

CHRISTOPHORI

A COSTA, MEDICI

ET CHEIRVRGI,

*Aromatum & medicamentorum
in Orientali India nascentium*

LIBER:

PLVRIMVM lucis adferens iis quæ à Doctore
GARCIA DE ORTA in hoc ge-
nere scripta sunt:

CAROLI CLVSII ATREBATIS operâ ex
*Hispanico sermone Latinus factus, in Epitomen
contractus, & quibusdam notis illustratus.*

ALTERA EDITIO,
castigatio & auctior.

sis in Hispania Medici libe-
natum & simpliciũ quoru
medicamentorum in Inc
entium historiam comp
Eum superiore anno in B
ica mea peregrinatione am

ANTVERPIÆ,

EX OFFICINA PLANTINIANA,

Apud Viduam, & Ioannem Moretum.

M. D. XCIII.

Mo. Bot. Garden,

1893

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO

D. Wilhelmo Landgrauiο Haf-
siae, Comiti in Carzenelnbogen,
Dietz, Zingenhain & Nidda, &c.

Carolus Clusius A.

R O D I T in lucem
ante bienniũ, Illu-
strissime Princeps,

C H R I S T O P H O R I
A C O S T A Bur-

gensis in Hispania Medici liber,
aromatum & simplicium quorun-
dam medicamentorum in India
nascentium historiam comple-
ctēs. Eum superiore anno in Bri-
tannica mea peregrinatione ami-
ci cuiusdã operã nactus, non mo-
dò auidè percurri, sed vtilitatem
etiam allaturum censui iis qui

Hispanici sermonis ignari sunt, si Latinum facerem. Quam sanè prouinciam vt susciperem, impulit me natura, quæ similibus rerum cognitione mirificè semper oblectata fuit.

VERVM, cùm totam historiam cum iis quæ GARCÍAS AB ORTA multis antè annis in eo genere commentatus est, diligentius consero, pleraque ferè omnia ex illis desumpta esse deprehendo. Quamobrem & inanem fore laborem, necnon lectori fastidium pariturũ existimaui, si, quæ in Aromatum historia GARCÍÆ exstant, hîc retexerem.

SERIEM itaque capitum immutans, quæ admodum confusa erat, & totum opus in Epitomen

con-

contrahēs, ea dumtaxat latio donauit, quæ apud GARCIAM non extare, aut paulo aliter ab eo describi animaduerti.

ICONES præterea, quas ad viuum expressisse passim gloriatus, suis locis inspererat, reieci, quoniam planè ineptæ essent, & nihil minùs, quàm legitimas stirpes referrent: vti ex vnica Caryophyllorum arboris effigie (quam idcirco intuli, vt cum legitima, GARCIAE adiecta, conferre liceat) quilibet iudicare poterit.

QVIBUSDAM insuper notis nonnulla capita illustraui, vt in hoc genere soleo, præsertim cùm quid simile, vel etiam diuersum apud alios Auctores legere meminim, aut ipsa experientia didici.

TENVEM porrò hunc laborem Illustrissimã V. C. benignè suscepturam certò statuens, ipsius nomini consecrare non sum veritus, cùm quòd *βοτανικῶ* studio summopere delectetur, tum vt aliquod saltem grati mei erga ipsam animi specimen exstaret, pro singulari illa, qua me proximè Cassellis excepit, humanitate, atque insigni, qua discedentem prosequutus est, munificentia.

DEVM autẽ opt. max. oro, vt Illustrissimẽ V. C. omnia prospera elargiri dignetur. Viennæ Austriæ, Cal. Ian. M. D. LXX XII.

CHRI-

CHRISTOPHORVS

A COSTA CHRISTIANO ET

PRVDENTI LECTORI.

MNES homines scire desiderant, inquit Philoſophus principio Me-
taphyſices . Tanti apud me fuerūt
pōderis ea verba, beneuole lector,
vt, relicta patria, per varias regio-
nes & prouincias, ſapientes & cu-
riofos quærere inſtituerim, à quibus ſingulis die-
bus aliquid noui ediscere poſſem: quem admodum
olim fecerūt multi prudentes viri, referēte D. Hie-
ronymo in Bibliorum præfatione ad Paulinum.

CVPIDVS itaque fructum aliquem colligen-
di ex meis longis peregrinationibus, cura fuit, vt
diuerſis in regionibus & prouinciis, plantarum,
quas Deus ad humanam ſalutem creauit, varieta-
tem obſeruarem.

PORRO in Orientali India, in D. Garciam de
Orta, Medicum Luſitanum incidi, virum grauem,
rari & excellentis ingenij, cuius laudes prætereo,
quoniam tantæ ſunt, vt cū multis enumeraffe
exiſtimarem, multo plures me ſubterfugerent.

SCRIPſIT is librum Luſitanico ſermone,
cui titulum fecit, *Colloquia de Simplicibus, Aroma-
tibus, & Medicamentis India, cum de quibusdam
fructibus iſtic naſcentibus*. Vt autem eo libro de va-
riis medicamentis, plantis, & aliis rebus humanæ
ſaluti neceſſariis agit: nonnulla etiam vſibus hu-
manis inutilia attingit, Dialogiſmorum natura
ita poſtulante, vbi collocutores plerunque diuer-

tere, & extra septa ferri confluere. Sed & plurimi errores passim occurrunt, quos tamen Auctoris existimatio & laus ipsi tribuendos minimè patiatur, sed typographi & operarum (quæ in ciuitate Goa, vbi ille scripsit, non aded cultæ & expositæ inueniuntur vt in his regionibus) potius negligentia: lectori tamen molestiam & tædium pariunt. Aliud præterea libro deest, quo minùs omnibus numeris absolutus censeatur, nimirum picturæ & plantarû, de quibus agit, effigies: quas grauioribus & maioris momenti, vt credibile est, rebus occupatus, inserere non potuit.

CETERVM nostris hominibus eum librum multum profuturum existimabam, si ad earum rerum, quæ in eo bonæ continentur, notitiam perducerentur, subiectis ob eorum oculos exēplis & picturis: neminem autem id facile præstare posse, nisi qui eas suis oculis conspexisset, & expertus esset. Itaque patriæ prodesse cupiens, & in meos proximos amore compulsus, eum laborem in me recipere, & singulas stirpes integras ad viuum exprimere constitui, multis aliis rebus additis, quas ipse conspexi, Doctor verò de Orta ob iam dictas causas non potuit.

NON me fugit quanto me periculo exponam, præsertim hoc sæculo, quo hominû nequitia plurimum imperat, & ea plerunque reprehendere solet quæ non intelligit. Sed id me consolatur, quòd plurimos sapientes viros eodem vado trāsisse certum sit: quos si eiusmodi metus deterruisset, multa hodie ignoraremus, quæ summa industria, ingenij felicitate, & diligētia, in bonarum literarum commodum posteritati reliquerunt.

ET licet cum iis minimè sim cōparandus, mea-
que

que audacia eo maior appareat, quòd de nonnullis erroribus agere instituam, qui inter Græcos, Arabes, & Latinos circa plantarum & aromatum cognitionem commissi sunt, partim eorum negligentia, partim etiam quòd illorum medicamentorum natales conspiciere non potuerint, sed ex incertis aliorum relationibus dumtaxat exceperint: venia tamen non indignus censebor, si de his, quæ meis oculis conspexi, certissima & verissima hoc libro comprehendere coner.

UT verò hunc laborem susciperem, gloriæ cupido non me impulit, aut ut doctrinæ maior laus, quàm mereor, mihi tribueretur: sed vnicus mihi scopus fuit, ut tuis commodis sincerè inservirem. Certò autem mihi persuadeo, etiamsi vtilitatem minùs fortè laudes, boni tamen consulturum diligentiam & laborem, neque improbatum meum animum, qui tam longis & variis peregrinationibus ea conspiciere voluerim, quæ alij ex solo auditu descripserunt.

NĒC inficias eo, quin hæc elegantiore stilo tradi queant: verùm certam veritatem expolitis verbis longè præferendam esse censeo. Eam ob causam te rogo, meam voluntatem, uti decet, excipias, neque operis exiguitate mouearis: nam licet moles exigua sit, magna tamen in eo continentur. Quòd si quædam occurrent, quæ tuo palato non arrideant, ea tanquam prudens omittito, & illud cogitato, me tibi soli non scribere, totque esse opiniones quot sunt homines: namque fieri poterit, ut quæ tibi ingrata erunt, alij probent. Id si effeceris, curabo ut alium maiorem librum in medium proferam, reliquas herbas, stirpes, fructus, aues, animaliaque cùm terrestria tum aquatica,

quæ in illis prouinciis, tum etiã in Perside & Chinorum regione inueniuntur, hætenus ad viuum non expressa, & de quibus parum admodum scriptum est, complectentem: alia item obseruatione digna, quæ tibi forsitan magis arridebunt.

FINEM itaque faciam, in omnibus doctorum virorum & candidi lectoris censuræ me subiiciens, qui ea dumtaxat quæ norunt, aut quæ decet, reprehendere solent. Eos verò qui inuidiæ stimulis agitati contrarium facient; obsecro vt sumpto calamo primùm aliquid scribant quod in lucem proferant: tum demum enim intelligent, quanto facilius sit carpere, quàm bene scribere quod omniũ oculis exponendum est. **VALE.**

CHRI-

235

CHRISTOPHORI

A COSTA

Aromatum liber.

DE ALOE.

FOLIORVM Aloës vsus familiaris admodum est ad aluum purgandam in prouincia Malabar; exhibenturq; sine metu non modò pueris, sed etiam grauidis mulieribus in hunc modum:

Foliorum
Aloës vsus.

Malabar
prouincia.

FOLIORVM vncia tres in frustra secta, additis duabus drachmis crassioris salis, lento mitiq; igne coquuntur donec feruere incipiant, colantur, colatura additur sacchari vncia vna, totaq; nocte sub dio relinquitur; postridie manè circiter sextam propinant frigidam istam aquam ei quem purgare volunt, somnoq; abstinerere iubent, deambulationem verò per cubiculum permittunt, vt celerius medicamentum operetur: tribus deinde horis ab aqua hausta, quatuor vncias iusculi gallinacei cum aliquot granis Mastice exhibent: post horam edit, & bibit vinum dilutum. Porro augetur vel minuitur dosis foliorum & colaturæ pro illorum, qui id medicamentum sumpturi sunt, natura & viribus: neq; minus familiaris est hæc purgandi ratio (præsertim delicatulis) quàm Manna aut Canne fistula recens pulpa; & quod magis mirum est, reliqua officinarum medicamenta præ isto respuunt.

Foliorum
Aloës confectio ac dosis.

Eam sumendi ratio.

CETERVM eodem ordine, quo nos in Europa, Indici Medici purgantia medicamenta exhibere solent, siue solidioris, siue liquidioris sint substantia, videlicet ipsa aurota, & deinde quinq; horis ab esu, potu, & somno abstinent. Quo tempore si non purgabitur eger, ex Auicēna præcepto

4. Primi.

Masti-

Que possint
id medica
mentū etiam
iuvare.

Mastiche drachmas duas stillatitia rosarum aqua dissolutas ad roborandum ventriculum dant, aluumq; inungunt bubulo felle, lineosq; pannos felle madentes ventrum ponunt, ad proritandam expultricem facultatem, si necesse sit. Si verò bene purgabitur, post quinque illas horas à sumpto medicamento, tres uncias iusculi gallinacei tepidi exhibent, præterea nihil: deinde ut aliquantulum dormiat permittunt, & paululum aqua rosacea bibat: etenim à somno subsequi solet commoda purgatio, atque plurimum roborari asserunt facultates naturales iusculo illo, somno & aqua rosacea. Nam si liberalior permitteretur pastus, naturalis facultas in eo concoquendo occuparetur, tardioremq; purgationem moliretur.

Hic est vsitatio medicandi modus inter eruditiores Medicos illarum Prouinciarum, qui rationi maxime consentaneus est: etenim fel foris adhibitum solutiuum est, irritando expultricem facultatem. Carnium verò esus non concessus fulcitur auctoritate Auicenna.

* Aloës porò facultates ex Diosc. & Galeno petendæ: quas quidem Auctor Hispanico sermone, sed non satis fideliter reddidit.

DE OPIO.

VVLGATISSIMVS est apud Africanos & Asiaticos Opij vsus: & eius esus ita assueuerunt, ut etiã abstinere nequeant sine manifesto vitæ discrimine. Id ipsi experientia comperi dum Indico mari in Lusitaniam redirem. Etenim eadem nauī rehebantur captiuī Turcus quidam natus in Aden, & alij cum Turci, tum Persæ & Arabes, qui clam aliquantulum Opij secum detulerant, quo propter penuriam veluti medicamento vsi erant. Eo absumpto, Turcus ille Adensis ad me, Heus tu, inquit, quando quidem curandorum egrorum in hac nauī prouincia tibi curata est, certò scias, nisi mihi & meis sodalibus Opium præbue-

223 tract.
2. cap. 23.

Opij vsus
vbi & cuius
rei comodo-
dus.

ris, biduum nos non superuicturos. Cùm verò negarem Opiū me habere, respōdit: illud ergo estō vniū remedium, quo nos, qui Opij esui assueuimus, liberari queamus; si singulis diebus manè vnicuique puri vini hauctum propines, licet nobis admodum arduum sit & tædiosum, quòd nostra legi aduersetur: sed quoniā nostrā salus ex eo depēdeat, necessariò ferendū est. Ex illius itaq; præscripto vinū omnibus dedi, liberariq; sunt, & intra mensis spaciū, vinum ampliùs gustare noluerunt, nec illis obsuit Opij defectus, cuius vsus iam in desuetudinem abierat: in. d. cū illis deinde & vinum & etiam Opium dare vellem, neutrum cupuerunt.

D E L A C C A .

LACCAM verò in puluerem redigere solent eius re- Laccæ conficiendæ ratio.
gionis incolæ, deinde colliquare admiscereq; quem cupiunt
colorem, rubrum, viridem, nigrum, luteūmve; postea vel in
bacillos tenues conformant, quales sunt qui in Hispanias
adferuntur ad obsignandas literas; vel in maiores & cras- Eius vtilitas.
siores, ad vsus mechanicos. Nam qui torno lecticas, sedes,
vel alia quæuis ex ligno cōficiunt, si colore inficere cupiant,
solent ea in torno versare, crassioresq; bacillos Laccæ admo-
uere, qua celeri illo motu liquecente ligna elegantem Lac-
cæ colorem recipiunt multus annis durabilem.

AURI fabri autem & argenti fabri vasa sua vacua
(vt firmiora elegantioraq; reddant) Laccæ puluere implere
solent, eaq; deinde igni admouere, vt Laccæ liquefcat, po-
stremò refrigerari sponte sinunt, vel aqua immergunt.

CETERVM adulteratur interdum resina & cera: Quomodo adulteretur.
sed adulterium facile deprehenditur ex odore & mollitie, si
frangatur aut vratur.

PORRO Laccam non esse Dioscoridis Cancamum, Laccæ nō est Dioscoridis Cancamum.
vt Serapio arbitratur, Amatus Lusitanus Commentariis
in primum librum Diosc. enarrat. 23. probè annotauit, vbi
duo Laccæ genera describit his verbis:

Cancamum
à Larca di-
gnoscendi
ratio.

Dialacca.

Lacca artifi-
cialis.

Eius vsus.

QUI CUMQUE Cancamum Laccam esse putarunt, mirè errare deprehenduntur: cum Cancamum gummi odoriferum sit, Lacca verò siue commassa, siue suffimentis expetita, inodora percipiatur: quam hodie Lusitanam ex India adferunt rubram, translucidam, tincturam præcipuè deseruientem (& ex ea Officina compositionem quandam præparant, Dialaccam appellatam) quæ, ut ceriò scimus, non gummi, aut arboris plantæve alicuius gutta est, sed potius formicarum alatarum stercus fauagore, velut cera apum, &c. Et paulo post:

EST verò alia Lacca artificialis, quam infectores pannorum vendunt, quæ ex fece Brasiliæ, Verzinij dicti, & Cocci resultat: qua pictores pro conficiendo colore rubro obscuro maximè vtuntur. Hæc verò Serapio ineptè admodum cum prima confundit Lacca: vnde hodie multi impudentissimo errore, Serapionis auctoritate seducti, eam in compositione Dialacca miscent.

DE CAPHURA.

Tabellæ ex
Caphuræ li-
gno confe-
ctæ.

Caphura de
Burneo pre-
ciosior Chi-
nensi,
Cate,
Bar.

Rex China-
rum poten-
tissimus.

HABVI tenues admodum friuilli tabellas, cum pyxide qua adseruabatur, ex Caphura ligno confectas, vti ex odore facile deprehendi poterat: nunquam tamen Caphuram exsudabant; at si manibus tractarentur, solummodo Camphoræ odor in eis maior spirabat.

PORRO Caphura de Burneo cum multe pluriè aestimetur, præstantior quæ sit Chinensi; per Cates (est verò Cate powderis genus viginti uncias pendens) venditur, Chinensis autem per Bares, est quæ Bar pondus circiter sexies cetera: libras pendens. Valeat etenim eius, quæ ex Burneo aduehitur, libra vna, quantum Chinensis centena libra.

CUM itaque illius tam vile sit pretium, planè explo-
denda eorum est opinio, qui illam a Rege Chinarum adul-
terari arbitrantur, quandoquidem vnus sit ex potentissimis
totius orbis Regibus: de quo eiusque provinciis si quis sermo-
nem instituere cuperet, magnum volumen conscribat oportet.

teret. Nam si regni amplitudinem, incolarum frequen-
tiam, politica & gubernationis excellētiā, & diuitias spe-
ctes; nullum aliud in vniuerso orbe est Imperium quod cum
Chinensi cōparari possit. Et haud scio an quispiā tam confi-
dentis sit ingenij, vt eorum, quæ istic excellētia, & perpe-
tua memoria digna sunt, hīstoriam conscribere adgreā
audeat, cūm omnia longē famam relationem q̄, omnem
superent. Si quis tamen partem infinitatis eorum, quæ in
China obseruanda sunt, scire cupit; legat librum quem de ea
conscripsit Reuerendus pater Gaspar de Cruce, Dominicanī
ordinis monachus.

Regni præ-
stantia.

Gaspar de
Cruce, Chi-
nensis hīsto-
riæ auctor.

VT verò è multis mercibus, quæ ex Chinarum regione
aduehuntur, paucas perstringam, sunt argentea vasa diuer-
si generis, summa arte & diligentia elaborata; omnis præ-
tereā domestica supellex, vii lectica, sponda seu lectuli ad
recumbendum ex argento sculpro & diligenter elaborato:
maxima quantitas sericei filii, sericeorumq̄, pānorum, plu-
rimum auram, moschus, vniones, argentum viuum, es, mi-
nium, murrhina vasa plurima, quorū nonnulla duplo esti-
mantur argenti pondere, & pleraque alia cūm ad huma-
nos vsus necessaria, tum ad luxum & ornatum. Ego sa-
nè inde habui binas thecas ex solido argento cum omnibus
instrumentis chirurgicis maioribus & minoribus, vt sunt
cauteria, specilla, malleoli, &c. ex argento cōfecta & exor-
nata tanto artificio, quanto ab vllō argenti fabro deside-
rari posset.

Merces quæ
ex Chinarū
regione ad-
uehuntur.

DE MANNA.

PRÆTER ea Manna genera quæ à doctissimo ab
Orta descripta sunt, aliud in Ormuz venale conspicitur,
quod in varias India prouincias defertur, quòdque glebis
paulo maioribus constat quàm Calabrina, neque ita candi-
cat: id valēter purgat; & quoniam magis solutiuum est re-
liquis generibus, minorisq̄, est pretij, vulgus præfert, eòque
plurimum vtitur. Diligētissimè autem ab humiditate con-
seruari

Manna ge-
neris in Or-
muz venale.

Eius facult-
ta. 65.

Eius conser-
uandi ratio.

seruari debet, alioqui facile corrumpitur. Compositum au-
tem esse medicamentum, sic deprehendi.

Cochin ci-
uitas.

MULTVM eo vtebatur Medicus quidam Brachma-
nes, meus familiaris. degens in ciuitate Cochim, atque sum-
mè à bonitate commendabat, negans pretij vilitatem im-
minuere eius præstantiam, vilioris ideo pretij æstimari, quo-
niam maior quàm reliquorum generum illius inueniretur
quantitas. Cùm verò compositum aliquid mihi videretur,
suspiciari cœpi illum id in suis adibus conficere: semel enim
resciueram omnino Mannam eum carere, paulo verò antiè
mihi dixerat ex Ormuz ad ipsum aduehi, paucis tamè in-
teriectis diebus maximam illius recentis mihi ostenderat
quantitatē, cùm & hiems esset, nullaq; naues vltro citroq;
nauigarent. Tandem bonus Brachmanes (accepta à me si-
lentij fide, quòd in illis saltem prouinciis eum minimè pro-
diturus essem) fassus est à se cõponi ea, quam in Persia ob-
seruarat, ratione, videlicet, Amylum candidum & purissi-
mum, Mannam cuiuscumque generis, sed præsertim que
Calabrinã emulatur, Scammoneam & seminis genus Vi-
sa dictum, quod ex Bengala aduehitur, quodq; Lathiridis
grano simile est. (iniecto interdum polline radicis cuiusdam
cãdida lacticina, cui nomē Dante) cū Saccharo, pauxillaq;
aliqua odorata aqua permiscebat, soliq; exponebat.

Eius manna
compositio.

Dante.

Manna adul-
teratur.

MANNAM autem adulterari nihil mirum, quando-
quidem & lapides Bezahares tanto artificio in Ormuz &
in vrbe Cochim prouinciæ Malabar, vbi Rex degit, adulte-
rantur, vt legitimi appareant, fallatq; etiam maximè ex-
pertos in iis dignoscendis, prima superficie; qua nisi frangit-
tur, vix à legitimis discerni queant.

DE TABAXIR.

Tabaxir hi-
storia.
Mambu.

INVENIUNTUR interdum hæ arbores siue arun-
dines vocatæ Mambu, in quibus nascitur Tabaxir, tanta
amplitudinis & crassitie, vt ex ea cymbas faciãt, quæ binos
vros

viros capere possint, non quidem illas excavautes, sed relictis solum duobus utrinque internodiis per medium secantes. Conscendere vero solent similes cymbas bini Indi, utque nudi (nam nudos incedere illis in regionibus moris est) sedereque singuli in eius extremitatibus, iunctis cruribus, tenentesque singulis manibus remos trium aut quatuor palmorum longitudinis, quibus eas cymbas impellunt tanta dexteritate, ut etiam aduerso rapidoque flumine summa celeritate nauigare possint, quemadmodum meis oculis conspexi in flumine Cranganor, in quo plurimus est usus cymbarum ex hac arundine confectarum, quoniam qui eis vehuntur, securiores sese existimant à Crocodilis, quos illi Caymanes vocant, magno numero in hoc flumine versari solitis. Nam cum ferocissimi sint, saepenumero in naues maiusculas & minusculas impetum facere solent, ut eos, qui illis vehuntur, apprehendant. Si enim aut in flumine aut in litore hominem, bouem, bubalum, aprum, porcum, aut quodcumque tandem aliud animal comprehendere possint, illico deuorant. Indigenae autem affirmant nunquam compertum esse, ut eos, qui cymbis ex Mambu confectis vehuntur, appetant, sed saepenumero conspectos esse natantes proximè illas, at tamen praeterire sine noxa.

Eius utilitas.

Cranganor
flumen.Crocodili
Caymanes.

DE ELEPHANTE.

MINISTERIVM praestant Elephanti non modò in conuehendis oneribus, & bellicis tormentis è loco in locum commutandis, sed etiam in munitis aliis domesticis. Promuscide vero (qua veluti manu utuntur) onera crasso firmoque fune colligare solent: funem vero ore apprehendentes, eum sannis seu dentibus quos exertos habent, quoties opus est circumuoluunt, deinde onera sublimia in aère ferunt, aut trahunt, si nimium grauia sint, tanta dexteritate & attentione, (praesertim si res contineantur res fragiles, & quae effundi possint) ut huiusmodi res requirunt: nec, cum

Elephantum
ministerium
S. h. storia.

semel iter confecerunt, via demonstratore amplius opus habent; tanta sunt memoria praediti. Interdum etiam in bellum producuntur frontem & pectus armati equorum cataphractorum more, multis appensis tintinnabulis ad pectus & cingula seu lora, quibus lignea castella ipsis imposta constringuntur: & praeter milites omni armorum genere instructos castellis inclusos, singuli peculiarem suum rectorum vehunt, ipsorumque sannis enses siue falces alligantur, quibus hostes feriant & profligent: at si vulnerentur, timidi & furentibus similes sese obuertunt, atque suorummet ordines plerumque perturbant.

PLINIVS lib. 1. multis locis plurima de Elephantis memoratu digna refert: at nos nonnulla hic describemus magis fide digna.

Elephantes
se mutuo in-
telligunt.

Aliquando
loquuntur.

VVLGARIS opinio est in prouincia Malabar, Elephantos mutuo se intelligere. Loquutum autem aliquando in vrbe Cochin (quae illius prouincia nobilis ciuitas est) publico testimonio constat hoc modo.

ELEPHAS quidam in littore maris vrbi vicino laborare solitus, iamque laboribus fessus, domum redire prope-
tabat, ut quiesceret: Praefectus vero illius vrbis orabat ut in labore pergeret, atque liburnicam, quam iam commouere inceperat, in mare traduceret: reuentem Elephantum Praefectus denuo compellare, blandisque verbis demulcere coepit, id in suam gratiam faceret, ita enim decere, quandoquidem in seruitium esset Christianissimi Regis Lusitania. Elephantis haec duo verba proferens, hoo hoo (quae lingua Malabarica, vulgari & vsitata in ea prouincia e qua Elephas oriundus erat, significant, volo volo,) ad liburnicam rediit, eamque in mare impulit.

IDEM cum ipsius rector hora constituta cibum illi non praberet, de mora conquestus est: rector vero id accidisse aiebat, quod lebes, in quo cibum illi coquere solebat, pertusus esset, proinde ad cacabarium deferret resarciendum. fertur

rum elephas : cacabarius negligentius reparat : rector elephantum obiurgat, & contumeliosis verbis afficit, atque ad cacabarium cum lebetem remittit vt diligentius resarciat: is verò de industria lebetem reparare simulans, rimam auget, & elephanto reddit; qui lebetem promuscide sumens ad flumen defert, & aqua implet; quam dum effluere conspiciit, magis pertusum esse lebetem intelligit, & ante cacabarij ades refert magno barritu intonans : concurrunt Regionum negotiorum Praefectus & alij multi: cacabarius, blandis verbis veniam ab elephanto petens, lebetem probè reparat, eiq; restituit: ille verò minimè fidens, in omnium conspectu ad flumen redit, aquamq; haurit; quam dum videt non effluere, lebetem ostendens adstantibus, quasi ipsos rei gesta testes esse cuperet, ad rectorem suum refert.

NATURA gratus est, beneficiorumque memor, nec Elephantum beneficiorum memores. cuiquam nocet nisi iniuria affectus, aut dum certo morbo Elephantorum morbus. corripitur quo veluti in furias agitur, quod singulis annis fieri solet: tum enim nemini parcunt elephantum, sed obuium quemque proterunt.

ACCIDIT in vrbe Goa, in qua legati Regis Lusitaniae, qui regiã potestatem obtinent, degere solent, vt vnus ex elephãris, qui istuc ad Regis seruitia aluntur, huiusmodi morbo correptus, vincula & catenas (nam solent ferreis catenis cõstringi, & loco quodam concludi donec morbo liberentur) disrumperet, & per urbem vagaretur; fugientibus verò omnibus, mancipium quoddã in vlnis filiolum gestans in platea obuiam habuit, quod cõspecto elephantum exterritum ad suas ades celeri cursu cõfugit; quas vt aperiret, filiolum humani ante ianuã exponit, moxq; ades ingressum ianuã occludit, pra metu filioli oblitum: elephas puerum conspiciens, promuscide leniter subleuans, in proximum humile tectum, quod è regione istarum adiu erat, collocat; atque aspiciit an puer istuc sine dãno cõsistere queat, deinde furibundus vltimus progreditur: beneficij memorẽ, tamen si surẽs, sese ostendit

du hic Elephas, qui puerum non necavit, sed agnouerit filium mulieris esse quæ eas ades inhabitabat, quæq; illi & aliis domesticis elephantis, quiescumque istac transirent, panem aut fructus dare solita erat: nam huiusmodi cibos & alia edulia ante suas ades venalia exponebat.

Iaca fructus.

A L I V D gratitudinis exemplum referam. In eiusdem vrbs foro vagabatur huiusmodi furis correptus elephas: vir quidã eger, effugere cupiens, pronus cadit; elephas minimè ei nocens promuscide comprehendit, & in scamno quodam deponit. Aiebat hic vir, eodem loco, illi ipsi elephanto, antequã in morbum incideret, magnum quendam fructũ Iaca incolis appellatũ (de quo nos inferiùs) sua manu præbuisse.

A P V D urbem Cochin elephas quidam huiusmodi furis agitatus in lacuna quadam hætebat, ad quam cum forte accessissent inopinanter nonnulli pueri, Elephante conspecto omnes diffugerunt, præter vnum qui istic perstitit: eum accedit Elephas, adblandiens quodammodo, & promuscide demulcens, leniter eum corripit, suoq; dorso imponit, & per lacunam exspatiatur, deinde illum reponit quo apprehenderat loco veluti larabundus. Cùm ea quæ ipsi accidissent puer narraret, multi viri eum comitati sunt: sed procul à lacuna remanentes, arbores conscenderũt, vt è tuto spectarent quid ageretur. Puerum propiùs accedentem elephas velut antiè corripit, dorsoq; imponit, & exspatiatur. Id sæpius à puero est repetitum, donec blãdis verbis (quemadmodum edoctus fuerat) elephantum denuo mansuetum redderet, & in urbem pelliceret.

A N T E verò quàm huiusmodi agridine & amoris furore corripiantur Elephantis, eos sui rectores in agros deducere, atque istic validis firmisq; catenis ferreis constringere solent: furoris enim indicium agnoscũt ex quadã oleosa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medicantur autem huic agridini ipsorum rectores, grauitè illos obiurgando, & rationibus demonstrando (probè etenim audiunt

Morbi siue furoris indicium & remedium.

& in-

& intelligunt) vilis & degeneris esse animi ob amorem ita in furias agi : deinde certa quadam medicamento illic vstitata adhibent. Maxima eorum castigatio est, grauibus verbis illos obiurgare; tametsi interdum anteriores pedes subleuare eos iubeant, plantasq; cum hamulis feriant, dicentes sese eos vti pueros castigare ob stultitiam.

Ex venerea porrò illa furia, qua singulis annis elephātos vexare solet, ratiocinantur nōnulli annuo spacio vterum gestare elephantos feminas: nihil enim certi, ipsorum rectores & alij gentiles, diligenter à me interrogati, de partus tempore proferre potuerunt. Aelianus autem atque alij, sesquiennio vel biēnio vterum gestare putant. Affirmant verò incole, singulos elephantos peculiarem habere feminam, nec aliis commisceri, imò ne cum suis quidem feminis, postquam illas grauidas deprehendunt.

GLORIÆ auidi sunt elephāti, cuius causa interdum mira facinora præstare conspiciuntur. Nōne in litore vrbi Goa vicino quidam crepuit medius, dum solus magnum ancum tormentum bellicum subleuare cupit; quoniam ipsius rector grauibus verbis obiurgasset & contumelia affecisset, ostendens illi duos iuniores elephantos aduentantes illius anei tormenti tollendi gratia? Gloriz auidi.

CETERVM vti beneficiorum sunt memores, & gloriae auidi, non minus vindictæ cupidi esse deprehenduntur; quemadmodum ea, qua in vrbe Cochim acciderunt, documento esse queunt. Vindictæ cupidi.

MILES quidam Cocci siue Indicae nucis putamine domesticum elephantum petiit, eumq; in fronte attingit: elephāntus putamen colligit; & cum eo tempore iniuriam vlcisci minimè posset, in os recondit, donec elapsis aliquot diebus militem in platea quadam deambulantem conspiceret: tum demum promuscide nucis putamen ore eximit, atque militi vicinior factus, in ipsum conicit, deinde abit, veluti laus quod iniuriam sibi illatam vltus esset.

ALIVS quidam miles in eadem vrbe Elephanto suum rectorē iniuria affecisse visus est, quòd illi in via minimè cedere voluisset: eam iniuriam vlcisci cupiētem rector vetuit.

Mangate flu. Post aliquot dies ministeria quadam in littore Mangate fluminis (quod urbem Cochin alluit) absente suo rectorē obiens, militem cum aliis quibusdam sermones cōferentem conspicit, promuscide ipsum corripit; nec eorum qui rogabāt vt militem dimitteret, voces moratus, aliquoties flumine mersit, subinde eum in altum subleuans. & aquam qua maderat defluere sinens: deinde cū iniuriam suo rectori illatam probè vltus sibi visus esset, militem quo comprehenderat loco denuo in pedes sistit.

QVONIAM porro quidquid hīc de Elephante traditum est, inter ea qua exquiri potuerunt, maximè verum est, alia præmitto, qua Matthiolus & plerique alij scripserunt. Sed & de Elephante, & aliis medicamentis qua ex India in Europam transuehuntur, doctissimus Ortamagna cura & diligētia commentatus est: ille quidem ex aliarū relatu maiore ex parte, ego verò [penes auctorē fides esto] ipsa auroscia. Etenim vt ista ad viuum ipse depingerem, illis ipsis locis, vbi nascuntur, non sine libertate & vite discrimine collegi, quo etiam veriùs describere possem, cū qua hoc libro tradūtur, tum qua altero volumine quod præ manibus habeo: in quo reliqua medicamenta, stirpes, aues, & quadrupedes, qua istic reperiūtur, describere animus est.

LONGE plures similes historias veras hīc recensere possem, quas breuitatis causa prætereo. Quibus verò ista nō sufficiunt, legāt qua Aristoteles, Plinius, Aelianus, Oppianus, & alij plerique Auctores de Elephantis scripserunt.

DE CANELLA.

CANELLÆ arbor mali aurea amplitudine est, nonnunquam maior, interdum minor, ramosa admodum, cuius teneriores rami recti sunt: folium Laurino simile, latius ta-

Alterum
auctoris
volumen.

Canella hi-
storia.

mien,

men, colore dilutiore, & minus siccū, tribus nervis insigni-
tum: flos candidus, odoris propemodum expers: fructus sil-
uestris olea baccis par, vire scens initio, deinde rufescens, &
ubi plenam maturitatē consequutus est, niger atque splen-
descens (quo tempore colligi debet) ossiculum intus conti-
nens siluestribus oliuis simile, similiq̃ carne præditus, ex
qua exstillat oleaginosus quidam liquor subvirescens, odore
baccarum lauri, sapore acri cum pauxillo amarore coniun-
cto: præditus verò est hic fructus sessili parte paruo calyce,
leuiore minúsque crisso quàm sint ilicis calyces. Harum ar-
borum magna est frequentia in silais prouincia Malabar:
sed præstantia & odore longè sunt inferiores iis quæ in Zey-
lan insula nascuntur.

STILLATIIVS Canella liquor vitreis aut plūbeis Canellæ li-
quor.
organis extractus is præfertur, qui è viridi cortice, præfer-
tim radicum, minutim inciso eductus est: etenim non modò
corroborat & stomachi imbecillitatē, colivæ dolores ex fri-
gida causa prouementes lenit; sed vrinam cit, & oris adhe- Eius facul-
tates.
lucum cōmendat: vtilis est præterea iecoris, splenis, cerebri
& neruorum ægritudinibus, atque in syncope cardiacisq̃
affectibus confert: venenis resistit, & virulentorum animi-
lium morsibus; menses mouet, & vteri affectibus prodest,
vomitiones cobibet, & appetentiam excitat: valet item ad
spasmos, & comitiales morbos: atque, vt summarim dicam,
aperit, incidit, digerit, calefacit, & corroborat.

ELICITVR etiam liquor ex Canella floribus, sed
longè minore quantitate, minusq̃ præstans superiore.

DE SANTALO.

ODORATI illius ligni genus in Malabarnatū, San-
talo albo per simile, quo se in febris indigena inungunt, &
Sambaranae appellant, non est Santalum, neque illius fa- Sambaranae.
cultates obtinet: Medici tamen eius prouincia Santali spe- Santali spe-
ciem esse, & cōferre tenuioris fortuna hominibus asserunt, cicæ.

Ad erysipe-
las & inflā-
mationes
utilis.

commendantq; in erysipelate, & inflammationibus: atque Santali rubri modo eo vtuntur.

QVOD verò Antonius Musa Santalū Lusitanis acceptum fert, rectè quidem: sed fallitur, quòd Calecutino agro prouenire censet, vbi montes asperi & confragosi elephantis, tigridibus, apris, lyncibus, regulis serpentibus, aliorumque generum feris abundant: plana verò & arenosa, palmis Cocos siue Indicas nuces ferentibus consistit: at nulla Santali arbores. Solebat sanè è Calecut celeberrimo olim Emporio peti: istuc enim ex reliquis Oriētis regionibus omnis generis preciosa merces inferebantur, atque Chineses potentissimi & opulentissimi, qui Indicum illum Oceanum nauigabāt, mercatores, amplas aedes (quae etiamnum Chinacota appellantur) in quibus suas merces, & inter eas Santalum è Malaca allatum, reponebant, islic habebant, quas deinde vendebant, & in alias regiones distribuēbant. At cum Lusitani Calecutium initio appellentes, à Rege & oppidanis prodicione appetiti & panè oppressi fuissent, inconstantia & nequitia illius gentis minime fidentes, maioris securitatis causa ad Regem Cochini transierunt, qui eos non modò humaniter excepit, sed etiam aduersus Regem Calecut fortissime defendit & tutatus est. Pro quo beneficio Lusitani postea luculentam gratiam retulerunt: nam vastato Calecutio, Regē Cochini potentissimum totius Malabar Dominum effecerunt, & cum illo etiam nunc arctissimam amicitiam colunt. Ex illo, Calecuti splendor, celebre nomen & emporium periit, atque tota nobilitas eius regionis absumpta est: illaq; vniuersa prouincia Lusitani rerum domini nunc potiuntur. His igitur non minus debetur ob longissimas illas nauigationes quae tot orbis nobis aperuerunt, vnde adeò singularia medicamenta, aliaq; maximi pretij merces adferuntur & innotuerunt, quàm Ptolemaeus ob doctrinam & earum descriptionem. Sed de Calecutianis illis rebus plura ex Indica Historia petere licet.

CELIBERRIMA porro nunc sunt India emporia Cochin & Goa ciuitates, qua omnes illas Indicas merces tota Europa, atque aliis in super provinciis subministrat.

* Flauri Santali selectissimum librare fragmentum, (ut icho-
liis in Garciam commemorari,) mihi liberali munere dedit Flauri Santali
fragmentum.
noster Hugo Morganus, Londinensis Pharmacopola per-
tissimus, 1581. Est verò id graue, solidum, nodosum, ce-
lore intus flauum, odore luauis cerebrum reficiens, & grato
sapore palatum leniens.

DE BETELE.

BETELE planta Piperis stirpi adeò similis est sar-
mentis, foliis, & nascendi modo, ut, quando simul sunt sata, Betele histo-
ria.
vix è longinquo dignosci queant ab his qui plantarum scien-
tiam minus sunt periti: scandit enim & amplectitur arbo-
res iuxta quas sita est, Piperis modo: eius verò foliū Piperis
folio crassius est quidem, at magnitudine & nervi siue fi-
bris prorsus simile. Turci laprach industani appellant.

AROMATICVM est, cor & ventriculum robo-
rat, flatu discutit, cerebrū & stomachum purgat cū Car-
damomo mane ieiunis praemansum, orisq; halitum com-
mendat. Plurimum sit in Chinatum regione, Mozambique,
& Zofala, vbi non nascitur: illic quidem ob frigidam aëris
temperiem, postremis verò locis ob nimium aestum: tempe-
ratas enim regiones expetit, & mari vicinas.

DE NVCE MOSCHATA ET MACI.

PIRO similis est hac nux, paulo rotundior, externum
operimentum carnosum & durum aliquantulum, à Ban-
da insula incolis ferè neglectum, nisi viridi cum sale & ace-
to vescerentur, quoniam grati & adstringentis gustu sit.
Immaturā, atq; adeò integram nucem saccharo condunt
Lusitani: nam praeter odoris suauitatē & saporis gratiam,
propter qua expeditur, Indici medici & Brachmenes mul-
tum illa vtuntur in omnibus frigidis cerebri morbis, paraly-
si, & aliis neruorum atq; vteri affectibus. Maioris verò esti-
mationis sunt apud illos grandiores nuces quā apud nostros.

Banda insula.
Oleum ex
Maci, & eius
utilitas.
Ex nucē
moschata li-
quor, & vi-
res.

Varia nomē
clatura.

Macis à Græ-
corum Ma-
cere diffe-
rentia.

FIT in eadem insula Banda ex Maci oleum admodum
cōmendatum in nervorū affectibus & aliis frigidis morbis.

ELICITUR & ex nucē moschata trita, calefacta,
& pressa expressa, liquor admodū suavis & utilis in nervo-
rum frigidis affectibus: thoracem etiam & pulmonē lenit,
inde clariorem vocem reddit, impinguat, & sperma auget.

ARABES nucem ipsam Iausiband, & Seygar ap-
pellant. Macim verò Bisbele, & Besbaca, quod vocabu-
lū propriè nucis corticem significat. Persæ arborem Drach
nuncupant, Turcæ Agache: Macis autem oleum Arabibus
Geusilami, Persis Geuzi erugaant, Turcis Geuziat
dicitur.

PORRO hunc Macim à Græcorū Macere plurimum
differre minimè dubiū est, si utriusq; historiā & facultates
expēdamus. De Macere autē proximo capite sumus acturi.

* Vidi aliquando Vlysiptoux oleū de Maci ex India ma-
gnis fictilibus delatum, quod magno æstimabant, atque in
ventriculi frigidis morbis plurimum commendabant. Id ve-
rò erat inspissatum & saponis gallici terē modo in tabellas
vnciam propemodum dētas, tres verò latas, totidemque aut
amplius longas efformatum, pingues, subflavis, odoratas.
Vidi etiam hoc anno 1581. Londini apud M. Hugorem
Morganum, Pharmacopœum eruditum & diligentissimum,
eundemque virū perthamanū & optimum, eiusmodi oleum
rece: sex India delatum, cuius aliquot panes siue tabellas,
oleum baliani è nouo orbe, oleū de liquido Anbar, aliæque
rariora quædam simplicia ipsius liberalitate cōsequutus sum.

DE MACERE.

Maceris hi-
storia.
Insula S.
Crucis.

NASCITUR quibusdam Orientalibus insulis, præ-
sertim verò in provincia Malabar, in insula S. Crucis regni
Cochin, tum in ripis fluminis Mangate, & apud Cranga-
nor, vasta quædam, & multis ramis prædita arbor Vlmō
multo maior, cuius folia sex aut septem vncias longa sunt,
duas lata, exteriori parte dilutiùs virentia, interiori satu-
ra. Ea non alium florem, non aliam fructum habere credi-
tur, præter semen quoddam deuarij magnitudine, tenue,

cordis effigie, colore flauo, sapore verò amygdala, aut nuclei persicorum malorum, tenui & candida tunica tectum, quod vesica quadam ex tenuissimis duabus simul iunctis & transparentibus membranis constante includitur: ea autem vesica in medio folio nascitur alius magnitudine non dissimili, sed cuspide obtusiore, & circa pediculum angustiore, colore medio inter rubrum & fuluum, inequali, & multis fibris à pediculo ad extremitatem recta linea ductis, crispo & rugoso, haud absimilis illi quæ in Vlimo nascitur, paulo tamen latior & planior.

Succo lacteo prædita est hæc arbor vti Morus, radicesq; habet Ilici persimiles, magnas, crassas, in latum & profundum diffusas, & cortice tectas crasso, aspero, scabro, duroq; , cinereo foris colore, interius albo & lacteo succo pregnante dum recens est, flauescere autem dum sicca est, & admodum adstringente: & licet succus ille cum adstrictione nonnihil mordicet; breui tamen euinescit hæc veluti insensibilis mordicatio. Arenosa & humida loca amat, & reliquas ferè plantas circumnascentes enecat.

Nomen vulgare huius arboris apud Lusitanos est *Nomenclatura varia.*
 Arbore de las camaras, & Arbore sancto, hoc est, Arbor dysenteria, & Arbor sancta: ab indigenis Christianis Arbore de sancto Thome, id est arbor D. Thome, & Macluyre: à Medicis Brachmenis Macre, apud quos summo in precio est arboris cortex.

Radicis cortice recenti trito, & cum oxygala seu lacte acido mixto omnis generis dysenterias & alui profluvia mirabili successu curant omnes Medici cum Brachmenes tum Canarini & Malabarici. Aliqui huius corticis sicci *Radicis cortex ad dysenterias & profluvia etiam.*
 & in puluerem redacti semunciam per noctem macerant in quatuor vnciis seri lactis, eumq; bis in die propinant manè & vespere, deinde medicamento sumpto orizam sine sale & butyro coctam, atque pullos gallinaceos coctos, miceratas & ritos in oriza decoctione statim agro exhibent: interdum,

dum, si necessitas urgeat, opium admisceri, roborandi medicamenti causa: solent verò etiam Arabes cuiuscunque generis alui profluvia opio nuce moschata admixta curare.

Ad vomitus
compescen-
dos.

Huius item radicis vsus salutaris creditur ad vomitus compescendos, & ventriculum roborandum, cum aqua Menthae & mastices puluere.

Ciuitas S.
Crucis.

Macre.

ROGATUS Brachmenes quidam medicus mihi familiaris, virq; probus, boni iudicij & magnae existimationis apud omnes ciuitatis S. Crucis regni Cochin incolas cum gentiles tum Lusitanos, quòd illius fideli opera sapius vsi essent, vt bona fide exponeret istius corticis, quem Macre vocant, facultates, in hac verba respondit: Si vos Lusitani hunc corticem probè nossetis, multo pluris illum faceretis quàm Piper: sed quoniam istic in Lusitania eius facultates ignoratis, idcirco contemnitis. Puluis, què in omni generis alui profluuio ex oxygala propinare soleo, ex hoc cortice, de quo percontaris, cõstat. Eius magnã quantitã tibi ostendere domi possem, quam in Bengala & Iapan sum missurus. Sitne verò inutile medicamentum, tu ipse, qui illius effectus plerumque conspexisti, iudicare potes.

Logue.

Hunc corticem etiã ostendit rhizotomo cuidã logue (genus quoddam hominum est circumforaneorum, qui peregrinãdo poenitentia agere sese profitentur in illis regionibus) petiit, vt quid esset (tamen si probè nossem) significaret: respondit ille, eum sequeretur, cuius arboris cortex esset: se demonstraturum, ostenditq; arborem quam antè sciueram, & addidit, Apud nostros homines appellatur Cura santea macré nistusa garul, hoc est, Macre ab Angelis ostẽtum hominibus ad ipsorũ salutem. Subiunxit insuper istius corticis apud ipsos vsum esse in compescendis vomitibus, aluiq; profluuio sistendis, plusq; pollere huius radicis portium vllam, quàm magnam quantitatem corticis Myrobaiatorum aut Areca, eamq; prestantiorem esse Coru Malibarrico, de quo proxime dicemus. Referebat præterea, Macre

fructum

fructum omnis generis lumbricos in humano corpore. natos necare & expellere, & calculum in renibus frangere: tum etiam eos qui singulis diebus manè vterentur, liberos fore à calculo & à coli doloribus, nec inebriari posse.

MAGNA disceptatio est inter Neotericos an Græci Macin & Arabes Macerem nouerint. Negari non potest quin multo plura medicamenta nunc nouerimus quàm veteres: inficiari etiam non possumus, pleraque illis cognita fuisse, de quibus dubitamus. Nam certissimum est, Græcis probè notum fuisse Macer quod nobis dubium est, & plerisque adhuc ignotum: nesciuisse autem Macin & nucē moschatam nobis adprimè nota, ut ex eorum scriptis constat.

GALENVS simplicium lib. septimo Macerē aduehi ait ex India, constare essentia pleraque frigida & terrestri, paucula verò frigida: conferre sua adstrictione aduersus dysenterias & cruentas excreationes.

Vnde Macer
aduehitur
Galeno.

DIOSCORIDES verò lib. 1. cap. 94. Macer qui ex Barbaria aduehitur, est cortex flauescens, crassus, & gustu perquam adstringens, qui contra cruentas excreationes bibitur, dysenterias, & alui fluxiones.

Vnde Macer
aduehitur
Dioscoridi.

QVÆ facultates inueniuntur in cortice iã descripte arboris, non in Maci odorato nucis moschata operculo, quod calidū siccumq; est in fine secundi gradus, aut initio tertij, tenuiumq; partium, & leuissimi amarois, pauculaq; adstrictionis particeps: itaq; certum est vtrumq; loqui de cortice nostræ arboris, non de Maci, quod illis ignotum fuit.

ADMONVIT me praterea medicus quidam Regis Cochin, ne dubitarem quin hic cortex Auicennæ Macer esset: magnaq; inscitia esse de re tam aperta disceptare: huius etenim Macte facultates, eis, quas suo maceri veteres tribuunt, persimiles, facile id demonstrare.

Hic cortex
Auicennæ
Macer.

PLINIUS etiam lib. 12. cap. 8. Macer, inquit, ex India aduehitur, cortex rubens radice magna, non in arboris sua.

De locis natalibus Maceris Diosc. & Galeni dilceptantiū conciliatio.

MINIME verò nos mouere debet quòd Dioscorides ex Barbaria Macerem aduehi asserat, quem Plinius & Galenus ex India deferri scribunt: idem enim illis accidisse potest in hoc medicamento, quod in Cinnamomo & Cassia, ut (quoniam ex peregrinis & longinquis regionibus adueberentur) eorum natales non fuerint probè cogniti.

Indus flu.

In eo insula vel vrbs Barbaria nominè.

AIT tamē Ptolemæus: Quædã in Indo fluuio insula vel vrbs sita est, quæ Barbaria dicitur, ex qua facile cõportabatur Macer: vel quòd afferretur ex Arabia eo maris sinu qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur. Cui suffragatur Strabo, Omnia, inquit, quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad Austrum vergit, similiter in Arabia nascuntur.

Macis & Maceris differentiæ.

MACIS & Maceris differentia Auicēne probè fuit cognita, quippe qui Macim odoratae nucis inuolucrum cap. 456. & Macerem radicis corticem cap. 694 sub titulo Talisfar descripsit.

NON ignota etiam fuit Serapioni, qui ex auctoritate Isach, Macim esse nucis odoratae operimentum dixit, diuersum ab eo cuius Dioscorides meminit, quippe qui scriptum reliquerit, Macerem esse ligni corticem siue corium.

Qui inter se differant.

LIQVET itaque Macim & Macerem differre inter se qualitate, substantia, figura, planta, & regione, quandoquidem Macer radicū arboris cortex in Malabar nascitur: Macis uerò nucis Moschatae operimentū, in Banda, longissimè inter se distans. Tamen si Monachi qui in Mesuen commentarios scripserunt, asserant non differre, suam negligentiam, ne dicam insciam, ista ratione prodentes.

Corticis Maceris utilitas.

VVLGARIS admodum huius corticis Maceris est usus in omnibus nosocomiis prouinciarū China, Iapan, Malaca & Bengala, in dysenteris, alui profluuiis, & sanguinis reiectionibus, cuius causa ex Malabar vsque petunt.

DE CORV.

ISDEM locis, prater memoratam arborem, nascuntur dua alie arbores plurimum inter se differentes, sed quae iisdem facultatibus cum superiore sint praeditae.

HARVM prior (de qua hoc capite agemus) vocatur in Coru varia nomēclatura. Malabar Curodapala, & Curo; in Canariis Coru: a Brachmenis Cura.

EST verò hac arbor pumila malo aureae similis, cui etiã Eius historia. persimilia habet folia, sed qua mediũ neruum crassiorẽ habeãt, aliis octo aut nouẽ in latera excurrentibus: flos luteus est, odoris ferè expers: radicis cortex diluto virore praeditus est lauis & tenuis, qui si frãgatur aut vulneretur, multo lacteo succo manat, lætiore & magis viscido quàm qui ex superiore fluit, gustu insipido, amaritudinis tamẽ alicuius participes, frigidus & siccus, plus tamẽ siccitatis quã frigiditatis possidēs, in quo ordine Medici illius prouinciae etiã cõstituerunt.

HVIUS virentis corticis succo licet admodũ ingrato, Eius corticis facultates. plurimũ vtiãtur incolae cùm gentiles tũ Christiani ob admittendos quos praebet effectus in omni genere profluuij, cùm in hęceteria tũ in diarrhoea & dysenteria è quacũq. causa prognata. Lusitani tamẽ Medici methodũ in eo exhibendõ seruant. Vtuntur etiã eo sicco veluti priore: sed prioris cortex longè praestat. Distillant verò atq; vtuntur in hunc modũ.

CORTICIS in puluerem triti vncias octo, ammeos, Corticis cõficiendi ratio. epij, coriandri sicci, cumini nigri nonnihil tostorum & in puluerem redactõrũ singulorum drachmas tres, corticum Myrobalanorum Cepulorũ drachmas septem, butyri vaccini non saliti vncias duas, lactis acidi quantum satis est ad pulueres istos excipiendum sumunt, in distillatoriam ollam vitream (si delicatioribus paratur) aut vulgarem (vt maxima ex parte fit) imponũt, & stillatitium liquorem eliciũt, cuius quatuor vel quinque vncias cum aqua auellana Indica, vulgo Areca nominata, aut aqua è pediculis rosarum Areca. vncis duabus propinant alui profluuiolaborantibus, (interdum,

dum, si neceſſitas urgeat, trochiſcos de charabe vel de Lemnia terra admifcent) ſemel in die, vel bis, ſi opus ſit, illico autem poſt eius ſumptionem, orizam cum oxygala exhibere ſolent. Clyſteres etiam ex eo conſecti preſertim ſub noctem iniiciuntur.

LICET verò hic liquor admodum commendabilis ſit, longè tamen præſtantior eſt Maceris cortex viridis, licet multo ingrator, & ſumptu difficilior.

V T I L I S etiã hæc eſt radix ſeu cū Oriza decocto ſumpta, ſive inuncta aduerſus hæmorrhoides & ani ſciſſuras.

F O L I O R V M eius cum Tamarindorum foliis decoctorum vapore crura tumentia vtiliter fouentur: ipſo autem decocto madentes panni commodè in tympanite applicantur.

DE PAVATE.

ALTEA iſtarum ſtirpium, tertium videlicet genus earum quæ ad alui profluvia vtilis ſunt, vulgo in Malabar dicitur Pavate, à Brachmenis & Canarinis Vaſaueſi, à Luſitanis Arbol contra las erifipolas, hoc eſt, Arbor eryſipelas curans.

F R V T E X eſt non admodum ramosus, octo aut nouem pedũ altitudinis, cui rara ſunt folia, mali aurea minoribus foliis ſimilia, excepta appendice qua carent, vtrinq; elegãti virore prædita: flos exiguus, cãdidus, quatuor foliolis præditus, è cuius medio exit alba fibra cuſpide viridi inſignis, odore floris Periclymeni, cui procul aſpiciẽtibus per ſimilis videtur; rotundum ſemen, lentifcini magnitudine, ex viridi nigricans &, vbi, maturuerit, nigrum. Caudex & rami cinerei ſunt coloris, radix alba & inſipida, cum nonnulla tamen amaritudine, odoris propemodum expers.

T A M E T S I vtilis ſit hæc planta aduerſus alui profluvia, quemadmodum ſuperiores due; cum illis tamen minime comparari poteſt, quandoquidem imbecillior eſt: itaque

qui

Eius radicis
facultates.

Foliorum
utilitas.

Pavate.
Vaſaueſi.
Arbor eryſi-
pelas curãs.

Eius descri-
ptio.

Eius utilitas.

qui superiores nouit, ea haudquaquam utetur in alui profluuiis, at in curando dumtaxat omnis generis erysipelate, & eo praesertim quod è mera bile ortum est; etenim insigni virtute aduersus hunc morbum pollere deprehensum est.

TERTIVR & maceratur huius planta truncus siue radix oriza decocto (Canje vocant) aliquot horis quiescere Canje. sinitur ut acescat haec aqua, erysipelas deinde ea inungitur, bibendaq; propinatur sufficiente quantitate bis in die, purgato prius ventriculo.

EADEM ratione praebetur radix, oriza decocto macerata, iis qui iecoris inflammatione laborant, & febrium ardoribus: addito autem succi foliorum Tamarindi momento, vulnerum labia circumquaque inungi solent, ad inflammationes prohibendas, & humorum defluxus cohibendos.

QUONIAM verò illis in prouinciis multo maiore quantitate hoc tertium genus quam secundum Coru nuncupatum crescit, incolae eo utuntur.

DE CARYOPHYLLIS.

ARBOR Caryophylla proferens magnitudine & forma Lauri est, sed superiore parte magis ramosa, minore & angustiore folio: copiosos fert flores, initio candidos; deinde virides, cum nunc in fructum efformati sunt; at ubi maturuerunt, rubros; qui deinde collecti & siccati nigrum colorem contrahunt: nascuntur ficus modo sparsim per ramos ad foliorum basim bini, terni aut quaterni simul iuncti, vel vnicus interdum.

Arboris caryophylla proferentis descriptio.

DICITVR Arabibus, Persis, & Turcis Caranful, ipsa arbor Siger, folium Varaqua. Varia nomenclatura.

PAVLVS Aegineta acres illos constituit, calidos & siccos ordine tertio: alij dumtaxat secundo.

VENTRICVLVM, iecur, & cor roborant, Eorū facultates. concoctionem iuuant, vrinas cient, aluum cohibent, oculis instillati eorum aciem exacuant, nubesque extergunt:

*Et quatuor drachmarum pondere ex lacte sumpti venere-
rem exstimulant.*

* Caput de Caryophyllis Latio donare non constitueram, quandoquidem pertraque omnia ex Garcia ab Orta historia Aromatu (vbi ferè reliqua, de quibus hic auctor hoc volumi- ne agit) desumpta sunt. Quoniã verò præter re liquorum au- cturum, qui Caryophyllorum historiã descripserunt, senten- tiam, eos ex ramis inter folia, sicuò modo, nasci assent, ipsius verba lectori proponenda censui, vt animadvertere queat quàm parum fidei interdum huic auctori sit adhibendum, qui veritas assertorem se gloriatur, & plantas ad vicium ex- pressisse assent, cum tamè ipsius icones nullius stirpis vnam eihgiam imitentur, præsertim earum quas hætenus nobis videre licuit. Caryophyllorum certè legitimam iconem in Aromatù Garcia historia exhibui, ex iplo ramo muria con- dito (quales multi Antuerpiam aduehi soliti erãt) à diligenti & perito pictore expressam. Vidim⁹ insuper hoc anno 1581. Caryophyllorù ramos dodrãtales & pedales siccos à FRAN- CISCO DRACKE nauclero Anglo (qui vniuersum orbem circumnavigauit) ex Moluccis superiore Septembri dela- tos sed omnes extrema parte fructus proferebant suis festu- cis aut bacillis inhaerentes, eo quem in nostra icone exhibui- mus modo. Illam tamen quam noster Auctor expressit, hoc etiam capite subicere libuit, vt studiosi vtramque conterãt.

DE PIPERE.

P I P E R aliud domesticum, cuius vsus est; aliud silue- Piperis dua
genera.
stre, quod ob amarorem negligitur.

DOMESTICI planta sarmentosa est, scãditq; hede- Domestici
historia.
ra modo, arboribus, quas nãnisci potest, sese circumuoluen- do: nodis per intervalla prædicta; ad quos folia nascuntur Be- zeli foliis similia, parte interiore satire virentia, exte- iore dilutiora, cuspidè mucronata, & gustu linguam vellente. Horum foliorù alia alius nigriora sunt: quæ dilutiora sunt fibr usq; equaliter nascentes habent, feminas censent (nam vtrumque sexum in foliis eiusdem planta constituunt) ni- griora verò inæqualibus fibris, mares. Ad singula interno- dia, vnde folia dependent, ex ipsa foliorum hede nascuntur Pua, quarum maxima circuet quinquaginta grana obui- nent,

260 CHRISTOPHORI A COSTA
nent, minores verò triginta. Radix pusilla est, & summa
tellure fibras agit.

Nigrum &
Album.

Nigri folio-
rum utili-
tas.

Eius ferendi
ratio.

SUMMA autem similitudo est plantarum quæ ni-
grum piper proferunt & album: albi tamen folia tenuiora
& molliora videtur: eius etiam fructus magis aromaticus,
meliorisq; saporis quàm nigri. Huius verò foliorum nullus
est vsus apud illius regionis incolas: sed nigri piperis folia
dumtaxat expetuntur in coli doloribus, aliisq; omnibus alui
egritudinibus è frigida causa prouenientibus: ea oleo Coc-
ci siue Nucis Indicæ prius inuncta, deinde calefacta, supra
aluum adhibentur magno effectū.

PORRO feritur Piperis planta hoc modo: sarmen-
tum eius seu ramus iuxta prægradem qualemcumque ar-
borem aut palum defoditur, atque bubulum stercus & ci-
neres cum aqua insperguntur: infra annum deinde fructi-
fera est: quòque vetustior est plāta, eo feracior, quippe quæ
ad ipsius arboris, cui maritata est, fastigium sese circum-
uoluendo scandere soleat.

DE CVBEBIS.

HIS Indici medici vtuntur, cum in roborando ven-
triculo, & iecore tumoribus obstructionibusq; liberādo, tum
ad discutiendos flatūs, & vteri frigiditates corrigendas: at
omnium maximè ad elanguescētē venerem excitandam.

* Latio hæc caput donare, operæ præcium non duxeram,
quandoquidem omnia ex Garcia desumpta: quas tamen illis
tribuit facultates libenter adieci.

DE AVELLANA INDICA.

ADMODVM procera est hæc arbor rectaq; tenuis,
rotunda, & fungosa materia: folia habet longiora latioraq;
quàm Palma quæ Cocos seu Indicas nucas fert, ex summa
arbore nascentia, inter quæ prodeunt tenues virgæ paruis
floribus onustæ, albis & ferè inodoris, quæ deinde in fructum
Areca nuncupatum efformantur, nucis iuglandis magni-
tudine,

Auellanæ
Indicæ hi-
storia.

Areca.

tudine, minimè tamen rotundum, sed oblongum oui gallinacei exigui modo, exteriori cortice admodum virète, dum recens est, & vbi maturuit, admodum flauo, vt longè spectantibus veluti dactyli siue palmulae matura appareant: materia molli & tomentosa constat hic cortex, continetq; inclusum fructum castaneae grandioris magnitudine, altera parte similiter sessilem, candidum, durum, rubris venis plenum, quem incolae edunt.

E V M adhuc virentem sub arena condere solent, vt melior gratiorq; esui fiat: vulgo autem edunt cum foliis Be-tele: confringunt etiam, soli q; exponunt & siccant, (tum Checani appellant) eo q; plurimum vtuntur tum in cibo, tum in lotionibus adstringentibus: & cortice, seu inuolucro dentes repurgant.

Eius conseruandi ratio & vsus.

Checani.

C V M verò adeò fungosa huius arboris sit materia, frangitur difficulter: idcirco virga duorum digitorum crassitudine ex hac arbore parata Crocodilum cum in aqua, tum in terra facile retinere potest, si per eius fauces transmittatur (hac etenim ratione illos venari solent) vt saepe cõspexi.

Fractu difficilis.

Virgæ ex hac arbore parantur ad Crocodilos venandos.

DE PALMA INDICA.

P R Æ A L T A est hac arbor, & recta, nec admodum crassa, praesertim in fastigio: nam ab infimo ad summum paulatim gracilescit, & colore cinereo est: truncum à radicibus ad fastigiũ vsq; paruis quasi gradibus circumdant, qui ascensuris scalarum vicem praebeant: flos castaneae similis; fructus verò integer capite humano maior, forma oblongiore, triangulari, & colore viridi admodum diluto.

Palmæ Indicæ historia.

T A M E T S I Narel huius arboris nucem vulgo appellant cum Persae tum Arabes, negant tamen Persae legitimum esse nomen, sed Nargel dicendum: ipsam arborem Darach Persae vocant, Arabes Siger Indi; Turci autem arborem Agach, fructum Cox Indi: Brachmenes arborem nuncupant Maro, nucem Naralu.

Narel.
Varia nomenclatura.

Insulæ de
Nalediua.

Huius arbo-
ris vsus.

Ola.

Harum pal-
marum duo
genera, &
eorum vsus.

Sura.
Orraca.

Suræ colli-
gendæ ratio.

Caloins.

Fula.

Iagra.

Quis eius
fructus.

Ex hac arbore ex insulis de Nalediua fabricantur na-
ues, atque clavis, malis, velis, rudentibus, aliisque armamen-
tis necessariis instruuntur: instructæ iam, mercibus ex ea-
dem arbore constatis onerantur, oleo, vino, aceto, saccharo
nigro, fructibus, aqua, & ardente aqua vulgo vocata. Ex illa
etiã ipsa exstruuntur ædes cū suis tabulatis satis firmæ: atque
eiusdem ramis (quos Ola dicunt) contegunt imbricum vi-
ce, nam imbres cōmodè arcent. Ex eiusdem ramis recta com-
parant ad tegendas hieme naues, quæ in portum deductæ,
remulco deinde in terram trahuntur.

ISTARVM porro Palmarū duo genera constituūt:
Unum etenim Suræ cogenda gratia deligunt, ea est ve-
luti vinum mustum, quæ ignibus decocta in liquorē transit
vino similem, incolis Orraca appellatum; alterum fru-
ctuum gerendorum causa adseruant.

COLLIGITVR verò Sura in hunc modum: Ali-
quem è ramis cerebro viciniorem præcidūt, duorum pedum
longitudinem relinquētes, ad quem vascula ampla, oris ta-
men angusti, illis Caloins nuncupata, colligant: per hunc
ramū præcisum exstillat arbor Suram iam memoratam;
qua organis distillatoris imposita, ignis vi aquam eliciunt
ardentem; purior, illis Fula dicta, hoc est, flos, facilius igne
incenditur quàm nostra aqua ardēs siue vinum adustum;
altera Orraca nuncupat: non item: sed huic purioris ali-
quantulum admiscere solēt. E Sura antequam ignibus de-
coquatur, soli exposita, fit acerū satis interdū acre, tamen si
neque mentha, neque cortex arboris Myrobalani iniucian-
tur, quæ medicamenta plerumque admisceri solent ut ace-
tum acrius reddant. Exempto primo vase Suræ, exstillat
alibi, quæ ignis vel solis caloribus inspissata, Saccharum fit
incolis Iagra appellatum: præstantior censetur, quæ in Na-
lediua colligitur, quàm quæ in Malabar.

FRUCTVS recēs sub primo illo crasso viridique, operi-
mento, alio cortice nigro præditus est, medullâ regente, qui
recens,

recens, antequam nigrū colorem contrahat, tener & candidans est, editurq; cū sale, vel sine sale, vel cū aceto & pipere interdum, atque gustu est Cinara: cū verò iam non-nihil indurari cœpit, Cardui caput sapit. Medulla cortici adherens tenera & dulcis est, cōtinetq; multā aquam limpida, suauem, nec fastidium aut nauseam sua dulcedine parientem, qua vulgo in solis ardoribus bibitur. Frequēs est huius aqua sub dio refrigerata, atq; etiam Iagræ vsus aduersus iecoris renumq; nimios calores, purulentāq; materia per virgam excretionem: refrigeratur verò hæc aqua in sua nuce viridi Laña appellata: diu conserratur, nam toto anno inueniuntur ista nuces virides, quarum nonnulla interdum tres aut quatuor libras siue pintas aqua continent.

Huius aquæ
& Iagræ vsus
& hystoria,

POSTQVAM iā indurata est hæc nux, duriolemq; medullam contraxit, remanet in concavitate limpida quædam aqua, at non adeò dulcis vt prior: nucem tum vocant Malabares Eleui. In annotinis nucibus mutatur hæc aqua in rotundam quandam substantiam, mali instar, candidam, spongiosam, & leuem, sapore dulci.

Eius nux.

Eleui.

MEDVLLA nucis recentis tenera alba & dulcis, sola editur ab incolis, aut cū Iagre, hoc est, Saccharo è Siria confecto, vel cū Auela, pulmento ex Oriza in aqua cotta, deinde trita & probè sole exsiccata: editur itē cum piscis quodam genere siccato ex insulis de Nalediua adueto, simili ferè bubulis carnibus fumo induratis, Comalamala appellant, bonūque condimentum est ad bibendi appetentiam prouocandam. Ea verò mixtura non modò incolis in vsu est, sed ab ipsis etiam Lusitanis expetitur. Ex eadem medulla lac conficitur Amygdalino simile, ad edulia paranda vtile.

Eius nuclei
et us & com-
moditas.
Auila.

Comala-
mala.

SOLIBVS exsiccata hæc medulla vocatur Copra: Copra, suavis est, reconditur, illuq; perinde in vsu est, atq; nostris Europæis castanea sicca.

Huius nucis
vsus.

Malabares
lumbricis
obnoxij,
Corticis uti-
litas.

Cayro.

Xareta.

Huius pal-
mæ foliorū
vsus.

Coccus de
Nalediua.

Miræ eius
facultates
vulgo credi-
tæ.

VVLGO creditur, & experientia comprobatum est, frequentiorē huius nucis vsum lūbricos generare: cui morbo totius prouincia Malabar incole admodum obnoxij sunt.

EXTERNO illo primoq; cortice siue operimento crasso, foris leui, intus verò tomentoso dum resiccatus est, fiunt rudētes & alijsunes nautici, vti in Hispaniis ex spar-
to. Tomentum illud Malabares Cayro vocāt, magni apud eos vsus: nam quoniam aqua marina non corrumpitur, sti-
pantur eo omnis generis naues: itaque illis populis vsum præbet lane, xyli, stuparum, lini, & sparti.

E secundo nigroq; & duro cortice, qui à nostris Coco dicitur, ab incolis verò Xareta, fiunt scutelle & alia vasa potoria in tenuiorum vsum. Fiunt etiā ex eo vstulato car-
bones auri fabris vtilis, qui in illis prouinciis periti & indu-
strij, nec admodū sumptuosi reperiuntur. Solēt enim suum opificium proclamantes compita circuire, secum deferentes vrceolum, malleolum, & duo cæla, cannaq; tubulum pal-
mæ longitudine manu tenentes, quo focum incendunt. Ij in ades admissi, vasa ex auro & argento conficiunt, pro eorum, qui ipsos euocarunt, arbitrio.

FIUNT ex huius Palmæ foliis petasi maiores & mi-
nores, ad Solis ardores & imbres arcendos idonei: texuntur etiam storeæ, & alia pleraque.

COCCVS porrò de Nalediua cognominatus aded commendatur ab ipsis incolis, & à Malabarensibus, non modo à plebe, sed à Regibus & Principibus viris, vt in omni ferè morborum genere ad eum confugiāt tanquam ad sa-
cræ anchoram. Fiunt in eam gratiam ex illo pocula quæ auro vel argento excipiuntur, & in nauium turrem q; figuram efformātur, ad aquam bibendam, in quam ex ca-
tenula medullæ ipsius Cocci fragmentū pendere sinunt: si-
biq; certò persadent, illis, qui aquam ex similibus poculis bauriunt, nullū venenum nocere posse, futurosq; immunes
à mal-

à multis morbis, in quos sanè memini multos incidere, qui ex iis poculis bibere soliti erāt. Et licet omnem diligentiam adhibuerim, nunquā tamen obseruare potui, similia pocula aliquem ex morbis curare, ad quos vtilia esse credūtur: potius igitur arbitror tantā laudem obtinuisse à vulgi opinione. Nonnulli ex huiusmodi vasculis bibere soliti, mihi affirmarunt sese experientia didicisse iecur incendi, renes noxam contrahere, & calculum generari: nihilominus tamen magnum est eorum pretium, longeq; pluris aestimantur iis locis vbi inueniuntur, quā aliis procul inde distis: nam interdum eiusmodi nuces nude, neque auro aut argento exornate, quinquaginta aut ampliùs aureis nummis estimantur.

NIGRIOR autem, nitidior, longior, maiorq; est hic **Coccus** quā alie nuces **Cocci** communis.

Qui differat à Cocco cōmuni.

DE MYROBALANIS.

MYROBALANORVM quinque sunt genera, diuersis arboribus & regionibus nascentia.

Myrobalanorū quinque genera.

CITRINA quæ à Medicis **Arctici**, à plebe autem **Arare** nuncupantur, nascuntur arbore mediocris magnitudinis, multis ramis, & in ordinem digestis, prædita; foliis **Sorbi**.

Citrina.
Arctici.

EMBLICA, illis **Anuale** dicta, folia minutim incisa, filici ferè similia, sed paulo crassiora habent.

Embliea.
Anuale.

INDICORVM, quæ ab incolis **Rezanuale** appellantur, folia, salicis foliis sunt similia.

Indica.
Rezanuale.

BELLERICA rotunda sunt, incolisq; **Gotin** dicuntur, & folia obtinēt **Laurinis** similia, minora tamen & tenuiora. Inueniuntur hæc quatuor genera per totam provinciam **Malabar**, **Dabul**, **Cambaya**, & **Batecala**, ea sunt quæ in **Europam** deuehuntur, sicca & condita.

Bellerica.
Goun.

CHEPVLORVM, quæ illis **Arctica** appellatur, arborem non conspexi, sed eius folia **Persica** foliis esse similia

Chepula.
Arctica.

referunt, & arborem eiusdem cum aliis esse magnitudinis: sunt verò omnium arbores Pruni magnitudine, sed pluribus ramis, magisq; in orbem digestu, prædita.

DE TAMARINDIS.

SUNT Tamarindi fructus elegantis & aspectu pulchra arboris, Castaneæ aut Ceratiorum arboris magnitudine, multus ramus prædita. & folius latã vmbra[m] præbentibus, materie solida admodũ: folia filicis femina (quã Hispani Helecho, Cantabri Aristora appellant) foliis persimilia, dilutè virentia, valde elegantia, gustu acido, gratoq; è quibus condimentũ fit (Salliam vocant) perinde atque è petroselino: flores candidi, aurea Mali floribus admodum similes forma exteriori, & odore: at tamen octonis foliis constãt, quorum quatuor interiora alba sunt & crassiora, velut Mali aureæ florum folia, quatuor verò exteriora tenuiora, & bina ex his eleganti neruo radiata: è medio flore quatuor enascuntur stamina corniculorũ modo inflexa, candida & tenuia. Fructus admodum similis est Ceratiis, * foris virescens inirid, deinde per siccitatem cinereus, continens ossicula rotunda Castie solutiue modo aut paruis Lupinis similia, dura admodum, & colore nuido terreo, haudquaquam flavo, quemadmodum nonnulli referunt: his non vimur, sed soli pulpa que nonnihil lenta & viscida est, iucunda tamen aciditate grata, tamen si nonnulli indigena asserant ossicula assita & in pollinem redacta ex oxygala in alui profluuiis utiliter exhiberi: facile auellitur hic fructus, & etiam sponte decidit. Folia sub noctem sese contrahunt, suumq; fructum amplecti solent: qui si desit, sua virgulta & ramos complectuntur: summa verò auro-ra sese explicare incipiunt grato spectaculo: hæc tria partibus erysipelate infectis imponunt, atq; etiam circa phlegmonas, ad arcẽdum, qui influit, humorem: iisdem cum sale Ormuziano phlegmonas resoluunt, & cum cineribus

Tamarin-
dorum hi-
storia.

Helecho.
Aristora.

Salla.

Foliorum
facultates.

bus ex Cambaya pituitosos & melancholicos tumores.

VOCATUR hic fructus in Canarin Chinha, ossicula verò Chincharo, in Malabar Puli, & in Guzarate Ambili: Arabes, Persæ, Turci Tamarindi vocant; ossicula Abes, arborem Siger Tamarindi.

Varia nomenclatura.

PRAEFERVNTVR qui in locis montanis usq; Septentrioni obuersis nascuntur: vsu verò compertum est, huius arboris umbram sub ea dormientibus non minùs noxiam esse, quàm arboris iuglandis.

Huius arboris umbra noxia.

* Tamarindorù fructus descriptio verior apud Garciam conspicitur: cuius legitimam effigiem pere ex doctissimis Lobeij observationibus, vnà cum ipsius arboris semine recens natæ rudimento.

DE CASSIA SOLVTIVA.

MVLTA Cassia solutiua nascitur in Cayro, & plerisque aliis prouincijs tum Orientalis tum Occidua India. Praefertur tamen quæ ex Orientali delata est, quæq; locis ad Septentrionem magis vergentibus nascitur.

Cassiae solutiuae nomenclatura & historia.

AMYGDALÆ magnitudinem aequat, folijs malis Persici similibus est, nonnunquam angustioribus, locis praesertim siccioribus nata, floribus luteolis aut flauis, nõ ingratis odoris: quibus deciduis succedunt siliqua oblonga, eleganti virore praedita dum recentes sunt, & quæ maturitate nigredinem breui consequuntur.

TANTA est eius frequentia in Cambaya, vnde praestantissimam aduehunt, vt vnius Candil (quingentarum & viginti duarum librarum pondus hoc est) pretium non aestimetur pluris quàm nummo aureo, qui trecentos & sexaginta marauedis (aeros obolos Hispanicos) valent.

Candil.

IN MONTIBVS verò Crāganor, & per vniuersam prouinciã Malabar (quãdo eius maximũ pretium) singula libra viginti marauedis redimi possunt, hoc est, paulo pluris quàm dimidio regali Castellano, siue batzio Germanico.

GENTILES Canarini fructũ Hatanguia & Baualcenga, quemadmodum & prouincia Decan incole, &

Varia nomenclatura.

Brach-

Brachmenes, arborem Bahoo, & Baua, vocant: Guzaratenſes Gramala: Malabarenſes Cōdaca: Arabes, Perſe, & Turca Hiarxamber: afferebat tamen mihi Cogecela, peritus medicus Perſa, illud vocabulum eſſe merè Perſicum, & legitimum Arabicum eſſe Gazatfalus.

Eius vſus.

FORIS illinitur medullæ eryſipelate tentatis & inflammationibus. Inualuit vſus tota India exhibendi delicatulis mulieribus & pueris caſſiam ſolutiuam adhuc virentem ſaccharo conditam, ad vnciam vnā bono ſucceſſu: ſumitur verò dum adhuc recens eſt & valde tenera, priuſquam cortex induretur: maceratur primū in frigida aqua, antequam cum ſaccharo coquatur. Moderatè & ſine moleſtia aluum ſubducit.

* Perſicæ mali folia quodammodo æmulantur, ſi ſingularia ſepares. Quoniā verò coniugatum bina ſemper in oblongo neruo naſcuntur, & ſumma ala poſtremum, imparem numerum faciēs: commodiūs meo iudicio compararet cum fraxini foliis, aut ſimilium arborum, quæ alata folia ferre ſolent, ea integra plerumque abiicere conſueuerunt, quemadmodum Iuglans, Sorbus, Rhus, Cetratia, &c.

Huius arboris ramulo cum ſuis floribus & foliis Cuci, & Cedri fructu, aliisq. varij generis ſeminibus ante biennium donati ſumus à doctiſſimo diligentiſſimoq. viro D. Bernardo Paludano, qui ex Syriaca, Arabica, Aegyptiacaq. ſua peregrinatione illa retulerat.

DE ANACARDIO.

Anacardiij
hiſtoria.

MAGNA eſt Anacardiij copia in Malabar, & reliquis India prouinciis. Faba vulgari admodum ſimilis, dum adhuc viret & recens eſt; exſiccatus verò niger & ſplendēs: continet medullam Amygdala ſimilem, inter quam & ſupremum corticem oleum admodum vrens inuenitur.

Eius fructus
vtilitas.

DOCTOR ORTA ſcribit eum fructum in vſum medicum recipi, & in illis regionibus in lacte maceratum dari aſthmaticis, & aduerſus lumbricos: præterea viridem ſale conditi, & edi oliuarum conditarum in morem. Ait etiam ſiccato cauſtici vice in ſtrumis vti indigenas, totaq. India

eius

eius cum calce mixti vsum esse ad obfignandos pannos.

E G O sanè vidi hunc fructum viridem, & per multos dies sale & aqua conditum, Oliuarum Hispanicarum modo, venalem in foro proponi, & edi non solum quidem, sed excitandæ appetentiæ causa coctæ orizæ admisceri, vti solent fructum Mangas vocatum, aliosq; fructus adstris- Mangas. gentes & acidos, aliàs minimè.

N O N N V L L I in desiccato extimū corticem demūt, eamq; membranam qua medulla tegitur, deinde medullam edunt ad bibendi appetitum irritandum. Ego verò & virentem conditum, & siccati medullam degustavi: sed neutro modo mihi delicatus videtur. Illud porrò certissi- Oleum inde confectum. mum, oleum id quod inter corticem & nucleum continetur, admodum causticum esse & venenosum.

T O T A tamen prouincia Malabar, illius vsus est cau- Cuius se- vius. stici vice. Si quis instillet in putridum & cauum dentem, ipsum vrit, frangitq; & corrumpit facile. Calce addita ad bombycinos pannos obfignandos, & alias res quaslibet notandas vtuntur: etenim notam adeò firmiter imprimis, vt nulla lotionem eximi queat.

S O L E N T interdum Indi nonnulli hunc fructū cuspidi Alia huius fructus facultates. cultelli infixum candela ardenti imponere, qui, dum vritur, mirum quos strepitus edat, quas ignis scintillas quasi fulmina eiiciat diuersorum colorum, eaq; ratione rudioribus quibusdā & mulierculis imponunt, illis persuadentes, se in iis scintillis & flāmæ radiis spiritus conspiceret qui ipsis loquantur, & edocent quodcunq; scire cupiant. Tali igitur commento miseros fallunt, persuadentq; quod volunt, dantes responsa iis, qui ipsos consulunt, pro suo arbitrio Vt verò omnes isti gentiles, augures, incātatores, & diuinatores ratiō loquuntur, & cum mora pondereq; respondent; in suis respōsis semper sunt ambigui, & adeò astuti, vt, quomodocunq; res, de qua consulti sunt, cadat, suam existimationem minimè periclitentur, dicantq; se euentum prædixisse.

DE CAJVS.

Cajus histo-
ria.

MALVM Punicam magnitudine aequat haec arbor: folium eius dilutius viret, & carnosum est flos candidus, similis ferè Mali aureæ flori, sed pluribus foliis constans, nec adeò odoratus. Præbet haec arbor fructum Caju valgo appellatum, qui quoniam boni saporis est & ventriculo utilis, ab omnibus multum æstimatur.

Caju.

Eius fructus
descriptio.

EST autem hic fructus, magni mali instar, valde flavus & odoratus, intus spongiosus & succi plenus, sine ullis granis, gustu subdulci, nonnihil tamen fauces coarctante. Sed duplicem habet eodem anno ortum hac ratione: marcescente flore subsequitur faba * prægrandis, inter quam & florem intumescit quiddam malo simile, quod paulatim fabæ succum ad se pertrahit: quòque maius incrementum sumit, eo faba siue nux magis minuitur, donec fructus Caju, hoc est, malum illud, plenam consequutus sit maturitatem, quod è colore flavo aut rufo (nam uterque color in his malis conspicitur) & odore deprehenditur: maturo fructus inheret nihilominus faba illa, & cum ipso colligitur.

Eius utilitas.

BELLARIORVM vicem præbet hic fructus ex vino sumptus, aut sine vino: nam præter saporis gratiam, utilis admodum compertus est in ventriculi debilitate, vomitibus, & appetentiæ deiectione. Qui verò his auxiliis non egent, prius in aqua nonnihil maceratum edunt.

Eius natalis.

NON ubique nascitur hic fructus, sed in hortis urbis **S. Crucis Regni Cochini** inuenitur.

* Mirari satis nequeo nostrum Auctorem huius nucis, quæ in extremo fructu nascitur, vel è qua, ut ipse refert, ipsum malum incrementum sumit, & substantiam hautit, formam, colorem, consistentiam, & oleum in cortice conclusum (non secus ac in Anacardio) nõ describere; cum apud Brasilianos, quibus Caju siue Cajous (ita enim pronunciant) dicitur, non minore fortè in usu sit, quàm ipsum malum, ut ego de iis qui in Fernambuco, diu vixerunt intellexi, & in annotationibus ad caput de Anacardio, historia Aromatum, adscriptis, ad quas lectorem remitto. Arbitror autem hunc fructum
in re.

in regnum Cochinchinense fuisse illatum, & propterea plenum eius usum nondum innotuisse. Certe quotquot hactenus de stirpibus Indiae Orientalis scripserunt, nulquam eius meminerunt, nec ipse quidem D. GARCIA AB ORTA, qui paucos ante annos Aromaticum historiam conscripsit.

DE SPICA NARDI.

DE PISO veneno quod Lacuna commentarius in 6 cap. lib. 1. Dioscorid. scribit ex Nardo Indica fieri, nec D. ORTA unquam summa diligentia exquirens, nec ego, tametsi plurimos de eo percontatus sim, in India intelligere potuimus.

PRÆSENTISSIMUM quod apud hos est venenū, Venenū Lacuna vocatur Bicho de Ormuz, id est, Lacertus ex Ormuz, cetu ex Ormuz. qui similis Scinco est, de quo & eius exitiosissimo veneno, & diabolica arte qua homines extinguere solent, referemus in libro Animalium. Secundum locum obtinet Manga siluestris, de qua inferius. Tertium quod è Tigridis pilis fit: Deinde quod è planta quadam lacteo succo plena, cuius magna nascitur quantitas in prouincia Malabar. Sed & Nappellus locum suum obtinet.

DE SCHOENO.

* Et hoc capite omnia ex Garcia, quæ non esse repetenda existimaui: eam ob causam in priore editione prætermiseram. Si quis verò quæ ab Amato Lusitano mutuatus est, habere vult; ipsius Amati enarrationem in lib. 1. Diosc. cap. de Schoeno potius legat.

DE COSTO.

* Sed & hoc caput ad verbum ex Garcia: quoniam verò Garcias Costi facultates, quas pollicitus, minimè descripsit, A costa autem ex Dioc. & Gal. adiecit, illas hinc subiciemus.

VIS ei excalfactoria, urinam ciet, menses pellit, vitium qua vuluam male habent, tam in posita, quam fota & suffita, auxiliatur, contra viperarum morsus sextantē bibere prodest, ad rupta, conuulsa, ac laterum dolores conuenit ex vino & absinthio, venerem ex mulso stimulat, lutas ventris tineas ex aqua pellit, & contractas ex Sole maculas

las ex aqua & melle illitas emēdat, horroribus ex oleo, ante februm accessiones, & neruorum resolutionibus oblinitur. Additur in antidota & malagnata.

DE RHABARBARO.

Rhabarbari
natales.

Canta vrbs,
portus, &
emporium.

RHABARBARVM singulare medicamentum, dignumq; veneratione apud omne humanum genus, in interiore Chinatum regione dumtaxat prouenit, vnde in urbem Cantan (nobilissimum totius illius prouinciae portū & emporiū, vbi Lusitani habitant,) exportatur, & inde nauibus in Indiam aduehitur. Alia item via ex eadem interiore prouincia Chinarum camelis deferunt per Tartariam & Vzbeque in Ormuz, & inde in Persiam, Arabiā, & Alexandriam, vnde postea vniuersae Europae communicatur. Id non est aded cariosum, & praefertur illi quod nauibus in Indiam importatur, eo quod magna ex parte corruptum est, facile enim in ista per mare vectione vitiatur.

HÆC sunt quae de Rhabarbari natalibus comperta sunt, nec D. Orta cum insigni sua diligentia, nec ego plura consequi potuimus.

De Rhabarbari
præparandi ratione
quorundam
vrior.

QVOD verò nonnulli scribunt, eius regionis incolae Rhabarbarum macerare, deinde succum exprimere, è quo ad solē depurato, trochiscos parare soleant, Principibus viris purgandis idoneos, nobisq; deinde radices exsuccas & inutiles mittere, fabula est, quam inde originem sumpsisse arbitror, quod nonnulli gentiles mercatores Rhabarbaro fungosiori & vetustiori (vt facilius à corruptione liberent, nève teredo, qua id erodere solet, innaascatur) aquam non feruentem, sed tepidam adfundant, deinde lineis pannis emundatum bacillis aut filo traiciant, & exsiccant, & nonnulla foramina piperis tenuissimè triti polline & cera obturent: deinde probe siccatum in Psyllij semine adseruēt.

HÆC mihi retulit mercator Canarinus, vir probus, quae dumtaxat fieri ad praeseruandum à corruptione Rhabarbarum,

barbarum, sanctè affirmabat, addebatq; rhabarbarū in quo conspiceretur foramen, quo traiectum pependisset, ea ratione preparatum fuisse, at ideo non improbari, neque affusam aquam multum de ipsius viribus detraxisse.

DE RADICE CHINÆ.

VOCATUR hoc excellens medicamentū in Chinæ Radiciſ Chi-
rum regione Lampatan, in Decan Lampaos, in Cana- na nomen-
rin Bonti, ab Arabibus, Persis, & Turcis Chophchina. clatura va-
ria.

NASCITVR abundantissimè in Chinæ regio- Eius natales:
ne: inuenitur tamen etiam in Malabar, Cochim, Cranga-
nor, Coulan, Tanor, & aliis locis.

PLANTA est multis tenuibus spinosisq; sarmentis Eius descri-
prædita, smilaci aspera non absimilibus, quorum maxima ptio.
minimum manus digitum crassitie non superant, foliis
plantaginis latifolia magnitudine: radices pugnum non-
nunquam æquant, interdum minores sunt, solida, graues,
candida, interdum etiam rubescentes, & multa sæpenu-
mero simulcoherentes.

PLVRIMVS est huius radiciſ vsus in omnibus Facultates.
Oriëntalis Indiæ prouinciis ad varios morbos: quin ad eò in-
noxia censetur, vt eā sumentibus, tamen si nullā victus ra-
tionē obseruent, sed liberè carnibus & piscibus vescantur, ni-
hil incōmodi adferre credatur. Vulgaris tamē quæ in Chi-
narū Indiæ prouinciis obseruatur, sumēdi huius radiciſ de-
cocti cōsuetudo est, vt radiciſ vncia vna, additis radicū Apij
duabus drachmis, decoquatur leuio igne & sine fumo, in de-
cem & sex aquæ libris ad sex librarum consumptionem: re-
liquos decem in fictili vitriato adseruāt, sumuntq; singulis
diebus recens decoctum, quoniam facilè corrumpitur, nec
vltra diem adseruari potest. Eius verò tepidi manē su-
mit ager plenum haustum, duabusque horis in lecto re-
manet, postea surgit, duabus autem horis ante cenam
totidem haurit, interdum de eodem frigido bibit.

PLERIQUE tamen etiã dum sua negotia exercent & nauigant, singulis diebus manè & vesperti duas eius radicis in puluerem redactæ drachmas ex vino, aut ipsius radicis decocto felici successu bibere solent.

Chinæ aqua
stillatiua.

ORGANIS etiam ex hac radice recenti, aqua elicitur, delictioribus admodum familiaris: attamen & ab aliis magna quantitas absimitur, quoniam illi plurimum fidunt nõ modò in morbis à D. Orta enumeratis, sed etiam in hemicrania, in herniis humoralibus & ventosis, in colli vesicæ & penis callis, eorumq; vlceribus: venerẽ etiam admodum excitare creditur: decoctum tamen ipsa stillatiua aqua præstantius est. Optimè conseruatur radix, si pipere confractò inuoluatur.

Radicis con-
seruandæ
ratio.

DE CROCO INDICO.

Croci Indici
historia.

MAIORA latioraq; habet Crocum Indicum folia quàm Orchis Serapias dicta, colore foliorum Scilla, dilu- tiora tamen & tenuiora; caulem habet è foliis simul impli- catis, & sese mutuo amplexantibus, constantem: radicem foris Zingiberi similem, intus croceam.

Curcum.
Saroth.

PRÆTER nomina ab Orta enumerata, apud Ara- bes etiam Curcum dicitur, apud Turcos Saroth.

DE GALANGA.

Duplex Ga-
langa.

DVPLEX est Galāga medicamentum vsibus huma- nis valde necessarium, dignumq; vt Pharmacopola in suis officinis perpetuò habeant.

Lauandou.

VNA minor & odorata, quæ cū Rhabarbaro ex Chi- narum regione in Indiã aduehitur, & inde in Lusitaniam defertur, incolis Lauandou dicta.

ALTERA maior, plurima nascens in Iaua & Ma- labar; cuius descriptionẽ, quòd maiore sit in vsu, hic damus. Ea duorum cubitorum altitudine crescit, nonnunquã am-
plior,

plior, fecundiore praesertim solo: folia habet Orchidi Dioscor. lib 3. descripta similia, longiora tamen & latiora, superne saturatius, inferne dilutius virentia: caulem ex foliorum inuolucris constantem, vti in Orchidū generibus: florem candidum, inodorum: semen exiguum, neglectum: radicem secundum caput crassam & bulbosam, reliqua ex parte Zingiberi similem, sed maiorem, nonnunquam capitula, hastula regie modo, proferentem.

SERITVR radice, quae mirum in modum sese propagat.

APPELLATVR à Canarinis & Brachmeris (quibus maximo est in vsu cum in hominum tum iuuentum morbis, quiq; eam ordinariè cum Oriza, vel pisculw, vel in acetariis edunt) Caccharu, ab Arabibus Caluegian, in Iaua Lancuax, in Malabar Cua.

Nomina varia.

ADEO autem vulgaris est apud Malabareses huius radicis vsus, vt non modò in medendis morbis eam vsurpent, sed in farinam etiā conuertant, ex qua Cocci seu nucis Indica lacte, nonnunquā Sura, aut Iagra excepta, certum quoddam panis genus pinsunt in tenuium placentularum formam, Apas vocant: in deliciis est hic panis, praebentq; iis qui ventriculi debilitate & frigilitate laborant, in alui doloribus, vteri affectibus, & vrinae difficultatibus:

Eius vsus & facultates.

quo postremo in morbo miram eius efficaciam experiuntur, siue ob humores crassos & pituitosos, flatūsve aut arenulas in vteribus aut collo vesicae congestas, vrinae difficultas orta sit, vel etiam ex carnis excrescentia in ipso vesicae collo aut meatibus nata. Praebent verò edendum hunc panem, deinde haustum Nimpa (quae veluti aqua ardens est) concedunt; in inguinibus verò supraque pubem & collium vesicae, folia Nymphaeae decocta in aqua & macerata atq; adhuc calentia applicant.

Nimpa.

* Neque hic auctor, neq. Garcias ab Orta mihi satisfaciūt in Galāgæ maioris descriptione, praesertim si ea, qua Euro-

præ officinæ vr̄etur, legitima est Galāga maior: etenim eius radices multo maiorem similitudinem habent cum Iridis, quā cum Asphodeli aut Zingiberis radicibus. Et cerē omnino mihi persuadeo, Galangam nostram maiorem Indis genus esse, huic fortē simile quod in mea Pannonicarum stirpium historia primum est. nihil tamen statuo.

DE ZINGIBERE.

Zingibetis
descriptio.

TRIVM aut quatuor palmorum magnitudine as-
surgit, foliisq; est Milio maiori, quod lacryma Iob vulgo
nuncupatur, admodum similibus; caule verò Asphodelini
crassitie, ex multis foliorum involucris constans, ut veluti
exigua quedam arundo appareat; radicibus quodammodo
Iridi similibus.

DE LIGNO COLUBRINO.

Duz ligni
colubri
stirpes.

BINÆ stirpes in Malabar inveniuntur plurimum dis-
similes cum forma, tum nascendi modo, vno tamē eodemq;
nomine nuncupata, Lignum Colubrinum, quod singula
mirum in modum vtilis sint aduersus colubrorum morsus.

Prioris hi-
storia.

PRIOR nascitur hedera modo, colore Dracunculi
maioris, siue Serpētariæ: folia illi sunt Bryoniæ ferē similia,
integra tamen initiō, neruoq; prædita per lōgitudinem ex-
currente, & quinque aut sex venis in latera vergentibus,
succesu temporis accedūt exigua foramina, quæ paulatim
cum foliis incrementum sumunt, donec tandem omnino fo-
lia scindant, eaq; vitis foliis similia reddant: conspiciuntur
enim interdum in eadem stirpe folia integra, alia exiguis,
nōnulla maioribus foraminibus prædita, omniaq; adeo in-
ter se dissimilia, ut minimè eiusdē planta folia esse videan-
tur. Tantam verò habet hoc lignum cum colubro similitu-
dinem, ut qui nō nocit, aut de die viderit, si ad Luna sp̄ien-
dorem noctu conspiciat, vinum colubrum esse existimet.

Eius facul-
tates.

VVLGO censeatur præstantissimum remedium ad-
uersus colubrorum & viperarum morsus: incola sanè, dum
in agros

in agros tendunt, magna ex parte circumferre solent hoc lignum (sunt enim in ea prouincia multa vipera, variaq; serpentum genera) aiuntq; solo eius odore serpentes fugari; & si, dum colubros venantur, illos attingere hoc ligno queant, ilico rumpi & exstingui.

ALTERA admodum breuis est & tenuis, tria q; solummodo folia habet, mollia, lauia, saturatius virētia: florem aut fructum non conspexi, nec quenquam inueni qui se vidisse assereret: radix oblonga & tenuis est, minimo digito minor, hinc inde nonnunquam extuberans, & summa tellure serpens: exterior eius cortex valde tenuis est & cinereus, nullo, dum gustatur, manifesto sapore praeitus, deinde tamen gustum in ore relinquens suauem, & vii Moschus odoratum: fissus est vndique hic cortex, & sponte sese expedit ab alio crassiore flauoq; cortice subtus nascente, qui odorem Loti siluestris siue trifolij odorati vulgaris refert, & saporem Glycyrrhiza dulciorem: premansus autem odore admodum suauis, nec iniucunda mordicatione, momentanea tamen, praeitus esse deprehenditur: ipsa materies lignosa est, candida, dura, & insipida: folia napi saporem referunt: germen producit haec radix supra terram circiter quatuor uncias longum, in caput extuberans.

Alterius historia.

NOMEN huius plantae apud Canarinos est Duda Sali. Nomenclatura.

TRITAM radicem cum aqua rosacea aut vulgari, Eius vires. vel cum vino (indifferenter enim vtuntur) praesens certumq; asserunt remedium aduersus omnis generis serpentum morsus. Plurimus etiam eius est vsus in febris continuis, tertianisq;, syncope, ventriculi debilitate, & cordis tremore: daturq; aduersus omnis generis venena. Multi mihi sancte affirmarunt, dummodo manu hanc radicem tenerent, nullos serpentes, vel alia similia virulenta insecta formidare; & certissimum esse, serpentes & vipers eius aspectum minimè ferre posse, sed fugere, celerrimèque in

aliam partē sese proripere, si quis ante serpentes proiiceret.

PERVILIS etiam censetur iis quibus anhelitus ab ore vitioso aut dentibus corruptis foetet, modò eam continuò mandant, dentiumq; cauis gestent.

Eius natales.

PROVENIT locis humidis, & inter arbores, praesertim verò secundùm illas quæ Angelius * nuncupantur, nec procul à mari.

**Colubrini
ligni genus
tertium.**

INVENITUR & tertium Colubrini ligni genus in eadem prouincia, vastæ arboris magnitudine, de quo in alio libro agemus.

* Neutrum horum ligni colubrini generum cum **G**ARCIAE ligno colubrino convenire facile animadvertet, qui utriusque descriptiones diligenter conferet.

Quæ arbor sit Angelin, edoceri non potui, licet diligenter ab Hispanis & Lusitanis sciscitatus sim: atque ipsorum plerique existimant peculiarem illius regionis arborem esse, nobis ignotam; quam mirum est auctorem non describere.

DE LIGNO MOLVCENSI.

**Ligni Mola-
ce. Eius nata-
les & descri-
ptio.**

INVENITUR in Moluccis arbor quædã domestica Malicotonæa magnitudine, cuius folia Maluæ vulgaris foliis sunt similia, fructus verò auellanis, sed minor, molliore cortice & nigricante.

SERITUR coliturq; in hortis diligenter, nec alibi facile inuenias: tanti enim ab incolis aestimatur, ut peregrinos ne ad eius quidem conspectum admittant.

Panaua.

INCOLÆ Panaua appellant. Cùm verò istic Regis nomine gubernaret prudentissimus & animosissimus Dominus Ludouicus de Tayde, ipsius nomine hæc arbor dicta fuit, quoniam ille primus nobis eius insignes facultates aperuit. Accidit enim, ut nos ilis quidam Lusitanus, Henricus de Lima vocatus, dum in Moluccis versaretur, animadverteret quanta cura & diligentia incola hanc arborem colerent, quanti q; aestimarent, atque ideo illius facultates adprimè intelligere cupiens, nonnullas tandem edocuit est.

Nactus

Nactus igitur trunci huius arboris partē, eam obtulit Pro-
regi, bonarum rerum, & nature secretorum studiosissimo,
tanquam medicamentum valde necessarium, cognitūque
dignum, & nostris hominibus hactenus inauditum. Anno
autem sexagesimo primo supra millesimum & quingen-
tesimum interrogans me Prorex, an aliquid de hac arbore
inaudissem, aliquot eius facultates retuli quas ab aliis didi-
cissem, conquerens arborem nondum licuisse videre: tum
ille eius quod habebat fragmento me donavit, imperans ut
cum iudicio & ratione experirer, nec ullius vitam pericli-
tarer, deinde rerum successum illi significarem: quod me
facturum recepi. Eius itaque ligni periculum feci, cum in
nonnullis agris quorum curam habebam in nosocomis, tum
in variis morbis qui in longa navigatione plerumque oriri
solent, dum in Lusitaniam redirem; partim adiutus facul-
tatum relationibus quas intellexeram, & vtendi metodo;
partim iis quæ Nobilis ille in Moluccis didicerat.

I L L I V S semen iam ante videram, mihi donatum ad
aves capiendum: etenim eo in aucupis vtuntur non modo
in illa regione, sed etiā in multis Indiæ prouinciis, ad quas,
eius rei gratia, venale defertur. Huius pauxillum cū oriza
cocta mixtum auibus siluestribus exponunt: quæ degustāt,
ilico decidunt sopitæ & stupidæ; quæ verò auidius id edūt,
moriuntur antequam illis auxiliū præberi possit, quod est,
vt frigida caput perfundatur. Graculi omnium ciussime eo
degustato extinguuntur.

Eius semen
in aucupis
vile.

N V N C ad salubrem huius arboris materiem acceda-
mus, cuius pauxillum hodie plurimi facio.

I N T V S sumptum, aut foris appositum, omnibus ve-
nenis resistit.

Ligni facul-
tates.

I N T R O assumitur magno commodo ex aqua rosa-
cea vel vulgari, auiumq; iusculo, eius pulueris apta quan-
titas, pro necessitate, & acri natura, modo decē grana non
excedat, sed infra id pondus consistat, ad viperarum, Regu-

Eius pulve-
ris vsus.

lorum (qui serpentes pileati appellantur, & admodum no-
xijs sunt) aliorumq; simulum aspidum aut serpentum mor-
sus, bibitur hic puluis ex aqua, ipsisq; moribus inspergitur.
Eadem ratione prebent in vulneribus qua à sagittis toxi-
co illitis facta sunt, quibus illius regionis incola plurimum
vtuntur.

PULVEREM verò ex hoc ligno sibi parant lima è
pelle marina canicula cōfecta, aut tenui aliqua ferrea lima.

ROBUSTISSIMO cuique dimidius eius scrupulus
ex aqua limpida tepida aut rosacea, aut gallinarum in sculo
tepenre, summo mane datur (cæna autem diei precedentis
parca esse debet) euacuat enim omnes humores, præsertim
crassos, lentos, & melancholicos: cōuenit quartanis diutur-
nis, febribus cōtinuis, iliacis colicisq; doloribus, flatibus, hy-
dropisi, arenulis, renū calculis, vrina difficultatibus, seuissi-
mae colericæ passioni, alijsq; morbis, veluti articulorum &
tiliarum inueteratis doloribus, scyrrhis & scrofulis. Om-
nis generis lumbricos necat, & appetentiam deiectā reuo-
eat: & si nimia fiat euacuatio, bibat ager dimidiū cyathū
Canja, hoc est, decocti oriſæ, aut auiculā comedat, subitò
cessabit, quod sanè multa laude dignum est, paucisq; medi-
camentis vulgare, vt in potestate sit medici aut agri, pur-
gari quantum cupierit. Huc accedit quòd neque fœtorem;
neq; tedium, neq; metum, dum sumitur, pariat, possitq; si-
ne diætæ obseruatione, etiam iis qui sua negotia foris per-
agunt, propinari, vti ex iis deprehēdi qui vnà meū eadem
naui vebebantur, nullū sentiētes incommodū, tametsi, dum
purgarentur, nulla diætā vterentur, viuerentq; solutissimè.

OBSERVAVI etiam illius præstantiam in inuete-
ratis capitis doloribus, hemicrania, apoplexia, aurium tinni-
tu, arthritide, ventriculi & vteri affectibus & asthmate.
Propterea fidens illi plurimum, sæpius in diuersis naturis,
ætatibus, & locis feliciter vsus sum, & sine vlla molestia,
nisi quod in biliosis naturis, calidjsq; ventriculis, nonnihil

Canja.

Eius præ-
stantia.

mole-

molestia parere, donec cibum sumerent, & in nonnullis vomitum excitare visus est: sed biliosis hunc puluerem nonnunquam dedi syrupo acetoso aut carambola condita exceptum: aut in catapotia cum saccharo rosato efformatum.

EXHIBENDVS est summo mane, neque cibus aut potus concedendus donec purgati sint quantum necessarium videtur: tum demum cyathus iusculi gallinarum tepidi datur, dimidiaq; aut integra hora post conceditur pulvis gallinaceus, & paululum vini aqua bene diluti: deinde toto illo die potu abstinere ad coenam vsque, quae parca erit, & facilis concoctionis. Subsequenti die sumitur saccharum rosatum cum aqua buglossi, aut borraginis, aut communi, atque iniicitur clyster ad aluum eluendam.

SOLET vero interdum in nonnullis ani pruritus & excoriationem excitare, atque in aliquibus (sed paucis admodum) haemorrhoides.

HÆC sunt quae de hoc ligno Panaua conspexi & intellexi: Nunc vero in illis regionibus magnus est eius vsus, tantaq; aestimatio, ut sine metu in multis morbis supra enumeratis vsurpent. Ego bis illud sumpsi in coli dolore, & hemigrania, mihiq; salutare esse deprehendi.

CETERVM cum propter eius insignes facultates incole plurimi faciant, illasq; quantum in ipsis est, celare nos studeant, quae proculdubio longe plures sunt quam quas nouimus, sperandum est temporis (quod omnia reuelat) successu, reliquarum, quae nobis adhuc ignota sunt, naturam nos consequuturos: easq; in libro, quem praemanibus habemus, fideliter enarrabimus, si, ante quam in lucem prodeat, intellexerimus.

DE MORINGA.

LENTISCI magnitudine est Moringa, cui persimilia habet folia: paucis praedita est ramis, eamq; ob causam Moringa
h.itoria. exiguam praebet umbram, multis nodis scatet, adeoque fragi-

lis est, ut facillimè cum ipse frutex, tū rami confringantur: folia saturatiùs virēt, viuidiq̃, sunt coloris, saporis verò foliorū napi: fructū fert pedalem, raphani crassitie, octo angulis insignitum, colore dilutiore inter viridē & cinereum, intus candidum, medullosum, & in certa receptacula distinctum, quibus continētur rotunda semina Eruo similia, virentia & admodū tenera, sed sapore quàm folia acriore. Editur hic fructus cū carnib⁹ coctus, aut alio modo paratus.

Eius usus & facultates.

H V I V S arboris radix Unicornu & lapidis Bezar vices supplet, veraq̃, theriaca est qua vulgo incola vtuntur cum aduersus omnis generis venena, tū morsus serpentium maximè noxiorū, vulgo Colebras de Capillo dictorum, aliorūque insectorum, & virulentorum animalium, cum intrò sumpta, tum foris applicata. In colerica quam vocāt passione singularis efficacia esse deprehendi. Miscetur remediis melancholicos humores purgātib⁹: & probè nota est Elephantiasi laborantibus, quorum plurimos, eius continuo vsu sanari perhibent.

Eius natalis.

A B V N D E nascitur variis India locis, sed presertim tota prouincia Malabar, secundum flumen Mangate, vbi admodum luxuriat, multosq̃, fructus profert, qui vulgo in foro venduntur, perinde atque faba in Hispania.

Nomenclatura varia.

A R A B E S & Turca Morian appellant; Persa Tame, Guzarateses Turiaa.

DE LAPIDE BEZAR.

T A M E T S I in altero libro, (quē De quadrupedibus, serpētib⁹, & aribus, qua in India inueniūtur, scribere speramus) de omnibus gēnis lapidibusq̃, qui in medicū vsum veniunt, simus acturi: placuit tamē hoc libro lapidis Bezar mentionē facere, quē, quotquot de eo scripserunt, aut eo vsi sunt, & adhuc vtuntur, vno ore asserunt maximum prestantissimumq̃, esse antidotum aduersus omnia venena, non modò intrò assumptum, sed etiam foris adhibitum.

I N V E N I T V R hic lapis variae magnitudinis, for- Lapidis Be-
zar quātitas
& forma.
maeq; & diuersi coloris: nā sunt qui dumtaxat dimidiam
drachmam, sunt etiā qui duodecim & quindecim drach-
mas pendunt, quales ego conspexi; nonnulliq; adhuc maio-
res reperiri ferunt: sunt praeterea rotundi vti auellanae, alij
oblongiores oui forma, aut columella; alij triangulares, alij
sessiles vna parte, & gibbi altera, vti castanea: postremo
nonnulli sunt coloris ex viridi nigricantis, alij mali insani
colorem referunt, alij obscuriores sunt, alij dilutiū virent,
& nonnulli etiam flavescent.

G E N E R A T V R iste lapis in vētriculis animalium hir- Eius natales.
co ferē similia. arietis praegrans magnitudine, colore ru-
fo, vti cerui propemodū, agili, & acutissimi auditus, à Per-
sis Pazā appellato, quod variis Indiae prouinciis, vti in pro- Pazan.
montorio Comorim, & nonnullis Malacca locis, tū etiam in
Persia & Corasone, insulisq; quae à Vacca cognomē adeptae
sunt, inuenitur: similiter in Occidentali India referēte Petro
de Osma in epistola quam ad D. Monardis conscripsit.

V T verò differūt figura & colore hi lapides, sic etiam Eius varietas & differētia.
nonnihil pōdere & substantiā variant: etenim eiusdē ma-
gnitudinis videas, alios alius leuiore, alios alius solidiores,
pluribusq; aut paucioribus tunicis praeditos, nonnullos etiam
vsq; ad centrū continuos, aliquos in quorū medulla pul-
uis quidā reperitur, alios in quibus aliquid herbae siccae si-
mile, plurimos in quorū centro paleolā tenuem solummodo
inuenias, circa quā in lapidem efformari quidam putant.

P R A E F E R V N T V R autem Orientales, atq; om-
nibus Persici antecellunt. Sunt qui referentibus nonnullis,
huius lapidis puluere vtuntur singulis quindecim diebus, Huius lapi-
dis puluis
cuius sit
vsus.
existimantes eo medicamento partes corporis vitales, ge-
nerationuq; membra roborari.

A S S E R V N T iis regionibus in quibus inueniuntur Animalium
quae hūc la-
pidē generāt
venatores.
animalia, quae istum lapidem generāt, venatores adeo esse
peritos & exercitatos, vt quanam animalia maiores lapi-
des

des contineant, solo conspectu possint iudicare, aiuntq; ea animalia, in quorum ventriculus maiores lapides latent, minus mobilia agiliave esse, & læta subtristiaq; apparere. Interdum etiam extincta animalia inueniri, in quorum receptaculis lapides grandes sint.

PORRO horum lapidum tanta est aestimatio apud gentiles & indigenas, vt dicere soleant: Licet Deus omnia in hominum vtilitatem crearit, damnum tamen quodammodo esse, eum lapidem in alium vsum conuertere, quam Principum & nobili stemmate progenitorum, quandoquidem in plebis vsum, lapidis Bezar loco, radicem Meringa crearit, de qua superiore capite.

DE ARBORE TRISTI.

NONNULLIS India locis, præsertim verd in Malabar, frequentissima nascitur Arbor quædã magnitudine & forma ferè Pruni, multis prædita ramis tenuibus, & certa per spacia nodulo distinctus, è quo vtrinq; singularia folia enascuntur Pruni foliorum magnitudine, mollia & lanuginosa parte auersa, quemadmodum ferè salvia folia, & viridia nonnihilq; aspera parte interiore, non aded serrata in circuitu, vt Pruni folia, neq; tam multis venis prædita. E singulorum foliorum sede nascitur pediculus quinque capitula summa sui parte sustinens, quæ quatuor foliolis subrotundis constant, è quorum medio quinque flores exiliunt candidi, elegantes, Aurea mali floribus magnitudine & figura pares, tenuiores tamen, elegantiores, & odoratiores, pediculo magis ad rubrum quam ad flauum colorem tendente, quo in illis regionibus edulia tingunt, quemadmodum apud nos vulgo fit croco: fructus magnitudine lupini est, virescens, cordis effigie, per medium secundum longitudinem sectus, continens in vtraque parte quoddam receptaculum in quo semen occluditur, magnitudine seminis Ceratij siue Siliquæ, cordis effigiem retinens, album, tenerum, membrana subuidente tectum, nonnihil amarum.

Tristis lapidis præstantia.

Arboris tristis natales & qualitas.

VOCATUR hac arbor in Canarin Parizatáco, Nomenclatura varia. in Malayo Singadi, in Decan Pul, ab Arabibus Guart, a Persis & Turcis Gul.

RES est profectò obseruatione dignissima, conspiciere Odor. hanc elegantissimam arborem nocte pulcerrimis suauissimèq; olentibus floribus onustam & hilarem; & simul atque à Solis radiis illustratur, non modò flores omnes in terram abiicere, sed totam arborem cum suis foliis quodammodo marcidam apparere.

INTER omnes sanè quos vnquã odoratus sum flores nullam meo iudicio memini cum hoc comparandum, praesertim irridò dum quis repente locum ingreditur vbi hac arbor est consita: nam postquam manu contacti sunt, exiguus & euavidus est odor.

INDIGENÆ istos flores cor resicere censent, sed Florù vires. amariusculi sunt: nam recenter ex arbore collectos, & in cibis degustauit, & nonnullam amaritudinem semper deprehendit. Gentiles etiam medici eius semen inter medicamenta cor resicientia recensent.

MULTI Proreges, tribuni, atque alij priuati hanc arborem in Lusitaniam transferre voluerunt, sed irrito conatu. Noui etiam quosdam qui semen commodo tempore collectum & maturum, vasculis figulinis vitratis atq; bene obturatis, item argenteis, pyxidibus que ligneis in Lusitaniam detulerunt, ibiq; cum omni cura & diligentia seuerunt, sed nunquam nasci voluit.

IN Malabar autem & Goa, locisque vicinis cum tanta facilitate nascitur, vt quilibet rami in terram depectis comprehendant.

DE NEGUNDO.

DVÆ arbores multis India locis, praesertim verò pro- Duplex Negundo. uincia Malabar inueniuntur, in vsu medico adeò commen- data, vt multis morbis vriles esse deprehendantur.

Prioris de-
scriptio &
nomencla-
tura.

E A R V M prior mas censeatur, & à Canarinis Varalo Niganda appellatur, Amygdale magnitudine, foliis superne virentibus, inferne lanuginosis & hirsutis, foliorum Saluæ modo; & in ambitu serratis, quæ procul aspiciēibus Sambuci foliis simillima videntur.

Alterius hi-
storia & no-
menclatura.

A L I E R A Negundo femina nuncupata, aut Norchila à Lusitanis, vulgo in Canarin Nyeigundi dicitur: in Balagate Sambali, in Malabar Noche: utraque verò tam mas quàm femina Arabibus, Persis, & Decan incolis Bache vocatur, Turcis Ayt. Ea tē magnitudine qua prior assurgit, folia verò habet ampliora, rotundioraq̃, neque in ambitu serrata, foliis Populi alba perquam similia.

V T R I V S Q V E generis folia Saluiam odore & sapore referunt: degustata tamen magis amara & acris deprehēduntur: in plurimis foliis parte auersa summo manē inherens conspicitur spuma quadam candida, qua nocte ex illis emanat. Vtriusque flos cinerei coloris est, plurimumq̃ ad Rorismarini florem accedit. Vtriusq̃ fructus admodum similis est piperi nigro, acris gustus quidem, sed minimè vrentis vti Piper, at Zingiberi propemodum paris.

A R B O R E M moderatè calidam faciunt, & semini paulo plus caloris tribuunt.

Facultates.

F O L I A, flores, fructus, cōtusa, aut in aqua decocta, vel in oleo fricta, utiliter imponūtur omnibus doloribus ex quacungq̃ causa prouenientibus: præsertim verò in articulorum doloribus ex frigida causa natis, atq̃ in tumoribus & contusionibus mirabiles præbet effectus. Ulceribus etiam vetustis folia trita imponuntur, felici successu, quando quidem eorum materiã digerunt, eaq̃ emundant, & ad cicatricem perducunt, modò corpus non sit impurum. Et sanè in vuleribus, apostematibus, & contusionibus adeò vtilem experiuntur, ut chirurgorum operam minimè requirant.

Foliorum
decoctum.

M V L I E R E S horum foliorum decocto omnitem-
pore vniuersum corpus lauant; tantaq̃ inuasit persuasio
apud

apud illas, Negundo folia, flores, & fructus, vtilia esse ad inuandum conceptum, vt eum, qui contrarium persuadere conetur, lapidibus obrutura sint.

O B S T E T R I C I B V S etiā, quas illi Dayas vocāt, Dayas.
apprimē nota est hęc arbor.

A D E O frequens est huius arboris vsus ad medendum Huius vsus.
in illis regionibus, vt nisi Deus præcisos ramos multiplici scæ-
tura renasci faceret, iā diu fuissent consumpta arbores, aut
certē maximi pretij nunc essent: Sed quo magis præcidun-
tur rami, eo felicius renascuntur, perpetuaq; fronde viēt.

DE NIMBO.

A L T A est arbor medico in vsu admodum commēda-
ta à Christianis & Gentilibus, reliqui q; earū Indie pro- Nomenclatura.
uinciarum incolis, rara tamen admodum: sed qui eam cog-
noscent Nimbo appellant, Malabareses Bepole.

M A G N I T V D I N E est fraxini, cui procul aspicien- Nimbo arboris historia.
tibus persimilis videtur: folia vtrinq. viridia sunt, nec ab al-
tera parte incana lanugine pubescunt, in ambitu serrata &
mucronata: rami multis foliis luxuriant, floribusq; abun-
dant exiguis, albis, quinq. foliolis constantibus, flauis in me-
dio staminulis, Loriq; siluestris siue trifolij odorati odorem
referētib; fructus est paruis oliuis similis, subluteus, cor-
tice admodum tenui præditus, nasciturq; ex ramulorū alis.

H V I V S arboris folia nō nihil amara sūt, saluberrimaq; Facultates.
sunt trita & cum succo limonum imposita vulneribus sor-
didis, cuniculosis, callosisq; cum hominum tum iumentorū,
digerunt enim, emundant, sarcotica sunt, & ad cicat-
ricem perducunt. Foliorum item succus perutilis est siue
per os sumptus solus, aut ex vino, aut aqua, aut gallinæ ius-
culo, siue vmbilico impositus solus, aut cū felis bubuli mo-
mento, aut aceto, aut aloë, ad necandos & expellendos om-
nis generis lumbricos: quamobrē familiare admodum &
perquam salubre medicamentum est omnibus illius regio-
nis

nis incolis, praesertim Malabar provincia, quoniam lumbricis valde sunt obnoxij. Magnus est etiam eorum vsus tum florum & fructus in articuloꝝ doloribus, tumoribus, membrorum debilitate, & apostematibus.

Eius oleum
neruorū do-
loribus utile.

O L E I item ex eius fructu expressi magnus vsus in neruorum doloribus: quo vulnera, neruorum puncturas, & contractiones curant Malabareses.

DE IACA.

Iacę natales.

N A S C I T U R arbor in nonnullis Indiae insulis secundum aquas, quæ licet nullum medicum vsum præbeat, propter amplitudinem tamen, & fructus elegantiam, minime prætermittenda est.

Eius nomen-
clatura.

E A M Malabareses Iaca, Guzaratenses Panax, Canarini Panasu, Arabes Panax & Iaca nuncupant: Persæ mutato p. in f. Fanax.

Eius descri-
ptio.

V A S T A est arbor, foliis palmaris amplitudinis prædita, dilute virentibus, neruo crasso & duro per longitudinem excurrente: malum fert non è geminibus aut foliorum sede, quemadmodum aliæ arbores, sed ex ipso trunco maioribusq; ramis nascens, longum, crassum, obscurius virens, crasso duroq; cortice tectum, vndique veluti adamantum cuspidibus septo, quæ in spinam breuem, viridem, nigroq; aculeo præditam desinunt, admodum similem Durionis spina, sed minime acutam aut pungentem, tamen si minitari videatur.

H O R V M fructuum minimus est maxime cucurbita amplitudine, atq; etiam maior, praesertim in Malabar, vbi præstantiores nascuntur: nam qui in Goa proueniunt, minores & peiores sunt, atque magis insipidi. Cùm maturus est hic fructus, bonum odorem spirat, eiusq; duas differentias constituunt: Vnam Barca appellatam, & præstantiorem: alteram Papa aut Giratal dictam, minusq; bonam: deprehenditur postrema ex mollitie, quoniam si ma-

nu apprehendas, digitis cedit. Præstantissimi verò fructus pretium quadraginta maravedis non excedit, hoc est, paulo plus regali Castellano. Per longitudinem secti hi fructus, intus candidi, & densa carne præditi apparent, ac veluti in capsulas aut receptacula diuisi, plena castaneis longioribus & crassioribus quàm sint dactyli siue palmula, cinerea tunica tectis, & intus albis castanearum vulgarium modo, gustu terrestri & aspero, si virides edantur, multosque status generantibus: at si vti Hispanica castanea assentur, gustu sapido & venerem excitantibus, ob quam solam rem plebs frequentius vti solet. Sunt autem singula hæ castaneæ pulpa flavescente & aliquantulum tenta inuoluta, & pulpam Durionis nonnihil referente, tametsi ab eo differat: grati saporis est, præsertim quæ in Iaca Barca cognominata continetur, optimi Melonis pulpa admodum similis: dura tamen concoctionis est, & admodum grauat ventriculum: atque, vt illarum prouinciatarum medici aiunt, si in ventriculo corrumpatur, noxios & venenosos humores generat: quique frequentius hoc fructu vescuntur, facile in pestilentem illum & pessimum morbum Morxi appellatum incidunt.

Eius facultates noxiæ.

Morxi moribus.

DE DURIONE.

FRUCTVS est in Malaca adeò grati saporis & odoris, vt reliquis qui in ea prouincia gignuntur, tametsi plurimi sint & boni, præferendus videatur. Cuius præstantia, & quoniam Doctor ab Orta illius etiam meminuit capite de Datura, licet eum non vidisset, me impulit vt de eo scriberem tanquam oculatus testis, tametsi in medicina nullam locum obtineat.

Durio vbi nascitur.

VOCATUR hic fructus in Malayo (quæ prouincia est vbi gignitur) Duriaon: ipsius flos Buaa: arbor ipsa Batan.

Eius nomen clatura.

PRÆGRANDIS est hæc arbor, materie valida &

Solida.

solida, crasso cinereoq; cortice tecta, multis ramis luxurians, & copiosum fructum præbens: flores habet ex albo nonnihil flavescentes, folia dimidij palmi longitudine, duorum aut amplius digitorum latitudine, in ambitu tenuiter serrata, parte externa dilutius virentia, interna verò saturatiore virore, & quod immodò ad rufum tendente prædita: fructum Melonis magnitudine, denso cortice septum, eoq; multis breuibus crassisq; & pungentibus aculeis horrente, foris viridi & veluti striis quibusdã quemadmodum Melo secundùm longitudinem distincto: intus verò concamerationes quatuor secundùm longitudinem habet, singulas tria aut quatuor receptacula continentes, quibus singuli fructus insunt admodum cãdidi vti lactis pingue, magnitudine oui gallinacei, gustu suaviore odoratioreq; quàm sit condimentũ illud ab Hispanis Manjar blãco appellatum, non tamen adeò molles aut glutinosi: nam qui candore illo non sunt præditi, sed flavescent, putridi sunt, aut aëris iniuria pluviãne corrupti. Optimi censentur qui tres dumtaxat fructus in singulis cõcamerationibus, deinde qui quatuor obtinent: nam qui quinque habent, improbi censentur, quemadmodum & illi quibus sunt fissura aliqua: non solent verò in singulis malis plures quàm viginti fructus contineri, iiq; singuli inclusum habent nucleum, mali persici nucleo similem, non rotundum, sed oblongiusculum, gustu insipido, quiq; guttur exasperet, veluti mespila viridia: propterea non eduntur.

Eius fructus
edendi ratio.

CALIDVS & humidus est hic fructus: & qui edere volunt, pede leuiter comprimere & frangere solent, propter spinas quibus obsitus est.

QUI nunquam hos fructus ederunt, cum primùm illos olfaciunt, videntur putridas cepas odorari: sed postquam degustarunt, præ reliquis cibis bene olere & sapere censent.

Eius vices.

EST verò tanta in existimatione, apud eos qui gula dediti sunt, hic fructus, vt putent neminẽ eo posse saturari, propterea

propterea varia dant illi epitheta. Memini videre quaedam Epigrammata ab eleganti Poëta in laudem eius cōscripta: quæ (si hic locus ferret vt adscriberentur) non dubito quin lectori plurimum essent placitura.

TANTA tamen est huius fructus in Malaca abundantia, vt singuli non pluris quàm quatuor maraedis ueneant, præsertim mensibus Iunio, Iulio, & Augusto: nam reliquis pretium intenditur pro hominum arbitrio. Pretium & æstimatio.

ADMIRATIONE porro digna est Betele cum hoc fructu antipathia, quæ profectò tanta est, vt si quis in nauem, Durionibus plenam, ad esue aut concamerationem, ubi adseruentur, aliquot Betele folia reponat, corrumpantur & putrescant omnes. Et si cui ex Durionum immo- Eius mira est Betele antipathia, & facultates. do esu ventriculus inflammetur & grauetur, folio Betele supra ventriculum imposito, subito mitigatur inflammatio, tumorq; tollitur. Et, si à Durionum esu ingerantur aliquot Betele folia, nullam noxam sentiet, quātumuis multos ederit. Inde fit, cum etiam ob eius gustum suauem, vt vulgo dicatur, neminem eorum esu posse satiari.

DE MVSA SEVFICV INDICA.

DECEM & octo aut viginti palmorum magnitudine attollitur hæc pulchra & elegans arbor, cuius truncus ex multorum corticum sibi mutuo incumbentiū coniunctione constat, & humani cruris crassitiem adipiscitur, radice rotunda & crassa, Elephantorum grato pabulo: foliis nouem palmorum longitudine, duorum cum semisse latitudine, nervo satis crasso per longitudinē excurrente, & transuersis fibris in latera sparsis, parte superiore saturis, inferiore dilutionibus: ex huius arboris fastigio nascitur veluti thyrsus quidam florum simul congestorū in modum pinei strobili coloris rufi: deinde vnicū ramum fert humani brachij crassitie in multos nodos diuisum, è quorum singulis decem aut quatuordecim dependent ficus, ita vt nonnunquam ra- Musa historica.

Eius varia
species.

mus centenis aut ducentenis ficibus onustus conspiciatur. Hos in diuersas species distinguunt Lusitani provinciam incolentes: nam Cenorius appellat qui admodum flauet, laues, longiusculi, gratique saporis sunt, & odoratiores: Chincapanoes verò qui virescunt nonnihil, longioresq; sunt, iique etiam grati saporis. Laudantur praeterea qui in Cosala nascuntur, Aethiopibus Inninga dicti.

Nomencla-
tura.

LEGITIMUM autem nomen apud Arabes & Persas (ut è praestante medico Persa in Ormuz nato intellexi) est Mous, non autem Musa aut Amusa: arboris verò Daracht Mous. Reliqua nomina ex GARCIA petenda.

Eius arboris
serendae ra-
tio.

SEMEL dumtaxat seritur haec arbor; nam ex eius radice alia enascuntur: singula verò vnicum (quemadmodum retuli) fructuum ramum gestant, qui, dum maturi sunt, rescinditur, plantamq; ipsam sponte exsiccare sinunt, tanquam in posterum inutilem; aut amputant, in domesticorum Elephantorum pabulum.

Eius usus.

NONNULLI interiora tenerioraq; antequam explicentur, folia, florumq; thyrsum pipere, Zingibere recenti, allio, sale, & aceto condiunt, & capparum modo edunt. Folia verò quoniam amplissima, mollia, frigidaq; sunt, substernere ad accumbendum in aestu solet: & ambustis nonnunquam imponunt. Ruellius huius fructus meminit ex auctoritate Theophrasti & Strabonis.

* Nemo meo iudicio accuratius hanc stirpem descripsit quam Ouedus sub Platani nomine. Eius historiam Latinam fecimus, & scholiis in secundum GARCIAE librum cap. de Musa inseruimus.

DE MANGAS.

VASTA haec est arbor, & multis ramis praedita, fructumq; fert magna ex parte anserino ouo maiorem, nonnullis interdum Indiae locis binas libras, aut amplius pendentem; in eadem verò arbore per saepe colore differetes isti fructus conspiciuntur: alij enim dilute virent, alij flauent, quidam etiam ex viridi rubescunt: grati admodum saporis
odoris-

Mangas hi-
storia.

odorisq; est; & quando non est corruptus, duracinis persicis (quæ à carne firmiore flauaq; Melocotonea vulgo appellantur) præstat.

IN multis prouinciis nascitur, vti in Malabar, Goa Natales: Guzarate, Balagate, Bengala, Pegu, Malaca, aliisq; India locis, & in Ormuz, vbi reliquis præcellit.

NOMINATUR Mangas, in Canarin Ambo, à Nomenclatura. Persis & Turcis Amba: permanetq; in arbore ab Aprili in Nouembrem vsq; interdum, pro locorum natura & situ.

EDITUR hic fructus in laminas sectus aut sine vino, aut vino maceratus. Conditur etiam saccharo vt commodius adseruari possit, atq; interdum cultello aperitur, & in eius medullium zingiber recens, allia, sinapi, sal, cum oleo & aceto insperguntur, vt vel cum oriza edant, vel oliuarum conditarum modo. Saliunt etiam & elixant, atque in forum venalem proferunt. Eius fructus edendi, condiendi, & conseruandi ratio.

FRIGIDVS & humidus est, tametsi vulgus calidum constituat, & multas mordicationes in eorum, qui vescuntur, ventriculo parere affirmet. Quin & indigenæ medici calidum faciunt, & vituperant, dicentes serpiginem, erysipelas, bitiosas febres, phlegmonas, & scabiem generare. Quod fortè accidit ab eius in ventriculo corruptione: sed eo tempore quo inuenitur hic fructus, propter immoderatum æstum, in similes morbos incidunt etiam nonnulli qui illo abstinent. Facultates.

ANTEQVAM probè maturus sit, gustu adstringente est, & ea pars quæ ossiculo vicinior est, acerbior: sed maturus dulcis & sapidus est. Præduro putamire, vndique tomento, aut duris fibris transversim & obliquè excurrentibus operto tegitur nucleus longiusculus & crassiusculus, magnitudine ilignæ glandis, candidus, & candida cute reclusus, gustu amaro dum crudus est, ideoq; aduersus lūbricos & alui profluvia utilis: tostus verò ilignas glandes sapit.

INVENITUR etiam huius generis sine ossiculo, palato admodum gratum.

Mangas siluestre aliud genus.

Eius facultates.

ALIVD eius generis silvestre reperitur Māgas brauas nuncupatum, adeò presentis veneni, ut indigena illo sese mutuo perimant: nam si quis paululum ederit, ilico moritur: interdum oleum admiscunt ad exacuendam eius vim, utiq; celeriore perniciē adferat: sed quocumque tandem modo sumptum, adeò celeriter perimit, ut hactenus nullum sit repertum antidotum ad illius vim compefcendam. Dilutè viret, & aliquantulum splēdet, lacteo succo abundat, paucaq; carne praditus est, nam crasso cortice solummodo integitur ossiculum pradurum & cartilagineum, Cotonei tamen mali magnitudine est.

Natales.

PER vniuersam prouinciam Malabar prouenit copiosè hac arbor, domestica siue satiuā minor, breuioribusq; & crassioribus foliis. Pueri his fructibus, aureorum malorum loco, sese mutuo petere consueuerunt.

DE ANANAS.

Natales.

PEREGRINVS est hic fructus, & ex prouincia S. Crucis in Brasilia primū in Indiam Occidentalem, deinde etiam in Orientalem Indiam delatus, in quibus nūc vberrimè prouenit.

Eius historia.

CITRII verò mali minoris magnitudine est, admodum flauus & odoratus cum probè maturus est, adeò ut pratercuntes ex odore dignoscere queāt ades in quibus sit: succulentus & gratissimi saporis, procul intuentibus cinara videtur, sed pungentibus aculeis caret. Singula stirpes Cardui edulis magnitudinem equant, vnicūque malum gestant in medio quasi caule, & circa eum multas alias proles, quarum nonnulla etiam suo fructu pradita sunt. Qui itaque fructus maturos colligunt, proles ilico terra mādare solent: è quibus singula deinde stirpes proueniunt suo malo enusta,

onustæ, uti mater; quæ intra annum spatium colliguntur. Eius radix carduo eduli perquã similis est, sed & folia non sunt disparia, tametsi ad Ananas silvestris folia magis accedant. Vulgo Ananas vocant: Canarini verò Ananasa.

CUM primùm in Indiam illatus est hic fructus, singuli decem auctatis, aut paulo amplius æstimati sunt: nunc verò propter abundantiam (tametsi neq; sapore neq; odore primis cedant) vix duobus regalibus Castellanis veneūt.

HAC TENVIS in medicũ usum non est receptus, sed solummodo ob saporis gratiam commendatur. Calidus & Eius vsus humidus est, editurq; maceratus in vino, uti Persicũ malocotoneum, & facilis est concoctionis; nimius tamẽ eius vsus inflammationes parit, quemadmodũ Duriones Malacẽses.

SI medius secetur, & partes denuo coniungantur, vniuntur uti cucumeres: perfossus verò cultello, si in vulnere vnus diei aut noctis spatio cultellus relinquatur, inuenietur tota ea pars, quæ in vulnere hæsit, absumpta.

* Consule nostras annotationes in 2. lib. Aromatum, Capite de Mangas.

DE ANANAS SILVESTRI.

ALTIUS assurgit qui Ananas silvestris nuncupatur: Ananas silvestris de-
scriptio. namq; truncum habet haste magnitudine lauem admodum, rotundum, & Mali aurea crassitie, spinis horridum: folia spinosis cuspidibus prædita, & per ambitum mollibus spinis septa. Singulæ arbores secundum radicẽ summa tellure magnam foliorum comam fundunt, maiorum quàm quæ in arbore sunt, quæq; procul intuentibus Aloës foliis similima videantur, tenuiorum tamen, pluribus spinis horridorum, & dilutè virentium: adnatis se propagat, aliæque stirpes ex aliis enascuntur, præsertim in sepibus & hortorum ambitu, quos egregiè muniunt. Rami foliorum simul glomeratorum capita proferunt flauentium admodum, & tenerorũ, suauissimi odoris, quæ nihil aliud sunt quàm flos ipse:

ex horum singulis spica prodit Arundinis spica non absimilis, sed crassior, compactior, & elegātiore, odore Cedri. E ramis dependent fructus Ananas brauo, id est, Ananas siluestres dicti, quoniam cum domesticis nonnullam habeant similitudinem, Melonis magnitudine, coloris rubri elegantis & oculos oblectantis, toti in partes diuisi, quemadmodum Cupressini strobili, seu nuce exsiccate, sed tuberculis foris obsiti, ut procul spectantibus magni pinei strobili appareāt.

Cuius facultas sic.

CAPITVM teneriora folia seu flores crudi eduntur, carduosq; sapiunt, sed exiguum alimentum præbent.

FRUCTVS (quem pauci degustant) sapore vitiumq; suauis præditus est, adstrictionis tamen austera, & palato parum grata, particeps.

SUCCI plena est tota planta cū suis radicibus. Huius sex vel octo uncia ex saccharo summo manè sumpta presentissimum certissimumq; cēsentur esse remediū aduersus iecoris & renum calores, renum vlcera, purulentas vrinas, & penis excoriationem: nam magna ex parte post tertium diem sanantur.

VTILEM etiam in diabete esse ferunt: at non sum expertus.

ARABES admodum laudant aduersus eosdem morbos & erysipelas; & Queura vocant, quemadmodum in Decan; Persa Ananasa, & Angali: florem (qui caput illud foliorum odoratum est) Arabes Chuxtaid, Persa Pixcoxbuith dicunt: Turcis est ignota.

* Habet hæc planta aliquot notas non dissimiles Aloï Americanæ.

DE CARCAPVLI.

Carcapuli historia.

CARCAPVLI Malabaribus, Garcapuli Canarinis, vasta magnitudinis arbor est. fructum ferens Malo aureo cui cortex exemptus sit, magnitudine, & forma similem, ex grumis omnino constantem, (sed non separabili-

libus

libus ab inuicem vt in Malo aureo) tenui, lauiq; & splen-
denti cortice tectum, non admodum sicco, colore pallido, at
vbi maturuit aureo: gustu admodum austero, sed quadam
adstrictione grato.

Eo vruntur in cibis, magnaq; apud incolas illius est Eius vsus;
laus in curationibus: sed inter omnes, quæ experientia com-
probatæ sunt, primas obtinet profluuij alui cuiuscunque ge-
neris constrictio, in iis præsertim qui nimio veneris vsu hoc
malum contraxerunt: editur verò aut ipse fructus matu-
rus, aut eius succus cum oxygala sumitur, aut illius exsic-
cati puluis: cum oxygala autem mixtus & cocta oriza,
mirificè appetitum deiectum reuocat. Vtilis etiam est eius
succus, & exsiccati puluis, in oculorum caliginibus & suf-
fusionibus. Familiaris est fructus puluis, obstetricibus, puer-
peris enim exhibere solent ad pellendas secundas, & ad
purgationes, atq; lactis vbertatem præstandã, tum etiam
ad facilitandum partum magna vt aiunt efficacia.

Succus eius cum aliis plantis mixtus vngui maio-
ris digiti pedis imponitur eodem latere quo quis aut caligi-
nem, aut suffusionis initium in oculo habet, vtilem q; esse
perhibent.

TRANSFERTVR hic fructus siccus ex Malabar
in alias prouincias.

DE CARAMBOLAS.

FRUCTVS quem Malabares & Lusitani Caram- Carambolas
historia.
bolas appellat, in Decan Camarix, in Canara Cama-
rix & Carabeli, in Malayo Bolimba, & à Persis Cha-
maroch dicitur; nascitur in arbore cotonea magnitudine,
foliis mali, paulo longioribus, coloris viridis saturatoris, &
gustus amaricantis: floribus paruis quinq; foliolis constan-
tibus ex albo rufescentibus, nullo quidem odore gratis, sed
aspectu elegantibus, & gustu oxalidis acetoso. Ipse verò
fructus maiusculi oui gallinacei magnitudinem aequat, ob-
longus,

longus, flavescent, atque veluti in quatuor partes diuisus, sulcus illis paulo altius impressus magnam gratiam addentibus: in medulla continet semina tenera, saporis aciditate palato grata.

Eius usus.

MULTI usus est in medicina & in cibis: namque maturum exhibent in biliosis febribus; & saccharo conditum, syrupi acetosi loco præbent. Canarini eius succo, cum aliis medicamentis istis nascentibus, collyria parare solent ad oculorum nubeculas tollendas. Obstetricæ (quæ illis Daya dicitur) vidit fructu sicco & in puluerem contrito, & foliis Betele utentem ad secundinas à partu expellendas, fœtumque mortuum educendum.

Eius etiam muria conditi frequens est usus, cum gratissimi sit saporis, & appetentiam excitet.

DE IAMBOS.

ALIVS est in India fructus, qui ob aspectus elegantiam, suauemque odorem & saporem, tum etiam ob eius in medicina usum, dignus est cuius historiam hic apponam.

Iambos historia.

ARBOR verò quæ hunc fructum præbet, vasta est, maximam Malum auream, quæ in Hispaniis nascatur, equas, multis ramis in latum expansis, multamque umbram præbentibus prædita, aspectuque pulcherrima; caudex maioresque rami cinereo cortice integuntur: folia pulcherrima sunt, lamina palmum aut amplius longa, crassiore nervo per longitudinem, multis autem obliquis venis in latera excurrentibus, parte superna saturatius, inferna verò dilutius viridia: flores ex rubro purpurascens, viuidi admodum coloris, multis staminibus in medio præditi, aspectu pulcherrimi, gustu capreolorum vitis simili: Fructus magnitudine est Pyri quod à Rege cognomen accepit, eiusque duo sunt genera: vnus enim admodum obscure rubet ut niger videatur, magnaque ex parte osiculo caret, & succi bonitate præstat: alter ex candido rubescit, & osiculum continet album, durum, non admo-

dum rotundū, ossiculi quod in persico malo est magnitudi-
ne, laeue, & cādida hirsutaq; membrana tectū; qui licet su-
periori bonitate cedat, dignus tamen est delicatissimorum
etiam hominum palato; veriusq. odor suauissimam rosam
refert. Frigidus & humidus est, & admodū tener; cortice
adeò tenui & molli tectus, vt cultello auferri non queat.

ALTE suas radices terrae infigit hac arbor, & post
quartum annum fit fructifera: fructum saepius eodem an-
no perficit, & nunquam sine flore aut fructu conspicitur,
cūm uidem rami floribus, fructu viridi & maturo semper
ferè onusti sint, decidentibusq; quotidie floribus (sic vt so-
lūm rubro colore tinctum quandoq. videatur) noui subna-
scātar, fructusq; alij primūm enascantur, alij maturescāt,
alij iam maturi colligantur. Succussa arbore maturi facile
decidunt: comprehensi verò rami ad fructus colligendos fa-
cilimè ab arbore reuellūtur. Ante reliquos cibos inuio men-
sa edi solent atque interdū.

MALABARES & Canarini hunc fructum Iam- Nomencla-
tura varia.
boli vocant; Lusitani istic habitantes Iambos, Arabes
Tupha Indi, Persae Tuphat, Turci Alma: Lusitani ar-
borem lambeiro appellant.

FLORES & fructus saccharo condiri solent, iisq; fre- Facultates.
quenter vtuntur in biliosis febribus, & exstinguenda sitis
gratia.

DE IAMBOLAINS.

HVIUS arboris materies cortice integitur coloris Iamboloins
hiltoua.
ferè eiusdem cum Lentisci cortice: folia Arbuto similia
habet, sed Myrti virentis foliorum sapore: fructus Cordu-
bensibus oliuis maturis similes, adstringēis gustus, & fan-
ces contrahentis.

NULLVM usum in medicina obtinent, sed eduntur Eius vsus.
cum Oriza cocta, nam appetentiam excitant.

VVLGVS Iamboloins appellat.

DE IANGOMAS.

Langomas
descriptio.

ALIUS est fructus Iangomas nuncupatus, Sorbis ferè similis colore, & immaturis prunis sapore: quibus & arborem similem habet, (sed spinis obsita) & folia & flores.

Natales.

NASCITUR cum sponte in agris, & silvis: sed in hortis etiam colitur.

Vfus.

FRUCTUS licet maturus digitis prius emolliendus est, antequam edi possit: attamen adstrictionem illam haud mediocrem nequaquam adhuc deponit: eaq; de causa illius vsus est ubi adstrictione opus habent.

DE MALIS INDICIS.

Matorum In-
dicarum histo-
ria.

MAGNA est arbor multis foliis & floribus praedita, & copioso fructu: folia minus rotunda sunt mali foliis, tamen si ea emulentur: supernè saturatè virent, infernè candicant & pubescunt vti Salvia folia, gustu adstringente: flores exigui, candidi, quinque foliolis constantes, inodori: fructus iuiubis seu zizyphis similes, alij alius maiores & suauiores, nunquam verò tam probè maturescentes ut cõseruari queant, & in alias regiones transferri, vti Zizypha; & perpetuò nonnihil adstrictionis retinètes: vnde colligitur minimè pectori viles esse, quemadmodum zizypha.

Earum no-
menclatura.

HVIC arbori nomen est in Canara Bor, in Decan Ber, & in Malayo Vidaras, apud Lusitanos Mançanas de la India, id est, mala Indica.

Præstantia.

PRAEFERVNTUR fructus in Malaca nati Malabaricis: sed iis adhuc præstantiores quos Balagate profert.

CONSPICITUR hac arbor astate alatis formicis perpetuò onusta, quae in ramis eius Laccam elaborant.

DE AMBARE.

Ambare de-
scriptio.

CRASSA magnaq; est hac arbor, foliaq; habet Inglandis foliis magnitudine respondentia, sed non eius for-

ma, dilutiùs virentia, & multis venis elaborata, quæ illis magnam gratiam addunt: flores exiguos candidos, fructus Juglandis nucis magnitudine dilutiùs virentes, & coriice quàm illa leuiore: odoris grauis & gustus acerbi dum adhuc virent, coloris verò flauis in maturis, gratioris odoris, & gustus grata aciditate commendabilis, medullam continentes cartilaginofam & duram, è duris nervis obliquè intertextis constantem.

HANC arborem appellant Canarini Ambare, fructum Ambares, Persæ Ambereth, Turci Harb, Lusitani Ambares, quemadmodum Canarini.

Nomenclatura.

PROPTER fructus gratam aciditatem eum Omphacij seu agrestæ loco cibus admiscunt: maturum ex sale & aceto edunt, excitat enim edendi appetitum. Indi aduersus biliosos humores vtilem esse perhibent.

Eius vsus.

SALE & aceto conditus diu conseruari potest.

Eius condendi ratio.

DE DATVRA.

TRIA sunt huius plantæ genera, quorum quo frequentius vtuntur, primo loco describemus: eius enim adeò vulgaris est vsus, vt pauca sint meretrices, quæ inter sua κενώλια illud non recondant, ob eas quas postea subnectemus causas.

Daturæ tria genera.

PRIMUM Althea magnitudine caulem habet, nec admodum illi dissimilem, in plures tamen ramos diuisum: folia cùm magnitudine tum forma Stramonii foliis similia, verùm magis in circuitu serrata, vti ferè Xanthij (Hispanis Lampazos) folia: flores albos, Smilacis leuis (quæ Hispani Correguela mayor, hoc est, Conuoluulum maiorem appellant) floribus omnino respondentes, fructum Stramonii, rotundum, nucem Juglandem magnitudine æquantem, viridi colore præditum, & spinis mollibus, minimèq; pungentibus vndique septum, plenum semine Lenticula simili, eiusdemque coloris, cordis humani effigie, gustus amari:

Prioris descriptio.

amari: radicem albam, raphani odore, quæq; si diu naribus admoueat, sternutamenta ciet, cuius cortex nonnihil amaricat, minùs tamen eo qui caulem & ramos ambit.

Natales.

NASCITUR umbrosis locis, & secundum aquas.

Nomenclatura.

NOMEN huic plãte in Malabar est Vnmata caya, in Canara Datiro, apud Arabes Marana, apud Persas & Turcos Datula, apud Lusitanos Datura & la Burladora, hoc est, faceta.

Qualitas.

LITERATI plerique, atque etiam maxima pars Medicorum istic degentium, legitimam Nucem Methel Arabum esse censent, frigidamq; excessu tertio, & siccam secundi sine constituunt.

Facultates.

MALA inualuit cõsuetudo apud impudicas mulieres, vt huius seminis in puluerẽ triti dimidiã drachmã ex vino, aut alia que magis aridet materia, prabeant: miser qui eũ hausit, diu velut mente alienatus remanet, aut ridẽs, aut ciulans, aut dormiẽs, plerumq; etiã alteri colloquens & respondens, vt interdũ etiam sana mente præduũ esse credas, tamen si mentis non sit cõpos, neq; eũ agnoscat, cũ quo sermones cõfert, & colloquij habiti planẽ sit immemor, postquã ad se rediit. Sunt verò nõnulla ad eò exercitata in hoc medicamẽto exhibẽdo, idq; sic tẽperare norũt, vt ad certas, easq; quot velint horas, quibus id propinant, mentẽ adimãt. Multa sinẽ eius rei exẽpla, quæ vel ego ipse vidi, vel ab aliis audiui, huc adducere possem; sed cũ ad rẽ nihil faciant, præmittenda esse duxi: illud solũ addam, neminẽ, qui simile sumpsisset, necatum vnquã comperisse, tamen si nonnullos conspexerim per aliquot dies perturbatos ferri, quod fortẽ acciderat ob immodicã quantitãẽ exhibitã: quæ si fuerit nimia, interimit; quoniam hoc semẽ pernicioza qualitate non caret, licet gentiles ad prouocandas vrinas cum pipere & folijs Betele id exhibere soleant, & perutile esse dicant. Ego verò nunquam obseruaui, nec experiri volui, cũ alia medicamenta ad eam rem vtilia non desint.

PORRO si ad eorum, qui hoc semen hauserūt, curam *Vires variæ.* evocētur Hispani medici, medicamenta vomitū cietia exhibēt, ut, quidquid in vētriculo haesit, reiiciant; acres deinde clysteres iniiciūt ad euacuandū, fortesq; ligaturas adhibent ad diuertendū, tum etiam cucurbitulas adponunt, & venā secant. Gētiles verò medici & Christiani indigena cūm à cucurbitulis & vena sectione abhorreant, nihil aliud quam vomitum prouocant, fortesq; ligaturas & fricationes adhibent; quæ si non sufficiant, balnea ex aqua calida præscribunt ad eliciendū sudorem: porrò à vomitu vinum propinant, cui piper & cinamomū admiscent; in cibis verò audaciores sunt Hispanis: namque euacuata materia galinas edendas præbent, & vinum dulce aut passum exhibēt.

RADICIS Daturæ drachma ex vino pota somnum profundum inducit, in quo varia insomnia, & miræ rerum facies obuersantur.

SEMINI E verò per noctem in aceto macerato, deinde exactè trito, vtiliter illinuntur herpes miliares & erysipelata serpentina: nam breui sanantur.

RELIQVA duo genera facie & fructu superiori *11. & 111. descriptio.* rē respondent, sed flores colore variant: etenim secundi flores, licet forma priori sint similes, colore tamen flauo sunt, & secundū pediculum nonnihil rubent: tertij flores hyoscyami floribus magis accedunt. Ceterū neutro ex postremis duobus vtuntur, nisi ad necē inferendam. Nihilominus tamen Brachmenes medici ex secundi semine (quod floribus est flauis) cataporia faciunt, granorum piperis magnitudine, magnæ sanè efficaciæ ad sistēda alui profluvia, quibus adiuncta sit febris ardens; atque etiam in dysenteris: Fiunt verò hunc in modum cataporia.

℞ seminis secundi generis drachmam vnā, piperis nigri & longi, sandali albi, atincar, radium Bilsa (adfertur ea ex Bengala & Patanne montibus) foliorum Bangue, singulorum dimidiam drachmā: omnia ista diligēter cum aqua

304 CHRISTOPHORI A COSTA
aqua terunt in marmore, quo pictores suos colores terere
solent, deinde catapotia efformant, è quibus exhibent quan-
tum commodum videtur.

Nux Me-
thella est
Stramo-
nia fru-
ctus.

MEA est cum aliis plerisque opinio, vt nucẽ Methel-
lam Stramonie fructum esse credam, qui per omnia simili-
lis est fructui Daturæ: atque si nonnihil ab eo differt, id lo-
corum varietati adscribendum censeo.

Tatula.

* Quantum ex Daturæ primæ descriptione colligere li-
cet, eadem est cum Turcorum, qui Cõstantinopoli viuunt,
Tatula, cuius vsus illis perquam familiaris est:

Nec abludere ab ea videtur illud Stramonie genus, cuius
Yemen Oeniponte ex Sermi Archiducis Ferdinandi aula
Viennam Austriae primùm delatum & Nobilibus matris
anno 1583. communicatum, sequente anno in meliorum
hortis natum est. Illius stirpis descriptionem atque iconem
non incommodè hac inferri posse existimaui.

Est autem vulgari Stramonie longè maius, quodque hu-
manam altitudinem nõ modò æquet, sed etiam plerumquẽ
superet: crassos habet caules, nonnunquam brachiales, ignes,
dilutiùs virentes, multis alis præditos, ad quas nascuntur am-
pla & viridia folia, maiora quàm in vulgari, magisquẽ laci-
niata, vti ferè in nonnullis Atriplicis siluestris generibus,
præsertim eo quod vulgo pedem anserinum appellant, sed
ampliora: flores in alis singulares, vulgaris floribus forma
& colore quidem similes, sed minores & ferè inodori: qui-
bus excussis succedunt capita, non orbiculata, vt in vulgari,
sed oblongiuscula, maiorem nucem Juglandem cū suo ope-
rimento æquantia, & quatuor sulcis secundũ longitudinem
quodammodo diuisa, firmisque aculeis modò longis, modò
breuibus munita, quæ per maturitatẽ à summo in quatuor
partes dehiscunt, & octonas cellulas ostendunt, semine ini-
tiò rufescente, deinde nigro, planiusculo, rugoso plenas, quod
facilè à vento excutitur, nõ autẽ pulpæ inhæret vt in vulga-
ri, sed illo etiam minus est. Tota plãta grauitè spirat, & spa-
tulæ foetidæ, siue Xyridis vulgo creditæ, odorem æmulat.

Floret ætate, semẽ Autumno maturescit. Austriacæ no-
biles Matronæ, Schönappfen appellant.

DE BANGVE.

BANGVE simile ferè est Cannabi, cuius Dioscorid. lib. 3. meminit. Caulem habet quinque palmorum lōgitudine, quadrangulum, colore dilutius virente, fractu contumacem, nec adeò concavum, vt cannabinus caulis, cuius cortex nō minùs quàm illius in fila dulci potest: folia cannabina supernè virètia, infernè incana lanugine pubescentia, gustu terrestri & insipido: semen cannabino minus, neque adeò candidum.

Bangue descriptio.

INDI semine & foliis vescuntur, cum vt validiores in re venerea siant, cum ad excitandam civi appetentiam.

Eius utilitas.

FIT ex hoc Bangue compositio vulgaris admodum vsus in iis regionibus, ad varios effectus: etenim magnates & militia præfecti, vt laborum oblitii securiùs & liberiùs dormiant, seminis & foliorum in puluerem redactorum, quantum videtur, sumunt, illiq; addunt Arecam siue avelaniam Indicam viridem, & opij nonnihil pro arbitrio: omnia saccharo excepta deuorant: si verò in somno varias rerum species sibi obuersari cupiunt, addunt selectissimam Camphoram, Caryophyllos, Nucem moschatam & Macis: si verò hilares esse volunt & faceti, & præsertim in venere procliuiores, amburo & moscho additis saccharo excipiunt, & electarium faciunt.

Compositio.

Ad quid proli.

MULTI mihi affirmarunt, huius semen & folia ad libidinem ciendam mirè esse efficacia: vnde colligere licet, nihil affinitatis habere cum Cannabi, licet illi admodum similis sit, quandoquidè auctore Dioscoride loco supra dicto Cannabis calida & sicca est, & genituram exstinguit.

DICITVR Arabibus Axis; Persis, Decan, & plurimarum aliarū regionū incolis Bāgue; Turcis Asarath.

Nomenclatura.

* Sed & hoc Bangue plurimam affinitatem habere videtur cum Turcorum Constantinopoli degentium Mastice: quo ad varios effectus vtuntur: nonnulli eam vescuntur excitandæ venere gratia.

Mastic.

DE HERBA VIVA.

Herbz viuz
nomenclatura.

NONNULLIS Asia locis planta quedã inuenitur, vulgo Herba viua nuncupata, à circumforaneis illis, loques appellatis, Herba amoris, ab Arabibus & Turcis Suluc, & à Persis Suluque.

Eius histo-
ria.

EXIGVAM habet radicem, è qua supra terram exiunt octo ramuli duos digitos longi, foliis vtrinque, in ordinem digestis & inter se respondentibus onusti, quæ plurimũ ad Erui tenella folia accedunt, nec dissimilia sunt foliis prioris Polypodij, cuius iconem Lacuna exhibet lib. 4. cap. 187. sed longè tenuiora, & vtrinque leuia, & grato virore oculos pascentia, vti Tamarindorũ folia: è medio radicis capite exiunt pedunculi (nam caule caret) quatuor, singuli suum florem sustinentes flauum, aspectu pulcherrimum, minoribus Caryphyllis similem, sed sine odore.

Natales
Mira eius
natura.

NASCITVR calidis & humidis locis.

ADEO mira est huius plantule natura, vt eã humana ratio assequi nequeat. Nã cum maximè viret, gratissimaq; est aspectu, si quis illam apprehendere cupiat, ilico folia contrahit, atque sub tenues ramulos recondit; si verò apprehendat, subito adeò marcida conspicitur, vt exsiccari putet: sed quod maiore admiratione dignũ est, si manũ retrahat, ilico suũ nitorem recuperat, & toties marcescit aut reuiviscit, quoties comprehenditur, aut manus ab ea retrahitur.

MIHI autẽ relatum est, Philosophũ quendã in Malabar, dum nimis curiosè huius plantæ naturã obseruare cupit, amentem esse redditũ. Plantã ego conspexi, eamq; cum suo cespite, ipsam minimè contingens, erui, & in hortum quendam transtuli, vbi permãsi; at fatuum minimè vidi.

INTERROGATI à me nonnulli indigena medici, an aliquas huius plantæ facultates perspectas haberent, illamq; in vsum medicum adhiberent, affirmarunt vtilem esse ad virgines corruptas in integrum (si credere fas est) restituendas, & ad reconciliandum amorem mira esse efficacis.

Facultates.

cacia Gentilis medicus & pro ea regione satis doctus, cum adeo cupidam cognoscendi huius herba facultates conspiceret, ait, vnam se edoctrum adeo comperit & certam, ut cervicem pro pignore deponeret, nisi sic se habere comperirem. Nepe ut illi cuiuspiam mulieris, qualiscumque etiam status, nomen modo indicarem, se effecturum ut illa in omnibus mihi obsequeretur, dummodo ex ipsius praescripto herba vterer. Sed conditionem respici in re tam illicita. Nihil igitur aliud post diligentem inquisitionem de hac planta intelligere potui, quam apud Gentiles, praesertim vero Brachmenes Canarinos & Iogues in magna aestimatione esse.

QUODAM die mihi accidit plantas conquirenti non procul a flumine Mangate, ut Gentilem quendam humi sedentem & verba quaedam obmurmurantem, tanquam oraret, forte conspicerem; quem cum compellassem, nihil respondit, sed meo interpreti, quem comitem duxeram, manu dumtaxat innuit: is hominem intelligens, celeriter se se inde proripuit, meque sedere iussit, inquiens Gentilem illum incantatorem esse cuiusdam illius regionis Capitanei quem Caymal appellat, & istic sortes iacere supra Herbam viuam: id fieri solere repurgato prius circa ipsam plantam solo ad hominis longitudinem, recitarique quaedam concepta verba, & expectari primam auem aut rem animatam qua istam plantam pratergredetur dum verba obmurmuraret, cuius sanguine (si comprehendi posset) perluenda esset, sin minus, alterius eiusdem speciei, idque cum multis ceremoniis, quas praetermitto, cum indigna sint ut scriptis mandentur. Conspexi deinde istam plantam siccam inter suppellectilem mulieris prostituta pudicitiae.

* Ea esse videtur quam Garcias libro Aromatum describit foliis Polypodij, nullo nomine addito. Nec ei forte assimilis Aeschynomene Apollodori, quae appropinquante manu folia contrahat, ut refert Plin lib. 24. cap. 17.

DE HERBA MIMOSA.

ALIA planta inuenitur in quibusdam hortis quinque palmorum longitudinis, & vicinis arbutis aut parietibus in-

Herba mimosa bulle-
ria,

cumbēs, tenui caule, elegāti virore prädito, nec admodū rō-
tūdo, per interualla exiguis & pungētibus spinis obsito, foliis
superioribus haud absimilib⁹, filicis femina foliis minorib⁹.

Natales.

G A V D E T humidis & petrosis: & Herba mimosa
nuncupatur, quoniam manu admota senescit & marces-
cit, manu verò remota pristinum virorem recipit, sed non
adeò celeriter vii prior.

Natura.

N A T V R A M habet plurimum ab Arbore tristi dif-
ferentem: nam singulis noctibus Sole occidente senescit &
siccatur quodammodo, sic vt contabuisse videatur: oriente
verò Sole vigorem denuo recipit; quantoq₃ Sol magis ser-
uet, eo magis viret, totoq₃ die folia ad Solem conuertit.

Odor & sa-
por.

O D O R E & sapore est Glycyrrhizæ: vulgoq₃ ab in-
digenis folia manduntur aduersus tussim, ad pectus repui-
gandum, & vocem clariorem: renum etiam doloribus vi-
lis esse censetur, & recentia vulnera glutinat.

Vires.

Quibus cum
plantis con-
ueniat.

* Multis notis hæc planta cōuenit cū Fernogræco siluestri
Tragi, siue Polygalo Cordi, & Glycyrrhiza siluestri Gelæ-
ri, cuius folia & radices degustata Glycyrrhizā sapiunt: nam
eius folia noctu interdum contrahuntur (quod in multis le-
guminaceis plantis vsu venit) at spinis caret caulis, nisi pro
spinis sumere libeat tenues illas & mucronatas appendices,
sedi foliorum alatorum inhærentes.

DE PINEIS NVCLEIS MALVCANIS.

Pineorū nu-
cleorum de-
scriptio.

A L I T V R in hortis quibusdam Malabar, tum etiam
in nonnullis siluis sponte nascitur Arbor magnitudine Pyri,
cuius folia infernè diluto virore prädita sunt, supernè au-
tē saturis, admodum tenella & mollia, qua gustata valde
acria deprehenduntur, & linguam diu vellicant: fructus
triangularis, auellana magnitudine, interiùs in multa re-
ceptacula distinctus, in quibus semen est album, solidum,
rotundum, pineo nucleo suo putamine exempto par.

Eorum vsus.

E O fructu frequenter vtuntur Indi, cū in curandis
quibusdam morbis, tum etiam in suis nequitis.

B I N O S eiusmodi nu. leos tenui membrana, qua illos
cōtegit, liberatos serūt, & clysteribus vulgaribus admiscēt,
aduct-

aduersus Sciaticam, & vrinae difficultatem: seu propinant cum gallinae iusculo ad educēdos putridos, lentos, crassos, & frigidos humores, & asthmaticos curandos, aduersus quem morbum plurimū cōmendant, & frequenter vtuntur. Ex aqua tritus impetigines inuncta, primū tamē diligēter confricata & abraſa, probē & breui temporis spatio curantur: sed admodum vrunt, vt experientia didici.

IMPROBÆ etiam mulieres illarum prouinciarum, suis maritis parū equa, quatuor grana siue nucleos edendos praeſent, vt eos interimant.

VVLGO appellatur hic fructus Piñones de Maluco, Fructus nomenclatura. hoc est, pinei nuclei Malucani, quod istuc frequētes sint arbores hunc fructum ferētes, multusq; & familiaris admodum sit illius vsus in purgationibus: a Canarinis Gepalu.

DE CHARAMEIS.

HVIS arboris duo sunt genera: Vnum Messili Duo genera. Punctis descriptio. amplitudine, foliis Pyro similibus, dilute virētib; fructu auelanis simili, admodū flauo, elegāter in multos angulos desinente, sapore omphacij, & grata aciditate, quem vel immaturum vel maturum vel sale conditū vulgariter edunt.

ALTERVM genus eiusdē est magnitudinis, foliaq; Alterius historia. habet Malo minora, fructum verò priore maiorē, cuius decocto cū Santalis aduersus febres vtuntur Canarini medici.

CRESKIT in siluis & mōtib; procul à mari distans. Natales.

E primi generis, quod secundū aquas nascitur, arboribus, seligunt Decanini & Canarini eam qua lōgius à mari abest: huius radicis corticē (cui lacteus succus inest) quatuor digitorum longitudine sumentes cum drachma sinapi probē terunt. & asthmaticis exhibent: valenter enim purgat per aliuū & vomitum. Quod si immodica subsequatur euacuatio, Carābolas fructum vnum viridē edūt, vel aceti Canarini haustū sumūt (quod nihil aliud est quā aqua decoctionis orizae vno aut altero die reseruata, donec acetat, Canarinis aceti vices praeſent, & medicū vsum praestās)

Et, si profluvium non cessat, agris caput frigida abluunt.

MAGNVS est horū Charameis vsus in illis prouinciis; Et ad orexim ciendā, edere solēt immaturos, maturos, salitos, vel sale Et aceto conditos, vt antè dixi; aut aliis edulis, quibus aciditatem conciliare volunt, admiscent.

Nomenclatura.

VOCANTVR in Canara, Decan, Arazauali; vulgo Charameis; Arabibus, Persis Et Turcis, Ambela.

DE HERBA MALVCANA.

Herba Malucanae historia.

DVORVM aut triū cubitorum longitudinē adquirat hac planta, nonnunquā etiam locis vberioribus Et humidis, quinq; cubitos superās, eleganti virore praedita, caule tenui, tenero, nō nihil cōcauo, imbecillo, Et, nisi vti Iasminum pergulis sustineatur, humi sese diffundente, quemadmodum bedera; Et multos ramos spargēte, qui subinde radices agunt vt Mētha Et Melissophyllon; adeoq; serpunt, vt planta sola, vel ramus transpositus, breui temporis spatio magnum locum occupet: folia habet tenella Et mollia, in ambitu serrata, magnitudine Et forma Sambuci foliis respondentia: florem croceum Chamameli flori admodū similem, paulo tamen maiorē. Toto anno viret Et luxuriat.

Nomenclatura.

VVLGO nuncupatur Remedium pauperum, Et destructio Chirurgorum; Canarini Brungara aradua appellant, id est, qua flore est croceo.

Vsus,

FREQVENTER vtuntur cūm in Maluco (vnde primam originem traxisse creditur, quòd istic abunde nascatur, Et plurima admisceatur Chirurgicis remediis) tum in omnibus India prouinciis, in quibus diligenter colitur, Et in pretio habetur, nec iniuria.

Exe vnguentum mirificum.

COQVNTVR huius planta folia in oleo, Et cum cera inspissantur vnguenti modo: mirificè curat id vnguentum omnis generis vlcera cūm recentia tum antiqua, etiam si sanguinolenta, sordida, cuniculosa, maligna Et putrida sint: mira esse efficacie deprehendit in tibiarum vulneribus inueteratis, Et recentibus vulneribus.

ALIA

ALIA est præterea huius stirpis vtenda ratio. Etus enim caulem & ramos superiore cortice denudant, & sumunt membranã illam tenuem quæ media est inter exteriore corticem & caulem, quæq; facile, vti in cannabi, reuellitur: eam oleo nucis Indica madentẽ, ipsius planta foliis inuoluunt, & sub cineribus calidis recondunt: vbi incaluerit & emollita fuerit, conterunt, & recentibus cruentisq; vulneribus imponunt, seu grandia sint, seu minima: & paucis diebus non sine admiratione conglutinant absq; vlla inflammatione aut apostemate: lenit enim dolorem, sanguinisq; fluxum cohibet; breuiter, nullo alio medicamento adhibito omnino ad cicatricem perducit: singulare etiã perhibent esse remediũ aduersus nervorũ punctiones & vulnera.

Alia huius stirpis vtenda ratio.

EODEM præterea modo adhibetur in apostemate aperto ad emundandum, carnem generandum, & ad cicatricẽ perducendum: item in inueteratis vlceribus & cuniculosis, in quibus ea solummodo trita interdum apponitur.

Vites variæ

PORRO quoniam ista remedia huius planta certissima sunt, vulgariter iis vtuntur in vniuersis illis prouinciis, & magna habet in aestimatione: multi præterea alij, qui inde nauigant, vnguentũ ex hac herba cũ oleo & cera cõfectum, secũ efferre solent, tantam fiduciam in eo collocantes, quasi omnia Chirurgica remedia apud se haberent: itaq; quacunque occasione, in qua chirurgorum opera requiri posset, subitò ad vnguentum ex herba Malucana cõfectum confugiunt, tanquam indubitatum remedium.

Vnguentum omnia chirurgica remedia continere creditum.

DE SARGAÇO.

IN celebri illa nec minis metuenda nauigatione del Sargaço (sic enim totũ illud Oceani spaciũ à decimo octauo gradu ad trigesimũ quartũ ab æquinoctiali ad Septentrionẽ tendens, qui in Indias nauigat, appellant) cõspicitur profundã & spatiosum æquor tectũ herba quadã Sarguaço nũcupata, palmũ lãga, tenuibus ramulis in glomos cõuoluta, foliis angustis, tenuibus, & dimidiam vnciam lon-

Vbi Sargaço inuenitur.

gis, in ambitu admodum serratis, colore subrufo, gustu insipido, siue insensibili mordicatione praedito, qui potius ex aqua salugine contractus, quam ipsi planta innatus videatur. Ad singulorum foliorum exortus inhaeret sem. e rotundum uti granum piperis vani & vacui, tenui corallo albo, interdum autem corallo rubro & albo omnino elaboratum, tenerum admodum dum primum ex aqua educitur, & durum si exsiccare sinatur, sed propter tenuitatem admodum fragile, salsa aqua plenum. Nulla radix in hac planta conspicitur, sed sola ruptura vestigia apparent, atque in profundo arenosaeque maris alueo nasci, tenuesque radices obtinere credibile est, tamen si nonnulli opinentur rapido aquarum, quae ex multis insulis in Oceanum influunt, cursu istam herbam euelli & simul trahi. Cum eam opinionem pertinaciter tueretur nauiclerus illius navis quae vehebatur, subortaque esset inter nauigandum hoc mare malacia, quantum acies oculorum extendi potuit, id vndique ista planta contactum vidimus, demissisque nonnullis iunioribus nautis qui eam herbam a nauis propellerent, aquamque repurgarent, aperte conspeximus eius herbae glomos simul implexos ex alto mari emergentes, ubi demissa bolide nullus fundus tetari potuit.

Eius plantae
praesentia.

HAEc planta aceto & sale condita eiusdem saporis est cum Cruthmo, siue feniculo marino, & in eius penuria summi posset, tum etiam Capparum loco a nauigantibus edi. Iussi illam recentem a mari sumptam capris, quas in nauis vehebamus, obici, & auidem sane vescebantur.

Facultates.

NULLAS eius facultates comperi, sed quidam e nostris nautis vrinae difficultate laborans, & arenulas crassosque humores eiiciens, crudam eam & coctam forte edit, quoniam illi bene saereret; paucos post dies affirmavit mihi magnum ex illius esu se sentire commodum, secumque detulit, ut, peracta nauigatione, in continenti vteretur.

Lenticula
Marina.

* Considerandum an non sit Lenticula marina serratis foliis nostri Lobelij, cuius iconem inter marinas stupes ad Observationum calcem exhibet.

SIMPLICIUM
MEDICAMENTORVM
EX NOVO ORBE DELA-
TORVM, QVORVM IN
MEDICINA VSVS
EST, HISTORIA;

Hispanico sermone duobus libris descripta à
D. NICOLAO MONARDIS,
Hispalensi Medico;

*Latio deinde donata, & in vnum volumen contracta, in-
super annotationibus, iconibusq; affabre depictis illu-
strata à CAROLO CLVSIO Atrebate.*

TERTIA EDITIO, AVCTIOR ET CA-
stigator ex postrema Auctoris recognitione.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Viduam, & Ioannem Moretum.

M. D. XCIII.

SIMPLICIUM

MEDICAMENTORVM

EX NOVO ORBE DELATORVM, QVORVM IN MEDICINA VSVS EST, HISTORIA.

Copal & Anime.

VO resinarum genera multum similia ex Hispania noua adferuntur, quorum unum Copal vocatur, alterũ Anime.

COPAL resina est admodum candida, & lucida, & transparentis, magnis fragmentis, Diacitri valde transparentis baud dissimilibus; satis odorata, sed non perinde vt Anime. Ea Indi in suis sacrificiis suffumigij loco vtebantur, hancq; ob causam Sacerdotibus in templis suis frequentem vsu, adeò, vt cum Hispani nostri primum illuc appellerent, huiusmodi suffitibus naribus eorum admotis exciperentur.

Copal.

VTILIS est ad frigidos capitis morbos, & Thuris aut Anime vicem explet. Calida secundo gradu, humida primo. Resoluit ac emollit, ob partes quas habet aqueas.

ANIME arboris est lacryma seu resina, alba, ad Thuris colorẽ nonnihil vergens, verum Copali magis oleaginosã. Defertur granis Thuris, sed crassioribus, quæ contracta luteum colorem ostendunt instar resinae: gratissimi ac suauissimi est odoris; & prunis imposita, facile consumitur.

Anime.

DIFFERT ab Anime Orientali, quòd neque tam candidum, neque tam lucidum sit. Orientale item magnis fragmentis adfertur transparentibus, * ita vt nonnulli Charabe seu Succini speciẽ esse suspicari sint, quam Anbarum colligunt nuncupant, è quo spherula precaria tornatur, cum nihil sit minus: nam Charabe Bitumẽ est, cuius magna fragmenta bariis ferreis è mari Germanico eruuntur,

Anime orientale.

Anbarum colliguntur.

Charabe, & eius natales.

vipote quod è s. nibus in ipso mari manat, Bituminis modo, atq. aëri expositum statim cogitur & dēsat, ut con-
iicere licet ex bacillis, & aliis maris purgamentis, qua in
fragmentis illis conspiciuntur. Vnde eorum error colligitur,
qui Populi lacrymam aut Pini esse putarunt. Hermolaus
Barbarus, vir doctissimus, ait Anime Orientale colligi vi-
cinis locis pago, in quo Thus nascitur, & ab illius pagi no-
mine, Anime vocari.

Succinum
non est la-
chryma.

Anime Ame-
ricum.

NOVÆ Hispaniæ Anime colligitur ex arboribus me-
diocri magnitudinis, vulneratis, non aliter quam Thus
aut Mastiche.

Anime fa-
cultates.

HVIUS vsus est in plerisque, sed capitis praesertim
morbis, à frigiditate provenientibus, & deflexionibus pur-
gationes subsequenibus, i. uiculis per hiemem (etenim aë-
rem purgat) & capitis operimentis, dormire sub noctem
volentibus, suffitus, quinetiam ipso capite, si qui cephalæ
& hemicrania laborant: nam caput roborat.

MISCETUR emplastris & Ceratis, ubi roborare,
& frigidos humores, flatusq. resolvere opus est. Thuris ri-
cem supplet, cum in suffitibus, tum in iam dictis. Cerebrum
roborat, emplastri modo adhibitum, atq. etiam ipsum ven-
triculum reliquisq. partes nervosas, Cerati modo, tertia
parte cera admista; atque sic gestatum diutius, & subinde
renouatum, frigiditatem è quacunque corporis parte elicit.
Calida est secundo gradu, humida primo.

Xolochco-
palli.
Copalca-
huatl.

Comata in Mexicana Historia duo Copalis genera facit; alterum
xogolium, quod Xolochcopalli vocari dicit, mole, Thuri similitudine
rum, multo præstantius, Copalcahuatl, quod perierique a yriham
existimarunt. Vulnerata arbore guttarum est. Lat. liquor albus, qui sta-
tim concretescit.

* Qui plura de Orientali Anime volet, legat nostras annotationes
in cap. 8 lib. 1. Historiæ Aromatum. Nobilioris illius Orientalis Ani-
me fragmento, quod aliquot uncias pēdebat, donatus tum ante bien-
nium a doctissimo Hugone Morgano, Pharmacopola Londinensi.

Togot-gue-
bit.

Refert Fragosus, in India Occidentali arborē inueniri Togot gue-
bit, id est, lignum de si terij seu exoptatum, dictam, Populo similem,
summi candoris, cuius materies, ob candorem, lzuorem, & iplendo-
rem, summe expetebatur ad idola fabricanda. Sub eius cortice na-
scitur

scitur Gummi seu Resina, Thuri nostro similis. sed candidior, & minoribus fraginentis, quo illis viuntur, ut nos Thure.

Tacamahaca.

DEFERTUR item ex Noua Hispania aliud Gummi seu Resine genus, ab Indis Tacamahaca vocatum, quod Tacamahacomen Hispani retinuerunt. Colligitur vulnerata arbore, ^{ca.} magna ut Populus, admodum odorata, cuius fructus ruber est, Paonia seminis modo.

PLURIMVS huius vsus est apud Indos, praesertim ^{Tacamaha-} in tumorum omni genere: nã eos mirabiliter resoluit, ma- ^{ca. facultates.} turat, & tollit, vti etiam omnes dolores ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes.

COLORE est Galbani (nec desunt qui idẽ esse putent) unguibus albis, vti Ammoniacũ, odore graui, atq; etiã sapore, ita ut prunis iniecta, & naribus admota, mulieres vteri suffocatione laborantes ilico liberet. Umbilico empl. stri modo imposita, vterum suo loco retinet: ad quos vsus adẽ mulieribus est familiaris, ut ab eis maxima ex parte absumatur, quandoquidẽ efficacia experiantur ipsius remedii, cum in vteri suffocationibus, tum in roborando ventriculo. Nonnullæ deliciaiores ambarũ & moschũ addunt Maximè vtilis est, ad resoluẽdos & tollẽdos omnes dolores, ab humoribus frigidis & flatulentis proueniẽtes, empl. stri modo adhibita. Eiusdẽ est efficacia in tumoribus frigidis, quos resoluit, maturat, & absumit ilico. Nõ liquefit, sed ita tenaciter semper adheret, ut auferri, nisi opere absoluto nõ possit.

EXPERIMENTO comprobatum est, qualescunq; defluxiones reprimere, linteo exceptam, & ad vtramque aurem, aut eam, ad quam fit defluxio, adpositam. Temporibus ahibita ceruti modo, defluxum in oculis, aliaq; faciei partes detinet. Dolorem dentium sedat, dentibus, etiam corruptis, induta: atque si hac dens corruptus vstuletur, prohibet ne corruptio longius serpat. Pectori & humeris ut empl. strum imposita, dolores eorum finit.

Emplastrum
Gomachicū.

Ex ea, Styracis tertia parte, & Ambari momento, fit emplastrū stomacho lōgè utilissimū: siquidē illū roborat, appetitū ciet, concoctionem iuuat, & flatus discutit. Eodē modo cerebro imposita, eū roborat, & dolores aufert. Magna est efficacia. in doloribus coxendicis, & omni articulorum morbo, praesertim si ab humorib⁹ frigidis aut mixtis proueniat: quoniam praeter resoluendi facultatē, etiā ad strictionis particeps est, quae de causa mirū in modum partes roborat.

SO LA iuncturarum aut neruorū vulneribus imposita, ea curat: nā statim suppurat & spasmum prohibet. ego tertiā partē cera admisceo, quoniam facilius inducitur.

IN summa, adeo celebris est eius vsus, ut plebs ad qualemcumq; dolorem aliud remedium non norit, modo non sint inflammationes admodum calidae: sed & in his admodum utilis est, in morbi declinatione, ad discutiendum, qui supererat, humorem. Calida est initio tertiij gradus, multa ad strictionis particeps, & sicca in secundo.

Caraña.

Caraña.

Ex Continentis parte interiore, per Carthaginem & Nomē Dei, defertur resina colore Tacamahaca, sed splendidi-
dior, liquidior, ac densior, lingua Indica Caraña dicta, quod nomen etiam apud Hispanos retinuit, odore Tacamahaca, sed grauiore. Pinguis est & oleaginosa, ideoq; tenax sine multa adglutinatione & colliquatione. Medicamentū nouum est, quod decem annis elapsis primū huc illatum est.

Caraña facultates.

E A vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis doloribus. Ad eosdē morbos laudatur, quos Tacamahaca curare solet, & minore tēporis spatio vires suas exerit: sic vt quos Tacamahaca nō curarit, Caraña sanet. Exēplū vidimus in eo qui ob humeri cruciatus iam multo tēpore brachiū mouere non poterat, tamen si Tacamahaca vsus esset: sed postquā Caraña uti cōepit, triduo sanitati restitutus est.

MIRA est eius vis in iuncturarum doloribus: nā imposita, facile illos curat, modo nulla sit calidorū humorum influxio.

influxio. Tumores inueteratos dissoluit, defluxiones humorum frigidorum aut mixtorum sistit: ad quosus neruorum & cerebri dolores valde utilis: Vulnera q̄, recētia, neruorum presertim & iuncturaruū, nullo alio admixto medicamento sanat. Defluxiones in oculos & alias partes reprimat, pone aures atq. temporibus imposita. Excedit secundum caloris gradum. Colligitur vii superiores, vulneratis arboribus.

SED ex eadem Carthagine noui regni prouincia, allata ad nos est Caraña quadam purior, & Crystalli modo Carafia purior, limpidam, superiore multo prestantior, utilior, & odoratior.

Oleum Cicinum.

GELISCO, noue Hispanie prouincia, oleum seu liquor quidam adfertur, cui, oleum ficus infernalis, Hispani Oleum ficus infernalis. nomen indiderunt, eo quod ex arbore cum fructu, tum foliis simili Ricino, sed in maiorem altitudinem, ob soli uerticem, excrefcente, elicitur.

EADEM uero ratione hoc oleum Indi eliciunt, quam Oleum eliciendorum ratio. docuit Diosc. lib. 1. cap. 30. hoc est, contuso semine, deinde in aqua cocto, postremum oleo innatante cochlearibus excepto. Hac eliciendorum oleorum ratio est seminibus & fructibus, Indis admodum familiaris est, quippe qui nullam expressionem norint: sed etiam hoc oleum isto modo quam expressione facilius elicitur.

MAGNIS uiribus pollet istud oleum, ueluti experientia, & multo eius usu comprobatum est, cum in India, tum in his regionibus. Omnes morbos ab humoribus frigidis provenientes sanat, omnes tumores dissoluit, flatu q̄, discutit, presertim uentris, eam q̄, ob causam non modo in Anasarca utile, sed in omnibus hydropisis generibus, si, uentre illo inuncto, aliquot guttae uino aut alio liquore commodo excepta sorbeantur, etenim aquas euacuat, quod etiam minore noxa facit, clysteribus iniectum. Ventriculum frigidis humoribus & flatibus liberat: & coli doloribus utile, si partes affecte coniungatur, & aliquot guttule sumantur. Efficacius subuenit

nit Ilei doloribus, vt experientia didicimus. Articulorum morbis, à causa non admodum calida natis, auxiliatur, humorem euacuando, si aliquot huius olei gutta pingui iure gallinae dissoluta sumantur. Contractos artus, si eo inungantur, curat, nervos molliter distendendo. Stomachum, vterum, & Venem obstructionibus liberat inunctione. Aluum puerorum emollit, illito toto ventre, atque vètris animalia pellit, maximè si eius vna aut altera gutta è lacte aut iure pingui propinentur. Ad psoras & vlcera capitis manantia valet: confert auriũ doloribus, & surditati; omnibus præterea cutis vitis, præsertim faciei; varosq; mulieribus plerumque infestos illitu expurgat.

CALIDVM est initio tertij gradus, humidum secundo.

RICINVS AMERICVS.

Hoc Ricini genus ego vidi, quod ante aliquot annos ex America adferri cœpit, vulgari paulo maius, cuius operimentum seu siliqua illa triangula quæ semina continet, tuberculis asperis non est oblitæ, vt in vulgari; sed læuis & cinerei coloris. Ipsum granum siue semen vulgari simile,

simile, nigrum tamen & non maculosum vt illud, mirifica (vt aiunt) purgandi facultate præditum: nam etiam si timida tantum vnus grani pars sumatur, valenter supernè & infernè purgare referebat qui mihi dabit & Curcas istic ab incolis vocari.

Et quandoquidem in ricini mentionem inci timus, videre memini, dum Hispanias peragrarem, circa Malacam, & Calpen ad fretum Herculeum, aliisque maritimis Bæticæ locis, Ricini plantas crassitudine humana, altitudine verò trium hominum, multis prægrandibus ramis brachiatas instar aliarum arborum: hi rami (multis enim annis durat arbor) tertio aut quarto quoque anno putari solent. Exactissimè sanè conueniebāt Dioscor. descriptioni. Refert etiam Bellonius lib. 1. obseruat. cap. 18. magnas in Creta insula Ricini arbores se obseruasse. An verò his similis sit ea arbor quæ Curcas Americorum profert, planè ignoro, cum quicquid: fructum attulisset, arboris formam describere non possit, & siccum, qualem hinc exhibeo, dumtaxat viderim.

Bitumen.

IN Cuba inueniuntur fontes iuxta littus maris, Bitumen nigrum picis instar emittentes, grauis odoris, quo Indi in morbis frigidis vtuntur. Hispanis seruit picandis nauibus, quia pici nauali similis est, sed seuo admisto, vt melius induci possit. Veterum Naphtham esse puto, cuius duos fontes Babylone inueniri Posidonius refert, alba & nigra.

NOS hoc Bitumine vtimur in vteri morbis, quòd eum suffocatione liberet, Naribus admotum, aut vuluæ inditum.

CALIDVM est in secundo gradu, & humidum in primo.

Ambarum.

NVNC mittit nobis Florida noui orbis prouincia Ambar quod vocant Grileum, idq; in littus eiectum inuenitur à Canaueral ad promontorium vsque D. Helena.

VARIA est circa eius originem opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum, illico densatur, vt solent pleraq; quæ sub marinis aquis tenella & mollia sunt, at aqua exempta, durantur, vt Corallium, Succinum.

SOLVS Simeon Sethi & Aëtius inter Græcos eius meminerunt, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus suis manare asserit, pessimumque id esse quod à piscibus deuoretur.

Ambar non
est iperma
Balena.

I N D E conuellit eorum opinio, qui Balenarum sperma esse asserunt, ex eo decepti, quòd interdum in Balenarum ventriculo inueniatur, quae illud aquis innatans nonnunquam deuorant, alimentum esse existimantes.

V E R U M est, meo tēpore Balenā circa Canarias, quas fortunatas insulas putant, captā, in qua inuenta sunt plus quàm quatuor Ambari arroae [ponderis apud Hispanos genus quod 25. libras pendet] siue centena libra: postea tamen infinitas Balenas cum suis catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est.

S E D & qui ex Florida adueniunt, referunt Balenas in illo mari versari: quas tamen si cū suis catulis necarint, in neutro Ambari reperisse. Illos catulos porro Americani summa dexteritate in hunc modū capere solent. Sūpro longo & foris fune cui innexus sit laqueus, cymbā ingreditur Americanus, & Balena, cū suis catulis aduenienti obuiā progreditur: vni ex catulis vicinior factus insilit, & laqueo rostrum induit. Ilico id sentiens catulus in aliū se mergit vnā cum Americano ipsum amplexante (summi etenim natatores sunt Americani, diu quae in aqua persistere queunt) Balena autem catuli respirare volenti, summū equor repetere necesse est: interea Americanus per eius nares, siue meatus illos quibus respirat, cuneū vel paxillū acuminatū pugno adigit, ut minimè excui possit: deinde laxato fune suā cymbā conscendens illum sub equitur, donec obstructis meatibus respirare nequiens, suffocetur, & in terrā eiciatur. Iucunda sanè, et non nimis formidolosa est ista venatio: sed adeo industrij & audaces sunt isti Americani, ut etiam Caymanem (Laceris siue Crocodili genus est binos, & triginta pedes longum) ferocissimum omnium, quae in mari versantur, beluarum, non Americanus occidere queat.

N O N desunt qui Ambar ex fructu quodam ad maris litus nascente fieri dicant, qui Aprili & Maio mensibus maturescit, & odoratus est, quem decidentem vorant Balena;

lena; quasi fructus in alimentum cedens, aliud quàm sanguinem & carnem generare possit.

OPTIMI delectus est, ut nonnihil ad rubedinem tendat, album non aequè bonum, nigrum deterrimum. Ambari delectus.

EXCALFACIT, resoluit, roborat, quocumque tandem modo applicetur: nam calidi est temperamenti & sicci, cū pinguedine quadā, qua emolliendi facultate prædita est.

VARIÆ sunt Ambari facultates: nam cum oleo flosculi mali Arantiij siue Assyrii in calente mortario permixtum, & unguenti modo capiti illitum, illius dolorem leuat, cerebrum roborat & nervos, & frigidos qui infarcti sunt humores resoluit: ad eadem efficax, emplastri modo cum Alypta muscata assiduè gestatum. Ambari facultates.

EIVS solius, aut cū moscho & ligno aloës permixti, olfactu cerebrum roboratur, memoria augetur, spiritus vigor & cordis vires reficiuntur: ideoq; in pestis contagio illius odor adprimè utilis est; nec minùs his qui frigidis defluxionibus vexantur, conuenit, si capitis tegmina, atque etiam cubiculum ubi dormiunt, per hiemem eo suffiantur.

MAXIME prodest senibus, quòd illorū spiritus vegetet, cor & cerebrū roboret, & crassos lentosq; humores, quibus plurimūm abundāt, extenuet, siue cibus indatur, siue vestes suffiātur, siue cerebro cordisq; regioni applicetur, siue vino, quo sibi faciem & manus abluunt, permisceatur.

SCOBIS magnetis, galbanoq; miscetur; & emplastri modo mulierū vmbilico impositū, uterū suo loco retinet, & reliquos eius morbos profligat: eius autem assiduus odoratus prodest uteri procidentis; suffocationibus verò, in Liquidambar dissolutam, & xylo exceptum, uteriq; ori induum.

STERILITATI à frigidis humoribus orta, hac cōpositione mederi soleo, qua recipit Ambari partes duas, rassura eboris tenuissimè trita vnam, pulueris ligni aloës partem dimidiam, cum algalia momēto: sunt catapotia, quorum tria pendentia drachmā vnam singulis triduis dabuntur. Catapotia pro sterilibus.

tur, & emplastrum vmbilico, pessum vteri colo imponetur, purgatis tamen prius vti decet.

Emplastrum
ex ambaro.

Catapotia
aliã.

Ex eo, alypta moschata, & styrace fit emplastrum scuti forma, quod stomacho adpositum, ipsum doloribus liberat & excalfacit. Ex eadem massa facta pilule, & manè sumpta, flatus discutunt, concoctionem iuuant, & appetentiam excitant: idem praestat ex vino odorifero manè sumpta haec massa.

TRITVM ambar & cera lutea exceptũ, cordis regioni vtilissimè imponitur, ad sedandos dolores à fluxibus aut alia quavis causa (modò calida non sit) prouenientes.

EADEM ratione qua senibus, melancholia laborantibus etiam conuenit, & paralyticis si eo aut eius mixtura suffiantur, aut cerebrum, totaque spina eo inungantur: etenim Ambar pra ceteris medicamentis neruos & cerebrum roborat. Quinetiam epilepticis fumus illius, naribus exceptus, conuenit, siquidem illos excitat, & si assidue id adorentur, non tam facile, neque tam vehementer eo morbo corripuntur.

Ambar inebriat.

ILLVD admiratione dignũ, quod Simeon Sethi scribit: Si quis Ambar odoretur antequam vinum bibat, eum veluti ebriũ ferri; si verò iniiciatur vino, maximè inebriare.

Liquid-ambar & eius oleum.

RESINA quam Liquid-ambar, & oleosum quiddam, quod oleum de Liquid-ambar, vocamus, ad nos ex Hispania noua adferuntur, vtrumq; odoratissimum, praesertim oleum, quod delicatioris & suauioris est odoris.

Liquid-ambar.

Ocoçol.

EST verò Liquid-an-bar resina effluens incisis arboribus vastae magnitudinis, pulchris & ramosis, cuius folia hederaceis similia sunt, Ocoçol Inai vocant, cortice crasso, cinereo, qui incisus aut vulneratus crassum Liquid-ambar eiaculatur, cui cortex comminutus, odoris causa admiscetur, vt scilicet suauius & diutius spiret in suffribus.

VBI nascuntur eiusmodi arbores, fragrantissimus est
aëris

aëris odor, adeò vt Hispani primùm eò appellentes, istic aromata nasci, atque adeò eas aromatiferas esse arbores existimarent.

TANTA quantitate in Hispaniam infertur Liquidambar, vt mercium vicē suppleat, viribus & dolis eo impletus: eo etenim hîc viuit in suffitibus, odoramentis, pastillis, Styracis liquida loco, cuius odor proximè ad hunc accedit: adeò autem validus est, vt celari, etiam suffitibus non additum, non possit, & totas ades, si eius sit copia, atque adeò plateas suo odore impleat.

PLVRIMVS in medicina illius vsus: nam calfacit, roborat, resoluit, & anodinū est. Cerebrum, per se illitum, aut aliis aromantibus admixtum, roborat, & doloribus liberat, omnigenosq; dolores à causa frigida, emplastri modò impositum, mitigat. Ventriculo adprimè vtile, stomachici instar adhibitum: etenim ipsum roborat, concoctionem iuuat, digerit, concoquit, & appetentiam excitat.

CVM Styracis, Ambari, & Moschi momentò mixtum emplastri consistētia, & scuti forma super alutam extensum, omnibus prædictis morbis maximè prodest, eiuq; emplastri ob insignes facultates in hac vrbe laus est. Calidum in fine secundi gradus, humidum in primo.

EX eo recens collecto, & istic reposito, vbi per se tenuior eius substantia stillare possit, oleum quod de Liquidambar nuncupant, elicitur, multo perfectissimum, illoq; longè suauius. Sunt qui expressione etiam eliciant, vt maiorem quantitatem colligant: nam chirothecis imbuendis plurimum absumitur.

V T I L E est medicamentum ad plerosque morbos frigidos; nam calfacit, resoluit, & omnem tumorem emollit: itaque vteri tumoribus, & obstructionibus prodest, mensēque prouocat: Calidum ferè tercio gradu.

SCIENDVM tamen est, plerosq; liquidam istam styra-

styracem ex India inferre non perinde bonam, quoniam è ramis eius arboris comminutis & coctis pinguedinem in- natantem colligunt, venduntq; pro legitimo.

EIVS arboris pampini & summitates in fasciculos collecti, vestibus & stragulis ab Indis inferuntur, odoris gra- tia, in eumq; vsum Hispanis etiam vendunt.

Balsamum.

Balsamum.

LAUDATISSIMVS ille liquor, qui, ob excellentes & mirabiles effectus, Balsamum, ad veri Balsami (quod in Aegypto nascebatur) imitationem, nuncupatur, in Hi- spania noua elicitor ex arbore Punica malo maiore, cuius folia, vitice similia, serrata & tenuia sunt, Indi Xilo [Go- mora Zilo] vocant.

Balsami ex-
trahendi du-
plex ratio.
Prior.
Altera.

FIT autē duobus modis. Vno, multis incisuris vulnera- to arboris cortice, qui tenuis est, è quibus liquor emanat, te- nax, subalbidus, excellētissimus & perfectissimus, sed aded pauca quātitate, vt ad nos non inferatur. Altero, Indis ad- modū familiari, in eliciēdis succis ex quauis arbore. Ramos atque etiam truncos arboris assulatim & minutim conci- sos, in leberem amplissimum iniiciunt, multa desuper ad- fusa aqua: bulliunt omnia & feruent quantum satis esse pu- tant: igne sublato, frigesce- re sinunt, & conchyliis oleum su- pernatans colligunt. Id verò est, quod in has regiones inue- bitur, & quo vulgo vtimur, colore ex nigro rubente. Odoris suauissimi. Vasculis argēteis, vitreis, stanneis, aut fictilibus vitratis asseruatur, aliam omnem materiem penetrans.

IN medicina huius vsus receptus est, nō nuperrimè, sed statim eo ferè tempore quo Hispania noua nobis patefacta est: nam cum Hispani Indos sua vulnera hoc succo gluti- nare animaduertent, illos statim imitari ceperunt.

Balsami
estimatio.

CVM primū in Hispaniam illatum est, ob eius insi- gnes facultates magna fuit, vt decet, estimatio: illius vn- cia nunc viginti, nunc decem ducatis aestimabatur; at nunc temporu, eius libra non pluris quàm tribus aut quatuor ducatis

ducatis estimari solet. Romam primum delati vncia centum ducatis venit: postea, tanta quantitate illata, vilescere cepit, & etiam gratis quodammodo dari, vt solet in rerum abundantia siue raritate plerumque contingere. Nam cum magno veniret, omnes eius virtutes admirabantur atque requirebant: postquam verò imminutum est pretium, nō estimatur, cum tamen idem Balsamum sit quod fuit cum centum ducatis vncia venderetur.

ET sanè, licet nihil aliud nobis intulissent India, quàm hoc mirabile Balsamum, Hispanorum tamen labor in illis inuestigandis non inutilis existimandus est: etenim iā multis annis perit id Balsamū quod in Aegypto nasci solebat, nec vsquam gentium amplius inuenitur: idcirco nobis Deus opt. max. illius loco Balsamum noua Hispania dedit, quod meo iudicio inferius non est Aegyptiaco, si mirabiles eius effectus & utilitates consideremus.

TRIFARIAM verò in medicum vsum recipitur: Balsami triplex vsus. Nam aut interius assumitur, aut exterius inducitur, aut medicamentis chirurgicis admiscetur.

INTVS assumptum manè ieiuno vètriculo, asthmaticis vtile est, & vesicæ doloribus: menses etiam ciet, vt & Intrius assumptum. pess. modo subditum. Eius quatuor aut quinque guttula vino aut aqua rosacea in cochleari excepta, & diluculo sensum in guttur instillata, sic vt linguā non contingant (nam Balsami sapor diutius in ore hæres forsitā nauseā etiam moueret, nonnullis sanè cibi appetentiā deiecit) veteres stomachi dolores finiunt, ipsum roborant, col. remq; cōn. edant & anbelitum. Iocinori prodest, obstructions aperit, atque iuuentam conseruat. Magnæ existimationis vir mihi probè notus, ab eius vsu nullos dolores sensit, & tamen si senex, tam validus est, vt iuuenis videatur. Phthisicos leuat, & steriliū vterum expurgat, pess. modo adhibitum.

FORIS, calidum cum plumula illitum, omnes cruciatu ex humoribus frigidis proueniētes tollit, præsertim si Foris adhibetur.

lintheum Balsamo delibutum adponatur. Tumores œdematodes discutit & absumit : quamlibet corporis partem roborat. Capiti illitum, cerebrum reficit & fouet; omnemq; humorem noxiũ absumendo, dolores tollit. Paralyticis succurrit, cerebro, ceruice, spina, & ea parte qua paralyti tentata est, iunctis: eadem ratione ad omnes neruorum morbos & cõtractiones vtile est. Stomacho illitum, eum roborat, concoctionem iuuat, & flatibus obstructionib; q; liberat, sicuti & lienem, quem etiam emollit. Nephruidem, nec non vetriculi dolores à causa frigida aut flatibus ortos, calidum loco dolenti impositum sedat : idem præstat panni calido inditum, sicq; adpositum. Urinam ciet & expellit illitum. Summè laudatur in articulorum doloribus, præsertim coxendicum, quòd omnem duritiem & tumorem residuum discutiat.

Cheirurgicis
medicamen-
tis inditum.

CHEIRURGICIS remediis inditum, valde vtile est: & quia molestum esset omnia enumerare, eius iudicio relinquo, qui illo vtetur, vt id scilicet alius medicamentis commisceat, qua ad rem vtilia esse iudicabit. Vulgare sanè admodum est eo in recentibus vulneribus vti; nam statim illa sine suppuratione glutinat, quinetiam in iis vtile, vbi contusio adglutinationem impedit; quòd statim digerat, & reliqua præstet qua ad vulneris vsque glutinationem necessaria sunt, vt non abs re Pauperum cheirurgia censi possit: eaq; de causa pauca sunt in hac vrbe ades, in quibus non seruetur Balsamum. Neruorum, iuncturarumq; vulnera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit, cõtractionemq; prohibet. Capiti vulnera curat, modò cranium illesum sit: sic etiam omnia recentia vulnera in quolibet corporis parte, modò sint simplicia. Antiqua vulnera, per se, aut cum alio vnguento impositum, emundat, & ad cicatricem perducit. In diuturnis febribus, spina eo calente inuncta dimidia hora ante paroxysmum, & illico quinque aut sex guttis illius in vino sumptis modo prædicto, borro-

res discutiuntur, si ter aut quater id remedium repetatur.

G V S T V est acuto, & aliquantulum amaro: vnde colligere licet, adstrictionis particeps esse, calidū & siccum in secundo gradu.

N V N C ex noui orbis continente magna quantitate inferri cœpit Balsamum incisus arboribus extractum, iis similibus quæ in noua Hispania nascuntur, vbi Balsamum decoctione colligitur. Sunt autem eæ arbores vastæ magnitudinis, & ad radicem vsque ramosæ, duplici septa cortice, altero crasso Suberini modo, altero tenui, interno, materiem arboris amplectente. Ex eo quod inter vtrumque corticem est spacio, incisione Balsamum educitur, alba limpidissimaq; lacryma suavissimi odoris, qui insignes facultates statim prodit. Et certum est illius guttulam potiozem esse, alterius quod decoctione extrahitur arrova, hoc est, 25. libris, tamen si miraculosos eius viderimus effectus.

Balsamum purius.

Balsami arboris historia.

H V I V S fructus (qui penes me est) exiguus pro arboris magnitudine: etenim ciceris aut pisi grano maior non est, amari gustus aliquantulum, inclusus extrema siliqua angusta, dignum longa, alba, & simplicis regalis Hispanici tenuitate. Eo fructu sese suffiunt Indi, ad capitis dolores & defluxiones.

Balsami fructus

Resina abiegna.

I B I D E M etiam colligitur liquor siue resina, quam abiegnam vocant, ex arboribus feris (quæ neque Pinus, neque cupressi dici possunt) Pino altioribus & Capressi modo rectis. In harum arborum cacumine vesicula quedam enascuntur magnæ, & parvæ, quibus contractis guttati m stillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis excipiunt, sed tanto labore & molestia, vt multi viri exiguam admodum quantitatem singulis diebus cogant.

Resina Balsami facultatibus prædita.

E I V S vsus est in omnibus ad quæ Balsamū convenit: siquidem vulneta optimè curat, dolores ex materia frigida

330 RESINA CARTHAGINENSIS.

& flatulenta progenitos mitigat. Utilis item est stomachi vitis ab humore frigido aut flatibus, sumpta ex modico vino albo, ut in Balsamo edocuimus.

Resina Carthaginensis.

Resina Carthaginensis, & eius facultates.

NUNC etiam nobis mittit Caribago novi orbis provincia resinam quandam purissimam & odoratissimam, abiegna aut Terebinthina Veneta multo praestantior, eisdem facultatibus seu maioribus praeditam, quam sit selectissima Terebinthina. Experientia docuit, utiliter in iunctis nervorum, articulorum, pedumque, vulneribus, & antiquis ulceribus: magno etiam commodo, ea elota & preparata matrona sibi faciem oblinunt.

Tabaco.

PLANTA Tabaco antiquitus in usu fuit Indis, Hispania praesertim novae accolis; ad vulnera curata. Paucos ante annos in Hispania delata, magis ad ornandos hortos, quam ob eius facultates: nunc vero multo celebrior est ob facultates, quam propter elegantiam.

Picielt.

NOMEN legitimum apud Indos est Picielt: nam

Tabaco.

Tabaco nomen ab Hispanis illi inditum, ab insula quadam eius nominis, ubi frequentissima nascitur.

Tabaco historia.

MAGNA altitudine assurgit, & interdum malum Assyriam, quam Limonē vocant, aequat, caule recto multis praegrandibus ramis brachiato: folio mali Assyria ferè, sed ampliore, veluti Oxylapathi, colore viridi dilutiore, & aliquantulum hirsuto, uti tota planta est. Florem fert in summis ramis Campanulae modo, candidum, medio purpurascens, quo decedente succedunt veluti capitula papaveris nigri, quibus continetur semen valde exiguum, colore ex cinereo nigricante. Radix crassa est & mulifida, & lignosa, intus crocea & amara, qua facile cortice suo delibratur: aliqua tamen facultate praeditam esse non intelleximus.

Tabaco naturales.

NASCITUR plerisque Indiae locis, humidis praesertim & umbrosis, & ex cultu leni solo. Seritur omni tempore:

pare: cūm verò prodiit, à frigore præservanda est, & secundūm parietes plantanda ad eorum ornatum: siquidem toto anno viret, Curriorum modo.

FOLIORVM dumtaxat est vsus (tamen si eorū defectu quidam semine utantur) eaq̃, ut asseruari possint, filo traiecta in umbra suspenduntur & siccantur; deinde aut integris, aut in puluerem tritis, utuntur.

CALIDA & sicca est in secundo gradu: itaque calfacit, resoluit, mandificat & aliquantulum adstringit, ut ex sequentibus facultatibus iudicare licebit.

FOLIA huius planta calefacta & imposita, præsens in Cephalæa & Hemicrania sunt remedium, si morbus ex causa frigida aut flatibus ortus sit; sapius verò sunt repetenda, donec morbus tollatur: sunt qui caput oleo florum malis arantijs prius inungant. Idem remedium rigidis cervicibus siue Tetano utile est, & in totius corporis doloribus ab eadem causa ortis.

Tabaco facultates varias.

DOLORES dentium à causa frigida non modò finit, dente prius deterso aliquo linteo eius succo delibuto, & folio in pilulam conuoluto, densiq̃, induo, sed etiam, ne corruptio serpat, prohibet.

PECTORIS vitiis, tussi veteri, asthmatis, & similibus ex frigido humore ortis morbis, foliorū decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto, utilia sunt. Serapiū è saccharo & foliorum decocto paratum, paucaq̃, quantitate sumptū, putres humores pectoris eicit. Asthmaticis interdum, eorum fumus ore exceptus opitulatur: sed necessarias evacuationes præcedere opus est, si mora ferri possit.

Serapium ex Tabaco.

SUB cineribus calefacta folia, & sordida, non excussis cineribus, calidaq̃, sæpius imposita, ventriculo perfrictionibus & flatibus laboranti auxilio sunt. Viridia folia alij manibus oleo inunctis confringunt, & sic imponunt. Vētriculi & Lienis obstructionib' atq. scirrhis folia pauxillo aceto intrita, dumq̃, illa & adfricta, utilia sunt; sed his deinde folia calefacta-

calescēt, aut lineus pannus succo foliorum calente intinctus, singulis diebus superimponēda. Foliorum defectu, pulvis communi unguento obstructiones aperiente excipitur, & pars obstructa, aut tumore affecta, diu nungitur.

Cruditatibus ventriculi.

INDICÆ mulieres valde commendāt in puerorum, & etiam grandiorum stomachi cruditatibus: nam ventre inferiore prius inuncto oleo lucernarū, & solius sub cineribus calescēt, altero vetriculi regioni, altero tergori qua vetriculū spectat. positis, eas concoquunt, & aluū emolliunt, si quoties opus erit, renouentur. Latas & teretes vetricis tineaas expellit foliorū succus cum saccharo coctus, & depuratus, pauca quantitate sumptus: umbilico tamen etiam imponendum folium trium, & aluus deinde clystere eluendus.

Nephritidi.

NEPHRITICIS & stultentis doloribus folia sub cineribus, vt antè, calescēt, & quàm calidè fieri potest adposita, magnū adferunt leuamen, idē remediū, quoties opus erit, repetendo. Comodè etiam clysteribus inueniuntur, atq; etiam fomentationibus, & emplastris admiscebuntur.

Vteri suffocationi.

IN suffocationibus vteri, folia probè cal. facta, & umbilico, vteriq; regioni imposita, præsens adferūt remedium: quòd si (vt fit interdum) animi deliquium subsequatur, fumus illorū naribus obiciatur, ilico liberabitur: quod remediū Indicis mulieribus adeò vulgare est, vt ea de causa Tabaci folia diligēter adseruēt & magnifaciāt. Sunt verò qui odorata vmbilico prius admouent, deinde foliū superimponūt. Maximè autē conferunt aut Tacamahaca, aut oleum de Liquidambar, aut Balsamum, aut Caraña, aut ex his omnibus emplastrū cōstans, & in vmbilico assiduè gestatū.

Articulorū dolori.

ARTICVLORVM doloribus (modò humores frigidi sint, vel saltem non nimium calidi) efficacissimè folia calida adhibentur, aut eorum succo calente pannus lineus intinctus: etenim humores resoluunt & digerunt, ideòque etiam tumoribus œdematodis, foliorum succo calido prius elotis, vtilissimè imponuntur.

PERNIONES sanare, si ter aut quater huius plantae foliis fricentur, deinde pedes & manus aqua calida cum sale abluantur, experientia docuit. Pernionib.

VENENIS, & toxico perniciosissimo, quo Cannibales suas sagittas illinunt, resistere, paucis abhinc annis experiri sunt nonnulli: nam ante, sublimatum vulnerebus inspergere solebant. Toxicum autem vires infringere hac ratione sciuerunt Hispani. Tabaco alexipharmacum est.

CONTIGIT vt quidam Cannibales in suis cymbis ad D. Ioannem de portu diuine nauigarent, Indorum, atq; etiam Hispanorum (si quos reperissent) telus suis venenatis conficiendorum causa. Eò appellentes, Indos & nonnullos Hispanos conficiunt, plerosque autem vulnerant: cum verò sublimato carerent, à quodam Indo educti sunt, vt Tabaci succum expressum suis vulnerebus imponerent, & ipsa deinde folia trita: sedati sunt ilico dolores Dei beneficio & ea symptomata quae huiusmodi venena subsequi solent, venenum superatum, vulnera deinde curata. Ex eo folium huius plantae aduersus venena viceceptum est. Rex ipse Catholicus, eius vires experiri volens, cani vulnus infliguit in gutture, & toxico, quo venatores vtuntur, illum. & paulo post foliorum Tabaci succum satis copiosè in illam, & ipsa folia trita supra vulnus ligari: liberatus est canis non sine omnium admiratione.

EODEM modo venenatis pestiferisque carbunculis Carbunculis. imposita crustas inducunt, deinde curationem adferunt: & ad ictus morsusque virulentorum animalium praesens sunt remedium.

RECENITIBVS vulnerebus imposita, ilico sanguinem sistunt, eaq; glutinant: quòd si manuscuti sint, vino prius eluentur & labiis vulnerum conunctis, succus foliorum inspergetur, & ipsa folia trita supra vulnus aligantur: postmodum reliquisque subsequenibus dulcis iocundo seruabitur, victusq; ratio necessaria. Recentibus vulnerebus.

Gangranis.

VETERA vlcera, Gangranásque succus instillatus, & folia trita imposita detergēt, curant, & ad cicatricem perducunt, purgato videlicet prius corpore ex medici consilio, & missione etiam sanguinis, si necessaria sit, facta: deinde obseruata, quae conuenit, victus ratione.

Animalium
vlscribus.

PORRO non modò in hominibus eiusmodi vlcera curare, sed etiam in animalibus ipsa experientia docuit: nam per vniuersam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues, & alia animalia infestāt, quae facile ob regionis humiditatem extremam putrescunt & vermibus scatent: quibus solebāt inspergere sublimatum, melioribus remediis destituti: sed cum magno istic veneat, plerumq. quod vlceribus inspergebatur, pluri constabat, quàm animal curandum estimari potuisset: Itaque Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiā vsum ad putrida, foetida, vermibusq. scattentia animalium vlcera transtulerunt, atque adco compererunt, succum eius instillatum non modò vermes necare, sed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perducere: prodest etiam iumentorum exulcerationibus, ideòq. Indi Tabaci puluerem semper circumferunt.

Polypo.

QVENDAM noui nariū vlcere laborantē, è quo sanies manabat, non sine contagij suspitione: meo consilio instillauit foliorū Tabaci succum: à secūda instillatione multi vermes exciderūt. deinde pauciores, & post aliquot dies sanatum est vlcus; sed quae erosa erat. non restituta. Illius etiam folus imperigines, & capuis scabies vtiliter confricantur.

Tabaci fu-
mus Indis
frequens.

HÆC est celebrata illa Indicis sacerdotibus plāta, quae vti solebant ad responsa danda. Etenim apud Indos moris erat, Sacerdotes de bellorum euentu, aliisq. magni momēti negotiis consulere. Consulens sacerdos. istius plāta folia sicca vrebatur, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam in os excipiebat. deinde quasi in exstasi quandam raptus, cadebat, omni motu priuatus; sicq. permanebat aliquamdiu. Discussi eius fumi facultate, ad se redibat, referebatq.

nego-

negotium cum damone conculisse, & responsa dabat ambigua, ut, utcumque euentus succederent, illis facile persuaderet, sic se prædixisse: eoq; modo barbaros illos homines miserè decipiebant.

CÆTERVM vulgus etiam Indorum eum fumum per os & nares recipit animi gratia, cum insomnia videre interdum, & extra se quasi rapi cupit, tum etiam de suorum negotiorum euentu, ex insomniis quæ apparuerint pronunciatum. Nam ut impostor est diabolus, herbarumq; facultates nouit, illos huius vires edocuit, quo, apparenibus eiusdem insomniis, miseris hominibus imponat.

AT non est recens, plantas quasdam inueniri, quæ manducata, aut intrò assumpta, vanas species & imagines obuersari faciant. Siquidem Diosc. cap. de Solano manico, seu furioso, eius radicem drachma pōdere ex vino potam, facere species vanas imaginesq; non iniucundas obuersari scribit, sed duplicatum eius modum ad tres vsque dies, mentis alienationem afferre, quadruplicatum interire. Anisum si quis dormiturus edat, somnia excitari iucunda & suauia: contra Raphani esu, graua & turbulenta: & sic de plerisque aliis.

Solanum
furiolum.

Anisum.

Raphanus.

GARÇIAS ab Orta refert Bangue planta succum aliis admixtum, mentis alienationem facere, insomnia excitare, & omni sollicitudine liberare, veluti etiam Opium, quod Orientalibus Indis admodum familiare est: de quo multa apud Garçim.

Bangue.

Opium.

SIC & nostris Indi, oneribus ferendis aut aliis laboribus defatigati, Tabaci fumū hauriunt, & ilico, quasi mente alienati, corruūt: excitati verò, refocillatos eo somno, & vires recuperatas sentiunt. Eorum exemplū secuti Aethiopes pro mancipiis eò deducti, nimis frequenter eum hauriunt; quo fit, ut eorum domini egregiè eos castigent, & illorū Tabaco exurant, quo animum auferant sapius illis vitandis: clam tamen, vii non desinunt.

Pilulae famē
finitimque se-
dantes.

V S V S est etiam Tabaci apud Indos, famē sitisq; se-
danda gratia hoc modo. Conchyliis quadam cochlearū flu-
uiatiliū vrunt, deinde atterunt calcis modo; huius & fo-
liorum Tabaci aquas partes sumūt, manduntq; donec ex
vtrisque massa quadam fiat, quam in pilulas piso maiores
confingunt, atque in vmbra siccata in vsum reponūt. Fa-
cturi iter per deserta, vbi neque cibum, neque potum in-
uenturos se putant, harum pilularū secum delatarū vnam
inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquorem
assiduē sorbent, qua absumpta, aliam reponunt, atq; item
aliam, donec peregrinationem triduanam interdum, aut
quatruiduanam, absoluant: istaq; ratione toto illo tempore
neque famem sibi molestam esse, neque sitim asserunt: cuius
causam esse puto, quod sorbentes assiduē pilulas illas,
etiam humores pituitosos è cerebro eliciunt, qui deglutiti &
in ventriculum demissi, naturalē eius calorem humectāt,
sed ab eo tandem absumuntur, aliorum ciborum defectu:
vt in multis animalibus obseruare licet, quae tota hieme in
suis latibulis se continent sine alicuius alimenti copia, quia
calor naturalis occupatus est in pinguedine absumenda,
quam aestatis tempore collegerunt.

HÆC sunt quae de celeberrima hac planta Tabaco,
eiusq; facultatibus colligere potui.

Petum.

Nicotiana.

Herba Re-
ginae.

Herba san-
cta.

Perebecce-
nuc.

Petum hi-
storia.

BRASILIANIS, à quibus semen primū in Lusitaniam de-
latum, hæc planta dicitur Petum; Galli, quod D. Ioannes Nicotius, Re-
gius aliquādo in Lusitania Orator, eius semen primus ad Reginā ma-
trem detulerat, illiusque facultates docuerit, Nicotianam, & Herbam
Reginae nominarunt. Alij, Herbam sanctam, ob insignes eius virtutes,
nuncuparunt. Ouidius lib. Hist. xj. cap. v. in Hispaniola insula, vbi
copiosē tum tēporis nascebatur, Perebecenne vocari tradit: mihi cum
Hyoscyami nigri descriptione plurimum conuenire videtur.

EST verò ea planta trium aut quatuor cubitorum altitudine, in-
terdum amplior, multis alis crassisque ramis concaua, folia nun cro-
sa, ampla, densa seu carnosā, pinguis, graui odore, feruido & acri gu-
stu. Flos extremis ramis nascitur copiosus, ex albo purpurascens, ob-
longus, & tubæ in modum cōcauus, extrema parte latus & pentago-
nus, cuius color frigoribus trāgis intendi solet. Huic succedunt filiquæ
Digitati ferē similes, semine plenæ ex rufo nigricante, pusillo, Papau-
tis multo minore.

E I V S duo sunt genera. Nam vnum amplo latoque est folio, interdum cubitali longitudine, pedali que latitudine sine pediculo caulem amplectente. Id altius assurgit, & flos ordine per ramulorum longitudinem illi nascitur, diluor aliquantulum. Alterum paulo minore est folio, Solano, quod B. ilam donam vulgò vecant, simili; sed acutiore longoque pediculo ramis inhaerens: flores haic veluti per vrubellas nascuntur saturatiores aliquanto. Vtriusque radix lignosa est & multifida sed & horum semine deciduo, sponte in nostris hortis tertia quaedam & dubia species nata, superioribus paulo humilior, cuius folia, vt in priore, caulis amplectantur sed multo angustiora, etiã infra secundi generis foliorum amplitudinem: floribus tamẽ saturatius rubentibus, magis hoc, quàm illud æmulatur.

Petum generum duo.

F L O R E T calidioribus regionibus Iunio & Iulio, sed et Septembri maturefcit (vidi in Lusitania tota hieme florentem) ac hinc à mense Augusto in hiemem vsque floret, & subinde semen profert, deinde primo gelu flaccescit, perique tota; neque hieme assuam potest, nisi admodum difficulter, idque fistilibus aut capsis ligneis, in quibus sata, in fornici aut penam illatis.

N A S C I T V R omni solo, & semel sata, semineque ad maturitatem perducens, si ipsam deinde serit, nec opus habet alia satione. Si tamen serenda erit, Augusto aut Septembri id fiat, quoniam semen exiguum diu nisi se sub terra lateat antequam germinet: & Martio aut Vere sata primùm in Augusto germinat.

Natales.

A P V D nos diligenter contur, non tam ornatus gratia, quàm ob insignes facultates, praesertim à nobilibus quibusdã matronis rei herbarie studiosis, quæ foliis eius recubibus, aut in vmbra siccauis, & st. latius illorum liquore vitreis organis extracto, frequenter vtuntur ad vicia antiqua, putrida, maligna, gangraenas, scabiem, impetigines, lichenes, oculorum nebulas, felici cum successu; multisque miseris rusticis auxilio sunt.

Facultates.

S V N T quæ folia singulis diebus manẽ à ieiuniis mandi iubent, vt podagra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahat, eã nq. in partes inferiores deducere prohibeat.

C A R O L V S Stephanus Prædij rustici Gallico sermone conscripti lib. 2. cap. 76. experientia comprobatum esse scribit, eius folia strumis vultu illini, illiusque stillantium liquorem asthmaticis auxilio esse. In summa Panacea quædam est ad omnis generis morbos.

A L I V D eius grauis, per omnia minus, folio rotundiore, nec hirsuto pinguius, licet succulento, flore minore, & per extremum rotundo, pallecente, ante viginti annos Europæ innotuit: Dodon. Hyoscynamum luteum nuncupauit. Ad pleraque etiam conferre certum est, vtrum superiore longè m. decillus.

Petum tertium.

Herba Ioannis Infantis.

H I C pratermittenda non videtur ea planta qua vsi sunt ij qui Hispaniam nouam nobis aperuerunt, in curãdis vulneribus. Cuius vsus primus ostendit Indus quidam Hispani

Herba Ioannis Infantis.

Spani famulus, nomine Ioannis Infantis, à quo hæc planta denominata est.

Etia: histo-
ria.

EXIGUA est planta, foliis Oxalidis, aliquantulum villosis, siue hispidis.

Facultates.

VIRIDIS præmensa aut trita, vulneribusq; imposita, sanguinem sistit, eaq; conglutinat. Nervorum aliarumq; partium vulnera digerit, & mundat, & demum ad cicatricem perducit. Iisdem viribus pollet sicca in pollinem redacta, quæ ad vulnera carne explenda, viridi etiam præfertur.

Radices venenis aduersantes.

Radix vene-
nis resistens.

EX Charcis prouincia Perùana, radices quadam aduehuntur Iridis radicibus valde similes, sed minores, & ficulnei folij odore.

Contrayer-
ua.

HISPANI Indias inhabitantes Contrayerua appellant, quasi dicas alexipharmacum, quoniã earum puluis ex albo vino sumptus, aduersus omne venenum, cuiuscunque tandem sit generis, præsentissimum est remedium, (vno sublimato excepto, quod sola lactis portione exstinguitur) vomitione illud reiicere faciens, aut per sudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, educi ferunt. Ventris etiam animalia pellit.

Tempera-
mentum.

GVSTATA radix, aromaticũ quiddam sapit cũ acrimonia coniunctum: quare calida videtur secundo gradu.

Guayacan.

TRIA ex Occidentali India deferuntur hodie toto orbe celebratissima, quorum in Medicina facultates adeò insignes reperta sunt, vt nunquam auditum sit, tam incurabiles morbos vllis aliis medicamentis sanatos fuisse; nempe, Lignum quod Guayacum vocant, Radix China, Sarcaparilla. De China, quæ à Lusitanis ex India Orientali adferri putatur, suo loco dicemus. Auspicabimur itaque à Guayaco, veluti primo medicamento ex Indiis delato, &

omnium

omniam optimo, ut ipsa experientia & multorum annorum usu comprobatum est.

G V A Y A C A N, à nostris lignum Indicum dictum, Guayacan. abundanter nascitur in Insula S. Dominici, quae fuit prima noui orbis ab Hispanis occupata: cuius usus primam hac ratione nobis innotuit.

M A G N I S doloribus morbi Gallici (quæ ab Inda muliere contraxerat) Hispanus quidam torquebatur: eius famulus Indus, in illa prouincia Medicum agens, aquam Guayaci propinauit, quæ non solum magnis illis cruciatibus liberauit, sed pristinae sanitati eum restituit. huius exemplo, plurimi alij Hispani, simili morbo infecti, curati sunt. Eius morbi cura Hispani statim euulgata est, ab his qui ex ea insula redierunt; hinc per totam Hispaniam, & inde per vniversum orbem, quem hac scabies occuparat. Et certè in hoc morbo curando, nullum est medicamentum eo præstantius aut certius: nam si, ut decet, procedat curatio, & suo tempore ista aqua propinetur, certissimū est huic morbo sanitatem perfectam adferri; nec recidiuam pati qui simili lue laborabat, modò in idem cœnum non se prouoluat denuo. Sicq; Deo visum est, ut vnde manauit morbus, inde adferretur remedium: nam ex Occidentali India primum huc perlata est illius morbi origo, præsertim autem ex insula S. Dominici, vbi tam familiaris est, quam apud nos papula seu morbilli, neque eius contagium magnopere quisquã reformidat. In hunc autem modum propagatum fertur.

A N N O salutis humanae 1439. eo bello quod Neapoli gestum est à Rege Catholico aduersus Gallie Regem Carolum cognomine magno Capite, Christophorus Colonus, ex prima illa profectioe, quam noui orbis conquirendi causa suscepserat, rediit: & detectis S. Dominici alijsq; insulis, inde Neapolim (vbi tum Rex Catholicus erat pace cū Gallo facta) viros & mulieres deduxit. Commeantibus vltro citroq; exercitibus, Hispani primum cum Indicis mulieribus,

& Indicum Hispanis consuetudinem habuerunt: deinde in Italos & Germanos serpsit hoc malum, postremò etiam ad Gallos, & sic per vniuersum orbem.

Morbus Gallicus.
Morbus Neapolitanus.
Scabies Hispanica.
Serpigo Indica.
Medicorum disceptatio de origine morbi Gallici.

INITIO diuersa nomina sortitum est. Hispani, existimantes à Gallis contagiũ venisse, morbum Gallicũ nuncuparunt; Galli contrà, Neapoli se consecutos esse putãtes, Neapolitanum vocarunt; Germani, ex Hispanorum contubernio hanc scabiem ad se manasse videntes, Scabiem Hispanicam appellarunt; alij Serpiginem Indicam, eamq; verissimo nomine, cum inde prima sit huius mali origo. Inter primarios tamen eius ætatis Medicos, variã opinionem fuerunt de huius morbi causa & origine. Nonnulli ex cibis corruptis, succumq; melancholicum & adustum generantibus, quibus in summa rerum inopia exercitius vesci solet, quales sunt planta siluestres, olera, radices, caro asinina, equina, originem sumpsisse existimabant: Alij siderum Saturni & Martis coniunctionibus acceptũ ferebant; eamq; ob causam variã nomina indiderunt; vti Lepra, Lichenum, Mentagra, Sphaceli, Elephantiasis: & cum certam morbi qualitatem assequi non possent (nouum morbum esse ignorantes) ad prædictorum morborum à Veteribus descriptorum genus aliquod reducere conabantur.

Guayacan.

Lignum Indicum.

CÆTERVM vt ad institutũ reuertamur, Guayacan nomen est Indicum, sed per vniuersum orbem cognitum, tamen si etiam à nonnullis Lignum Indicum nuncupetur.

Guayacan historia.

DE hoc ligno multi multa scripsere, aut Ebenum esse dicentes, aut Buxi speciem, aut aliis nominibus appellantes. Sed vt nouum arboris genus est, nec in his regionibus, aut vllis aliis toto orbe Veteribus descripto conspectum, sed in nuper inuentis solummodo; sic nobis noua erit arbor: vt vt sit, magna est, illicis magnitudine, ramosa, matrice magna, nigricante, materie quàm Ebenum duriore: cortice crasso, gummoso, seu pingui; & cum siccum est lignum, facile

cilè decidente: foliis exiguis & duris, flore luteo, quem subsequitur fructus rotundus, solidus, semina in se continens Mespili modo. Frequens in insula sancti Dominici.

ALIVD eius genus in insula S. Ioannis de portu divite, huic vicina, postea reperiū est, superiori ferè simile, sed minus omnino, & propemodū sine matrice, odoratius & amarius superiore; quo relicto, huius nunc vsus est; & ob mirandos effectus Lignum sanctum nuncupatur, nec abs re, quandoquidem (ipsa experientia teste) altero prestantius est: attamen utriusque facultates sunt insignes in curando morbo Gallico, atque adeò utriusque coniunctim aut separatim propinatur aqua, cum ad morbum iam dictum, tum ad alios plerosque hac ratione.

Guayacan
genus alterum,

Lignum
sanctum.

LIGNI minutim concisi, aut eius scobis vncia duodecim, corticis eiusdem ligni contusi vncia duæ in sex aquæ sextariis * macerantur fictili nouo aliquantulum capaciore, viginti quatuor horarum spatio: fictili bene obturato, lento & luculento igne coquantur, ad quatuor aquæ sextariorū consumptionem. quod inde colligi poterit, si, dū priores binos aquæ sextarios insundis, bacillo aquæ altitudinē metiaris. Cocta aqua refrigeratur, colatur, & fictili nouo asseruatur. Statim supra idem lignum, quod decoctum fuit, iniiciantur denuo octo alij aquæ sextarij, coquanturq; ad duorum consumptionem: coletur hæc aqua, & seorsum adseruetur. Sumitur autem hoc modo:

Guayaci decoctum.

INFIRMVS, purgato corpore ex medici consilio cubiculum deligit apricum, quò neq; frigus neq; aër penetrare potest. Lectum ingressus, diluculo, aqua prioris calidæ vncias decem sumat, & egregiè operiatur vt sudare possit duarum horarum spatio: deinde sudore abstereso, indusium calefactum induat, atq; lintheamina mutet: quatuor deinde post horis, passæ illi dabuntur, & amygdalæ, panisq; biscoctus, neque affluenter, neque parcè; & de aqua secunda bibet quantum satis erit, etiã interdium. Octo horis postquam

Decocti
vlti.

comederit , ex priore aqua calente denuo vncias decē hau-
riet, sudabit iſe duabus horis, & à sudore, vti ſuperius, mū-
dabitur: vna poſt ſudorem hora, de iisdem paſſis, amygda-
lis, & pane biſcocto canabit, & ex aqua ſecunda bibet.
» Seruabitur hic ordo quindecim diebus prioribus, niſi vires
nimium collabantur, quia eo caſu, etiā prater ſupradicta,
pullus gallinaceus aſſus concedetur. ~~Homini~~ ~~robuſti~~, qui
extremam illam victus rationem ferre nequeunt, nouem
// dies ſufficient; quibus elapſis, pullus exiguus aſſus ſimiliter
concedetur. Si vero ager adeò tenui eſt valetudine, vt præ-
dictam iſtam victus rationem nullo modo ferre poſſit, ab
initio pullus gallinaceus exiguus illi dabitur, cibi quantita-
tem ſenſim augendo. Elapſis quindecim diebus, decimo
» ſexto purgabitur decem drachmis pulpa caſſia fiſtula per
cribrum tranſmiſſa, aut alio ſimili medicamento, & eo die
tenuiorem aquam, ſiue ſecunda decoctionis, bibet. Decimo-
ſeptimo die ad priorem ordinem redibit, ſumetq; manè &
veſperi aquam prioris decoctionis, ſudabit, eademq; victus
ratione vtetur, niſi quòd pulli loco dimidiam gallinam aſ-
ſam edere poterit, & ſub finem diata, aliquantulum plus,
eamq; victus rationē in vigefimum vſque diem producet,
» quo tempore per cubiculum veſtitus, & bene amictus, de-
ambulare poterit. Quibus elapſis, denuo purgabitur, & per
alios quadraginta dies aquam bibet, ſelectiſſimā victus ra-
tionem obſeruādo in rebus non naturalibus, mulieribus abſ-
tinendo, & vino, cuius loco ſimplicem eiſdē ligni aquam,
aut, ſi eam ſaſtidiat, aquam in qua aniſum & ſceniculum
decocta ſint, bibet, eritq; cana ſobria, & ſine carnibus.

HÆC eſt optima ſumenda aqua Guayacitatio, qua
multi deſperati morbi curantur: atque illa aqua non eſt
præſtantius vllum remedium ad curandam luem vene-
ream, cuiuſcumque tandem ſit generis: radicatus enim
eam exſtirpat.

CONVENIT item bydropicis, aſthmaticis, epilepti-
cis,

cus, morbis vesicae & renum, doloribus iuncturarum, omnibus morbis ab humoribus frigidis & flatibus procedentibus, & diuturnis, quibus inutilia fuerunt ordinaria medicamenta, praesertim si morbum Gallicum subsequantur.

PLERIQUE hoc ligno varia medicamenta faciunt, & inter illa serapium, quod sanè admodum efficax est: at meo iudicio huius ligni vsus nemo utiliore experietur, quàm superius descripta ratione, sine ullius alterius medicamenti admixtione. Dentes etiam confirmat & dealbat hac aqua, si saepius eâ colluantur. Calidum & siccum est in secundo gradu.

Guayaci Serapium.

HISPANICVM exemplar habet, tres aqumbres, hoc est, tres mensuras, quorum singulae apud Hispanos liquidatum rerum libras tres & uncias quatuor continent: itaq. cum vna aqumbre binis sextariis veterum respondeat, eam mensuram aptius quàm per sextarios Latine exprimere non potui, quorum sex veterum congium conficiebant, siue libras x.

NON incommodè huc referenda videtur arbor, cuius Theophrastus lib. Singularium cap. 50. meminit, Brasiliensis Hyuourahé, id est, res rara, nuncupata.

Hyuourahé.

ARBOR est procera, cortice externa parte argenteo, interna subrubro, & cum recens à ligno detrahitur, lacteum humorem resudante, gustu salis, sed ad glycyrrhizæ saporem accedente: fructum fert pruno mediocri magnitudinis æqualem, auri purissimi colore, nucleum continentem exiguum, sed tuavem admodum & tenellum, ægrisque valde expetitur. Illud verò propè incredibile, quòd ait alternis solummodo quindecim annis fructiferam esse, & eam, qui arborem demonstrabat, res aut quater dumtaxat fructum in vita edisse.

Hyuourahé haitona.

MIRA facultate præditus est eius arboris cortex, & Guayaco non inferior putatur, ideòque à Christianis istic degentibus illius loco vsurpatur.

Hyuourahé cortex Guayacan vices supplet.

EIVS verò vtendi ratio hæc est: Corticis minutim concisi certa quantitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum spatio, donec vini rubri dilutionis seu elareti colorem contrahat. Ex eo decocto bibunt per quindecim aut viginti continuos dies, observata leui dieta, luisque venerex doloribus ita liberantur. Verùm non modò utile est hoc decoctum in morbo Gallico, sed etiam in reliquis frigidis pituitosisque: nam humores extenuat & exsiccat, nec iniucundum est palato.

Preparandi & vtendi ratio.

China.

NEMO miretur, si dixero ex Occidentali India Chinam deferri, quando quidem vulgo Lusitani ex Orientali India eam adferant. Nam cum ex Hispania nova & Peru

China Occidentalis.

vir illustris Dominus Franciscus de Mendocça rediit, magnam quandam radicem & alias paruulas mihi ostendebat, & percōratur an eas nossem. Chinæ radices esse, sed admodum recentes & integras, respōdit iam. Tum ille, Sane recentes sunt, nam ipse eas in Hispania noua collegi: nec mireris istic Chinam nasci, siquidem breui videbis etiam inde Aromatum abundantiam deferri. Id facile mihi persuasit, postquam vidi cum Rege conuenire de Aromatum copia in Hispanias inducenda, quæ iam ipse in Hispania noua ferere & colere cœpisset. Vidi Gingiberis atq; China radices recentissimas inde delatas.

China Hispania.

EST autem China, Arundinis maioris radici similis, nodosa, intus alba, interdum rubeſcens, foris rubra. Optima est recens, ponderosa, solida, pinguis, non cariōsa, sapore insipida.

China nascitur.

NASCITUR in China Orientalis Indiæ prouincia, Scythiæ atque Sericiæ finitima, maritimis locis, arundinis aut vlux palustris modo.

China vsus apud Indos.

SOLIVS radicis est vsus apud Indos, ad curādos difficiles morbos, apud quos magno in pretio est. Propinatur eius aqua in diuturnis & acutis morbis, febribus præsertim; etenim sudores pronocat, cuius rei gratia multi sanantur. Triginta sunt circiter anni, quod Lusitani primū in has regiones illam intulerint, præclara de eius facultatibus prædicātes aduersus omnis generis morbos, sed maximè Luem veneream, in qua mirabiles effectus præstuit. Eius autem parandæ hæc est ratio.

Preparatio China ratio.

RADICIS Chinæ minutim concisa vncia fictili nouo imponitur, huic adfunduntur aquæ sex sextarij, maceratur quatuor & viginti horarum spatio: fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incensis ad dimidias, quod ea ratione deprehendetur quam in Guayaco edocui; frigeſcit, colatur, atq; in fictili nouo asseruatur loco aprico, aut iuxta ignem, vt diutius maneat incorrupta.

PURGATO, ut decet, corpore, collocatus aeger loco aprico & conueniente, ieiunus dicta aqua calida decem vncias hauriet; duas horas aut paulo diutius sudabit: sudore deinde absterso, indusium & lintheamina mūdus & calefactis mutabit; deinde in lectulo duas aut tres horas perdurabit; postea vestitus, calidè se in cubiculo continebit, quod neque aër neque frigus permeabit. genio indulgēs, & lepidis colloquiis se oblectans. Circiter vndecimam, dimidium pullum coctum, aut gallinae quartam partem cum paucosale edet, initio prandij cyatho iusculi epoto: pro bellariis carnes cotoneorū adponentur: potus erit similis aqua, quam ieiunus sumpsit, quia decocti tantummodo vnā genus est. A sumpto iusculo, vuas arillis emundatas, aut pruna passa sine ossiculis, & panis bene cocti crusta, biscoctūve initio prandij edere poterit. Si interdum bibere volet, eadem aqua cum conferva aliqua propinetur. Octo post prandium horis lectum denuo ingrediatur, alias decem aqua vncias quā calidè poterit, bibat, duas horas sudet; sudore deterso, indusium & linthea calefacta mutet, post horā cœnet cōseruam aliquā, aut vuas passas, aut amygdala, & aliquantulū biscocti: de eadem aqua bibat, postremò cotoneorum carne vescatur, potu deinde abstineat. Hac victus ratio triginta continuis diebus obseruāda, nulla alia purgatione adhibita, sed per cubiculum calidum obambulans, & se se oblectans, ab omnibus abstineat quae illū offendere possunt. Purgatione absoluta, boni victus ratio seruāda est quadraginta continuis diebus, vinoq; abstinendum & mulieribus: potus erit è China superioris iam decocta, deinde in vmbra resiccata, vncia vna, in sex aqua sextariis denuo bullita ad dimidias. Illud verò diligenter curandū, ut China radix per quatuor & viginti horas semper maceretur ante decoctionē, siue illa fiat in triginta, siue quadraginta dierum potius vsu.

Aqua Chi-
nae sumenda
modus.

AD varij generis morbos utilis est hac aqua, lūē veneream cuiuscumq; generis, vulnere & vlcera antiqua, tu-

Chinae fa-
cultates.

mores

mores schirrhosos discutiens, articulorum dolorem soluens, & qualēcumq; podagram, sed coxēdices præferim curās. Inueteratos capitis dolores mitigat, & stomachi: defluxiones omnes & rheumatismos sistit, bonum colorem conciliat, icterum soluit, & omnem hepatis intemperiem emendat, ad quam valde celebratur. Paralyfin & omnes nervorum morbos sanat, atq; vesica: enterocelis utilis, quia humorem, vnde generantur, absorbit: frigidis omnibus morbis & melancholicis conuenit, ventriculum roborat, & omnes flatus discutit. Febris diuturnis, quotidianis, & erraticis prodest, sudoris insigni prouocatione, qua etiam in pestilentibus febribus utilem quidam arbitrantur.

Chinæ temperamentū.

S I C C A est in secundo gradu cum exiguo calore, id q̄ deprehendere licet ex eo, quod aqua, cum Guayaci, cum çarça-parilla calefacit, & sitim excitat, hac neque sitim ciet, neque caloris alicuius indicium relinquit. Nobile proculdubio medicamentum, quod in prædictis morbis admodum efficax expertus sum.

D E China Orientali, quæ sanè aliter describitur à Garçia lib 1. cap. 38. qui plura volet, consulat eius & Christophori à Costa Aromaticum historiam, quam ante aliquot annos Latinam fecimus.

Çarça-parilla.

çarça-parilla ex Hispania noua.

P O S T Chinam, çarça-parilla, cuius vsus huic vrbi primùm ab hinc circiter viginti annis innotescere cœpit, ex Hispania noua huc trāslatæ est, quoniam ea Indis pro præstanti medicamento erat, ad multos variosq; morbos.

çarçæ parillæ historia.

P L A N T A multis radicibus nitens, duos cubitos aut eo amplius longis, colore cinereo dilutiore, qua interdum tam altè demittuntur, vt, qui integras eruere volet, ei profunda fossione opus sit: ramis nodosis & lignosis, qui facillè desiccantur: florēne aut fructum proferat, ignoramus.

çarça parilla ex Honduras.

I L L A multo meliorem & efficaciorē nobis deinde protulit prouincia Honduras, à superiore differēs, quod illa candidior est, ad pallorem tendens, & gracilior; hac verò cinerea, nigrior, atque crassior.

DELIGITUR nigrior, recens, non cariōsa, fracta ^{çarça deli-}
 contumax, quæq; assulatim frangitur, & ponderosa: nam ^{aus.}
 quæ cariem sensit, & dum frangitur puluerulenta est, inu-
 tilis existimatur.

CUM eam Hispani primùm viderunt, çarça-parilla ^{Nominis}
 nomen indiderunt, propter cognitionem, quam cum nostra ^{ocasio.}
 çarça-parilla (quæ smilax aspera est) habet. Certè nostra-
 tem expertus sum simili facultate præditam, cū illa quæ ex
 Hispania noua adfertur, ad quam magis accedit, quàm ad
 banc quæ in Honduras inuenitur. Gustu insipido est, & si-
 ne acrimonia, nec eius aqua, hordeaceâ sapidior est.

LONGE alia erat eius vtenda ratio cū primùm in
 medicinam recepta est, quàm nunc est: tum enim Indorum
 consuetudo obseruabatur, quæ in suis morbis curâdis vsur-
 pare solent, ad quos profligandos maxima reperiebatur ef-
 ficacia. Verùm nostri seculi delicia in causa fuerunt, vt eo-
dem quo Guayaci aqua modo nunc propinetur.

ÇARÇÆ-PARILLÆ selibra minutim concisa ^{çarçe præ-}
 aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundeatur, do- ^{paranda}
 nec omnino in mucaginem quandam resolueretur, quam ^{apud Indos}
 deinde colabant, & exprimebāt. Huius liquoris ita expressi ^{ratio.}
 satis capacem cyathum calidum mane hauriebant, deinde
 stragulis sese tegebant, & duarum horarum spatio suda-
 bant. Quod si interdum sitis vrgeret, idem mucor illis potus
 erat. Sub noctem, alium eius calentis cyathum hauriebāt,
 atque tantundē temporis, vt manè sudabant. Hic ordo tri-
 duo integro obseruabatur, vt neq; aliud ederēt aut biberēt,
 præter eum lentorem calidum expressæ çarçe-parilla. Hæc
ratione preparatam ego initio plerumque propinaui; mul-
tosq; melius curavi, quàm nunc sanantur. Subsecuta est
 alia eius propinanda ratio, videlicet:

DVÆ uncie çarçe parilla, lotæ, constractæ, & minutim ^{çarçe præ-}
 concisæ, in nouum fictile cum sex aquæ sextariis iniiciun- ^{uz alia}
 tur, & vigintiquatuor horarum spatio macerantur: obru- ^{ratio.}

rato fictili, coquuntur lento igne, è prunis incenso, ad quatuor sextariorum consumptionem, eadem ratione ut in Guayaco diximus: refrigerantur, colantur, & fictili vitrato reconduntur. Eadem deinde çarça illo ipso fictili aqua pleno maceratur, aliquantulum feruet, frigida colatur, & fictili vitrato asseruatur.

Utendę modus.

PURGATIVS, ut decet, ager, & calido cubiculo se continens, manè decem vncias prioris çarça parilla aqua hauriet; sudabit duas horas; sudore deterso, indusiũ & lintamina mutabit, ut in Guayaci potione dictum est. Idem sub noctem, octo post prandium horis (nam sub undecimam prandebit) faciet: post sudorem vnas passas, amygdala, & panem biscoctũ cœnabit, & de secunda aqua bibet. Quindecim diebus hunc ordinẽ obseruabit, nisi imbecilla fuerint vires, tunc enim conceditur vsus carniũ exigui pulli assi, sensim quantitatem augendo. Lecto se continebit ad minimum nouem diebus prioribus, reliquis in cubiculo sedebit, aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimoquinto purgabitur leni aliquo medicamento, atq; etiam trigesimo die, omnia ea obseruando quæ in Guayaci decocto sumendo enarrauimus. Sed etiam post trigesimum diem bona victus ratione per quadraginta dies vietur, vinoq; abstinebit & mulierum congressu. Hæc est vulgaris aquæ çarça-parilla sumenda ratio, cuius preparanda modos secretiores etiam expertus sum, quos hic recensere nõ pigebit, ne quid eorum prætermittamus, quæ ad çarçam parillã pertinent, quandoquidem medicamentum est, cuius vsus & facultates maximè celebrantur.

IAM annus est sextus & vicesimus, quòd Syrupum confeci, non modò in hac vrbe, sed tota Hispania laudatissimũ, ad morbum Gallicum, atque alios profligandos: nam neq; calfacit, neq; inflamat, Guayaci videlicet siccitate temperata, & çarça parilla calore mitigato: hoc modo.

çarçe fyrupus prior.

ÇARÇÆ-PARILLÆ vncia due, Guayaci quatuor,

tuor, vi supra dictū est, preparata, Zizipha sex & triginta, pruna passa viginti quatuor, utraq; ossiculis repurgata, florū Borriginis semūcia, violarū tantundē, borderi mūdi aliquot grana, in sex aqua sextariis lento igne coquuntur ad quatuor sextariorū consumptionē: colantur, & decē huius decocti vnciis, vna syrupi violati admiscetur. Calidus mane & vesperi sorbendus datur, eodem seruato ordine Vtendi ca-
tio. qui supra dictus est, sudorē etiā (si prouocabitur) detergendo. Cōceditur ab initio esus pulli gallinacei exigui, & reliqui cibi supra enumerati, & bibitur simplex aqua çarça-parilla, çarça aqua
simplex. quæ sit ex eius semuncia in octo aqua sextariis cocta, ad duorum vel paulo amplius consumptionē. Ea ratione curantur, cūm omne genus morbi Gallici, tum reliqui, quos aqua Guayaci, China, aut çarça parilla curari diximus.

F V I T hoc serapium primò conscriptum in gratiam Pantaleonis de Negro Genuensis, qui licet iam multorum Medicorum operā vsus fuisset, atque Guayaci decoctum // aliāque medicamenta sumpsisset, deiectissimis tamen erat // viribus. scirrhoq; in super in crure, & sauis doloribus affli- // Et abatur: at sumpto serapio, probè curatus est.

F I T item alius syrupus huiusmodi: çarçe-parilla octo çarçe syr-
pus alic. vncia confracta & concisa, in octo aqua sextariis ad sex consumptionem coquuntur; in binis qui supererunt sextariis, sacchari libra quatuor iniciuntur, fitq; syrupus, vt moris est. Eius syrupi tres vncia manè, totidem nocte sumuntur, prædium esto è cibis boni succi, cœna sobria potus è simplici çarçe-parilla aqua. Eo utatur donec assumptus sit, quo tempore ad sua negotia peragenda egredi non vetabitur. Curat hic syrupus plerosque ex morbis supra enumeratis, sine molestia.

E x ea etiam fit puluis in hunc modū: Neruo illo inte- çarçe pul-
uis. riore seu matrice exēpto, çarça-parilla exsiccat, contunditur, & cribratur. Huius pulueris (purgato prius corpore) drachmam manè ieiunus sumit, atq; simplicem prædi-
ciam

Etiam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibum sibi boni succi, potus illa aqua simplex, vino abstineat. Vtilis est hic puluis in lue venerea, aliisque morbis ab ea oriundis: nec non scabiem purulentam & saniosam, in manibus & pedibus mirifice sanat, hac ratione:

Pulueris vti-
di ratio.

PURGATUS ager, etiam (si necessitas urgeat) non purgatus, puluerem modo predicto sumet, simplicem illam aquam sumet, & rimis quæ in hoc morbo à salsa pituita, corruptoque humore nata, pedes & manus occupare solent, paululum aquæ sublimati rosacea simpliciore diluta plumbula illinet, deinde emplastrum Gulielmi seruentis vulgo appellatum, aut palmeum, panno sericeo tenuiter inductum, omnibus locis quibus illita fuerit sublimati aqua simplicior, imponet. Singulis diebus repetetur, & quindecim dierum spatio perfectissime curabitur, nec aliis medicamentis opus erit: abstergit enim, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

Çarça aquæ
vltus frequens.

HODIE tam frequens est aqua çarça-parilla vsus modo predicto, vt in omni morborum genere sumatur, siue in defluxionibus, flatibus, vteri que morbis frigidis, siue aliis quibuscumque, modò non sint acuti, aut iis febris accesserit: ideoque non minore copia multis locis asseruatur deco-

Quibus non
conuenit hu-
ius aquæ
vltus.

ctum simplex çarça-parillæ, quàm aqua vulgaris. Certum est tamen, his qui calida, hepatis præsertim, intemperie laborant, non conuenire: nimium etenim excalfacit: sed ventriculos frigidos fouet, & flatibus mirifice discutit. Illud autem animaduertendum est, has tres aquas non nisi autumno, aut Vere propinandas esse. Calida est & sicca in secundo ferè gradu.

çarça-paril-
la ex Guaya-
quil.

Guayaquil
B.

NUNC ex prouincia Quito cœpit inferri çarça-parilla, copiosè nascens vicinis vrbi Guayaquil locis, ad flumen eiusdem nominis maximum, quod ex montibus Peruanis originem sumens, ab Oriente in Occidentem vergit, & in Oceanum (quem del Sur vocant) circa Portum veterem labitur: Guancauilcas, vocantur eius regionis incole, &

Guancauil-
cas.

edensulis

edentuli sunt, quoniam pro more habent ut sibi dentes exi-
 mant, quos suis idolis offerant, dicentes optima quaque eis //
 offerri debere, hominem autem nihil praestantius, nihil ma- //
 gis necessarium dentibus habere. //

Eius fluminis aqua admodum salubris, & multos Guayaquil
fl. aqua salu-
bris. morbos curare dicitur, istāq; ob causam plusquam sexcen-
 tis miliaribus illuc concurritur ab Indis & Hispanis, qui
 multoties ea aqua se abluendo, & magnam eius quantita-
 tem sepius hauriendo manē, plurimum vrina excernunt,
 & valde sudant, & consequēter morbis liberantur, eodem
 ferē modo hac aqua vtentes, quo in balneis Lucēsis, Pu-
 teolanis, & fonte illo celebri apud Leodios fieri solet.

Sunt qui putēt ab huius fluminis aqua çarçam. pa- çarça Gus-
yaquilanz
historia. rillam facultates suas mutuari. Colore est ex cinereo ni-
 gricante; maioribusq; & crassioribus radicibus constat,
 quā quae ex Honduras adfertur, isq; interdum tam lon-
 gis, ut altitudine humana fodiendū sit, antequā erui possint.

Duplex verò eius exhibenda ratio apud illos obser- çarça exhi-
bendæ prior
ratio. uatur. Prior, qua Indi & nunc vtuntur, & ab initio vsi
 sunt, hac est: çarça-parilla radices, quot opus erit, sumen-
 tes, neruo illo interiore repurgant; corticem, si sicca sint ra-
 dices, macerant, donec mollescat (virides maceratione non
 egent) deinde minutim concidunt, & addita aqua contun-
 dunt, ut succus extrahi possit viscidus & mucosus, cuius
 manē eam quantitatem sumunt, quā vno haustu aut plu-
 ribus bibere possunt; lectum deinde ingressi, plurimum su-
 dant; postea, mutatis linteis, pullum edunt, & corticis il-
 lius succum hauriunt, in prandio, in cœna (qua leuis erit)
 atque interdum: deligendus est tamen locus ab aëre & fri-
 gore liber. Hac ratione, & vsu conseruarum, necessario-
 rumq; aliquot fructuum siccatorum permissio, octo aut no-
 uem dierum spatio, omnibus morbis liberantur, quos çar-
 çā-parilla curare solet: validum autem & robustis viribus
 eum esse oportet, qui hac curatione vtetur.

çarçe exhibendæ ratio altera.

ALTERAus conueniet qui imbecilliores sunt, nec superiorem, sine manifesto vitæ discrimine, ferre possent çarçe-parilla neruo suo liberata, & vt superius, macerata, si sicca sit, deinde contusa, quatuor vnciæ, pluresve aut pauciores (nam hic nullus ponderis aut mensuræ vsus) in octo aquæ sextariis ad dimidias decoquantur, ex ea aqua quantum possunt semel aut pluries bibunt; in lectulo deinde se componunt, ad sudorem prouocandũ, qui tamen si adeò vehemens non sit, vt superior, copiosus tamen est: mutata veste, pullum edunt, & eadẽ aqua (nam vno die coctura absumitur) cum in prædio, tum in cœna illis potus est: ab aère & frigore sibi cauent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentum, omnes morbos sanat, nõ sine magna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus çarçe decoctum exhiberi non solet. Istic neque initio diætæ, neque in media, neq; sub finem sese purgãt, vii nos facimus (nam & medici & medicamẽta composita illis de sunt) sed muliercularũ duntaxat operã vtuntur, quæ illis huius decoctum pro arbitrio exhibent.

In quibus morbis çarça non exhibenda.

ILLUD verò obseruatione dignum in hac curatione, quòd solus radicis cortex, neruo exempto, in vsu est (efficax enim ille, neruus inutilis, imò operationem, nisi eximatur, impediens.) Ideoq; nunc eorum exemplum secutus, solo cortice in hunc modum vti soleo.

çarçe præparandæ ratio optima.

QUATVOR corticis çarçe-parilla lota vncias in octo aquæ sextariis viginti quatuor horarũ spatio macero, deinde ad dimidias decoquo: quòd si calorẽ in agro metuo, hordei mundati dimidiã vnciam inter decoquendũ adicio, & in magno calore, vulgaris aquæ loco, cichorei stillatium liquorẽ cũ hordeo substituo. Hac aqua reperatissima est, & admirandos eius effectus in multis experiri sum.

OBSERVANDVM itẽ est, vt quanta possit quantitate ager hanc aquam, vii retulimus, bibat, siue vno haustu, siue pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus sudabit,

judabit, & citius certiusq; sanabitur. Itaque hanc novam sumenda çarça-parilla rationem maxime vtilem fore puto, faciliusq; & breviori tempore curandos aegros.

Eius quæ ad fluviũ Guaiacul & in Puna insula nascitur çarça-parillæ mentionem facit Petrus Cieça parte prima Chronici Peruanæ, capite 14. alterique nascenti plerique Indiæ regionibus præfert: meminit item capite superiore de illa ratione dentes in sacrificiis offerendi.

ALIAM addit Fragofus eius præparandæ rationem, quæ est: çarça-parillæ libra vna bis lota, bene contusa, & minutim concisa, in decem & sex aquæ sextariis toto triduo maceratur, deinde lento igne coquitur usque ad integram ferè consumptionem, hoc est, ut acerabulum seu scutella eius decocti solum remaneat: çarça itatim exempta prælo imponitur, succusq; exprimitur ad uncias duas aut eo amplius etiam si ex eo quod superfuit decocto quantitas augeri debeat. Lento igni imponitur; ubi feruere ceperit, pulueris aloës optimæ unciæ duæ, myrrhæ selectæ, nucis ponticæ magnitudine croci momentum (sunt qui Ligni aloës pusillum addant capitis roborandi causa) injiciuntur & continuè agitantur, donec amyli crassitiem contrahant: ex ea massacatapotiæ formantur. Ex his duo singulis decem prioribus diebus deoranda dantur, & singula reliquis viginti, sub horam undecimam noctu. Si verò inueteratus sit morbus, & æger validus, tria singulis decem prioribus diebus, bina subsequenubus decem, singula reliquis summi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui salis & croci momentum, & aliquot eicoris grana iniecta sint) meridie datur edenda, reliqua pars in corna Potus erit aqua çarçæ simplex. Surgant hora decima, cubitum eant ante solis occasum. Istis catapotis grauissimos dolores, & brachiorum crurumque paralytes curari experientia se consecutum scribit.

Catapotiæ
ex çarça.

Sassafras.

LIGNI quoddam genus ex Florida noui orbis prouincia, quæ 25. graduum altitudine polum habet, nunc recens in Hispaniam inuehitur, cuius ante paucos annos notitiam Gallus quidam mihi dedit, eius facultates mirum in modum prædicans aduersus varios morbos, ut ipse & alij Galli experti erant, ab eius regionis incolis edocti.

PROFLIGATIS ex ea regione Gallis, nostri Hispani, ob prauis succi alimenta, aquarum crudarum potationem, & sub dio dormitiones in similes morbos incidere ceperunt, quibus Galli afflictis fuerant, continuas videlicet febres, quas subsequuntur obstructiones, deinde inflationes & tumores, atque ab initio morbi, deiectus appetitus, aliæque

symptomata que huiusmodi febres sequi solent: deficientibus igitur aliis remediis, a quibusdam, qui remanserant, Gallis de huius Ligni facultatibus moniti, eo vsi sunt, & sanitati restituti.

Pauame.

Sassafras.

Pauame seu
Sassafras hi-
storia.

DICITUR hęc Arbor Indis Pauame, Gallis (quos imitati sunt Hispani) nescio quam ob causam, Sassafras.

ARBOR est magna, Pini mediocri magnitudine & forma (iamet si minores inueniantur) vnico trunco nudo, ramis in cacumine expansis, vt Pinus repurgata: cortice, quem integit tenuis cinerea quadam pellis, ex cinereo nigricante, gustu aliquantulum acri, sed aromatico, nonnihil ad sceniculi saporem tendente, odorato, ita vt pauca eius quantitas cubiculum suo odore impleat: materie trunci & ramorum alba ad cinereum colorem tendente, non adeo aromatiçi saporis & odoris, vt cortex: folio ficulneo in angulos desinente, nouello verò folio pyri folium amulante, sed quod vestigia angulorū habeat, semper virente, hoc est, foliis nouellis, his quę decidunt, semper succedentibus, colore viridi obscuriore, odorato, presertim si siccum sit: an florem fructūve ferat, adhuc incompertum: radicibus nunc crassis, nunc tenuibus, pro arborum magnitudine, leuibus, sed non adeo, vt lignum, per summos terra cespites expansis, vt facile euelli possint; quod ferè commune est omnibus arboribus Indicis (imò referunt Hispanicas arbores eò delatas, steriles fieri, nisi in summa terra pangantur) cortex radici firmitus inbaret cinereus, ipsiusq; arboris cortice magis aromaticus, ideoq; radicis decoctum odoratius & prestantius est, & ab Hispanis istic vsurpatur.

Natales.

NASCITUR in maritimis, & locis temperatis, hoc est, neque nimium siccis, neque nimium humidis, vt in portibus S. Helene. & S. Matthæi: nam alibi per vniuersam Floridam haud facile inuenias: istic verò sunt integra silua, quę ob suauißimum quem spirant odorem, ab Hispanis primium eò venientibus, arborum Canelle esse existimaban-

sur, nec immeritò; nã aded odoratus est & acris huius arboris, atque Canellæ cortex, & eisdem effectus prabet eius decoctum, quos Canella.

OMNIVM optima est radix, deinde rami, tertio Delectum truncus, sed cortex omnibus praefertur. Eam ob causam, radix minima omniũ quantitate datur, rami maiore, truncus duplicato radicis pondere: eligendum autem lignum quod ultra annum spatium nõ sit resectum, aut quàm fieri possit recentissimum, atque suum corticem retinens: nam quod hoc caret, vile & inualidum esse censent.

ARBORIS & ramorum temperamētum calidum Temperamentum.
& siccum est in secundo gradu, cortex aliquanto calidior, ad initium tertij gradus in calore & siccitate accedens: quibusdam calidus in fine primi, siccus in tertio gradu.

LICET Corticis & Ligni vsus dumtaxat in medicina receptus sit, Indi tamen recentia folia trita vulnerebus imponunt, & sicca in alios medicos vsus seruant.

EIVS decoctum commendatur in omni morborũ genere, praesertim verò in obstructionibus, & partibus internis roboranda: ad tertianas & febres antiquas. Commodè ex saccharo propinatur defluxione laborantibus, asthma, pectoris vitii ex frigidityte prouenientibus, & consequenter doloribus nephriticis & renam, è quibus calculum eicit, & flatu discutit, quam etiam ob causam veterum ad conceptionem preparat, & menses prouocat. Vomitus cohibet, concoctionem iuuat, aluumque subducit. Facultates.

ILLIVS fragmentũ assidue gestare & odorari maximè prodest aduersus pestu contagia, praesertim non neglectis aliis remediis. Denique, ob ingentem siccitatem & moderatum calorem, remedium est excellens ad omni generis defluxiones, quoniam eas absorbit: sed his qui extenuati sunt & imbecilles, non conuenit.

CETERVM quoniam quotquot ex Florida adueniunt, plurimum discrepant in decoctionis huius ligni ra-

tione (singuli enim peculiarem, nullo delecta servato, coquendi modum referunt) magnum scrupulum iniiciunt cum his qui illo uti cupiunt, tum medicus qui prescribere debent. Dicam igitur quid agere soleam.

OBSERVATO aegri temperamento, pro illius ratione aqua paro, ex minore ligni quantitate, & minus decocta biliosis maiore quantitate, magisque decoctam pituitosis, sanguineis medio modo: morborum similiter qualitates expedo; quod nisi fiat, quin multi errores in huius aquae usu committantur, fieri non potest. Nemo etenim existimet, sumpta sine methodo ista aqua, sanitatem, ad quam aspirat, consecuturum, sed magnum potius damnum sibi pariturum: itaque meo consilio peritus medicus prius adeundus, qui coquenda ac administranda aqua rationem edoceat. Nam & temporis quo exhibenda, & regionis, & temperamenti aegrorum, atque virium ipsorum habenda est ratio: quam qui non observant, subinde in vitam discrimen incidunt. Ut nobili cuidam Matrona contigit, cui, ob quosdam veteri morbos, & intemperiem admodum frigidam, Sassafras usum consului, illiusque sumendi rationem prescripsi: sed cum citius se conualitura arbitraretur, si aucta ligni quantitate aqua diutius quam indicaveram decoqueret: illius aliquot dierum usu in tam vehementem febrim incidit, ut non modo aquam interdiceret, sed etiam sanguinis missionem quinqueies repetere necesse fuerit, nec id sine vita ipsius periculo, & medicamento infami nota. Sanitati tamen restituta, denuo aquam hausit eadem quam adscripseram ratione paratam, & gravibus symptomatis, quibus affligebatur, liberata est.

Decocti parandi ratio.

DECOCTI autem seu aqua legitime preparanda haec est ratio. Radicis cum suo cortice assulatim confracta uncia dimidia, in sex aquae sextariis, fictili nouo duodecim horis maceratur: lento igne ad quatuor sextariorum consumptionem decoquitur: colatur, & in fictili viurato adseruatur. Postmodum supra eadem fragmenta tantundem aquae superinfunditur, decoquitur ad sextarii consumptionem.

Aqua simplicior.

Ea est secunda aqua, quæ ordinarij potus loco erit.

ILLUD verò obseruandum est, plus aut minus ligni in decoctionem iniici, viribus & tēperamento agrorū consideratis: etenim minore quantitate, & minus cocta propinatur hæc aqua biliosis, quàm pituitosis, vt iam dixi. Sed Eius vsus. vulgariter media sextarij pars aquæ tepida sumitur manè, deinde sudatur, & vestis mutatur; nec quisquã eorum qui hoc medicamentum sumpserit, lecto se continere cogitur. Prandium sit media gallina assa, cū aliquot vuis passis, & amygdalis, & auellanis tostis: cæna sit e cōseruis cōuenientibus morbo qui curatur, potus secunda aqua. Singulati experimēto didici hoc decoctū, vt dixi, propinatū, vtilissimum illis fuisse, qui pedes & manus ex podagra sic contortos habebant, vt eis vti non possent. Ad luē itē venereā non minus vrile quàm Guayaci aut China decoctū. Ligni fragmētum pramāsum eo dēte qui dolet, & istic retentū, dolorē sedat.

PORRO qui tam exquisita victus ratione vti nollēt, Aqua præparata ratio alia. aquam simplicem hac ratione decoquant. Ligni assulatum confracti semuncia, piusve aut minus, pro cōditionibus iam enumeratis, in sex aquæ sextariis ad dimidias coquitur, ea aqua dia vtendum cū in prandio, tum in cæna & interdiu. Qui vino abstinere non norunt, ea aqua diluere poterunt, etenim saporis & odoris gratiam vino conciliabit.

Donati initio fuius fragmēto huius ligni à Frācisco Zennig, Pharmacopola Bruxellēsi diligentissimo, mihiq. amicis meis sed proximis his annis Lōdieo ab aliis etiā amicissimis viris C. V. Richardo Garth, Hugone Morgano pharmacopœo Regio, & Iacobo Gateto iuniorē mihi Viennam missi magna eaq. libralia fragmēta, quæ odore & sapore fœniculū quidē refererāt, gustatata tamen, plantę illius saporē magis reddere videbantur, quæ vulgo Draco, nonnullis Tharco dicitur, acetariis familiaris, & cortex eius multo magis. Lignum cum suo cortice ad eò Tamarici simile est, vt, nisi odor & sapor obstarent, pro eo accipi possit: cortex interiore parte qua ligno adheret nigricāte, & lœui, exteriorē rugosa, & ex cinereo rubescēte. Vulgarij deinde esse cœpit hoc lignum, & arboris integri ferē trunci adferri.

CAETERVM odor fœniculi mihi in memoriā reuocat arborem in Peru nascentem, Molle vocant, cuius ego pusi las duas plantas, e semine natas, vidi ante aliquot annos Machliniæ in horto splendidissimo Illustris Viri Da. Ioannis de Brancion, sed quæ tertio anno puerunt hiemis iniuria. Molle.

ERANT autem ex arborebus trauco (quia tenellæ) ex viridi ni-
gricantibus, multis cõspicuis maculis cinereis, folia pennata ut f. a-
xini, sed multo minorâ, ex viridi nigricantia, serrata, & sub extremum
angustiora, quæ ab arboribus reuulta lactes facta, eoque lento & vi-
scida, & odorato manabant, & ipsa folia trita forniculi odorem red-
debant, gustata adstringentis facultatis nonnulli habere videbantur.
Fractus ex quo nata sunt, pipens ferè magnitudine, oleaginosus, pel-
licula tuberculosa repletus, salemat in coherens, ut ex eius icone, quam
ad vnum in depingit cum ter pons curauimus, conspiceret licet: florem
quem habeat: ignoramus, sed quibusdam auctoribus minutus est, viti
similis.

HÆC arbor abundanter nascitur in conuallibus & locis planis **Natales.**
Perua & regibus, ut referunt omnes qui Occidentalium Indiarum
descripserunt: sed Petrus Cieca maxime, qui eius descri-
ptionem hoc modo cap. III. part. 2. partus Chronici dat:

TOTO hoc tractu conueniuntur magnæ quædam, & etiam par-
uæ arbores, quas Molles appellant incolæ: folia habent minuta, odore **Molle histo-**
facienti, cortice adedò commendato, ut eius decocto crutum dolores **ria alia.**
& inflationes summa cum vilitate foueantur: ex ramulis fructu den-
tissimis præutilissima. Ex huius fructu cum aqua decocto, pro costarum
modo, fit aut vinum, siue pono admodum bona, aut acerrimum aut mel: **Molle vinũ.**
tantò que in pretio apud Indos sunt hæc arbores, ut quibusdam locis
eas consecrari suis Idolis habeant. Adiant nonnulli, eius arboris to- **Facultates.**
licorum decoctum doloribus ex frigida causa ortis auxilio esse, gam-
mi verò eius, quo à Menz modo candidum est, lacte dissolutum, ca-
liginam oculorum abstergere.

Lignum aromaticum.

BERNARDINVS de Burgos, Pharmacopoli, vnâ
cum Sulphure infra describendo mihi ostendit Ligni cuius **Lignũ aro-**
dam fragmentum, Ligno sancto, quod ex insula D. Ioan- **maticum.**
nis de portu dixite adfertur, ferè simile, cuius corticis odor
& sapor adedò aromaticus & excellens est, ut macis, aut
nucẽ myristicam longè superet, imò Canellam odoris sua-
uitate, piper acrimoniâ.

MAGNA huius ligni quantitas in mōte quodam cæ-
sa fuerat à Nauclero è Hauana [portu Cuba insula ad Se-
ptentrionem sito, & Florida prouinciæ ferè opposito] re-
deunte, & in nauem seu Liburnicam delata, ignis struen-
di causa. Vnde perspicere licet, quàm multa arbores, &
aliæ plantæ in nostris Indiis inueniantur insigni facultate
peditæ, quandoquidem ignis struendi gratia tam odoratis
& aromaticis arboribus utantur, quarum cortice in pulue-

rem redacto, cor & ventriculus roborari, reliquaq; membra foueri possent, & Aromaticum ex Maluccis insulis, Arabiaque, & Perside vsque petitorum, vices supplere. Sed nos accusandi, qui eas diligentius non inquirimus & inuestigamus, cum sponte montibus locisq; incultis nascantur.

Lignum ad renum affectiones & vrinæ incommoda.

Lignum Nephriticum.

NOBI etiam mittit noua Hispania Ligni quoddam genus crassum & enode, materie Pyri, cuius vsus iam diu receptus fuit in his regionibus, ad renum vitia, & vrinæ difficultates & incommoda. Postea experimento comprobatum est, eius aquam in fecoris & Lienis obstructionibus vtilem esse. Fit autem hac ratione.

Aqua ligni Nephritici.

LIGNVM assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima aqua fontana maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. Dimidia hora post iniectum lignum, aqua ceruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim intēditur pro temporis diuturnitate, tametsi lignum candidum sit: ceruleum ideo dico, quoniam adulteratur alio ligno simili, quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur.

HAC aqua assidue vtuntur, ea vinū diluūt, & mirabiles experiūtur effectus, sine vlla humorū cōmouione, neq; opus est alia victus ratione quā tēperata: aquæ enim sapor nō magis immutatur ligni iniectione, quàm si pura esset, & nihil in ea maceratū. Calidū & siccū est in primo gradu.

Lapis Nephriticus.

Nephriticus lapis. Prægius lapis.

LAPIS hic in Nephritide maximè laudatus ex noua Hispania etiam defertur. Prægius lapidi similis, qui ad viridem colorem lacteo permixtum tendit, præfertur viridior.

Nephritici lapidis varia forma.

ADVEHITVR variis formis effigiatus, qualem antiquitus possidebant Indi, alios piscium forma, alios auium capitibus, alios psittaci rostris similes, nonnullos rotundos spherularū modo, atq; omnes perforatos, quoniam Indi eos appen-

appensos gestare solebant, aduersus Nephriticis, aut sto- Facultates:
machi dolores, in quibus morbis valde commendatur. Sed
eius precipua laus est ad Nephriticos dolores, tum ad cal-
culum expellendum, & arenulas.

NOBILIS mihi notus vnum habet, cui nullū alium
comparandum vidi; nam eum brachio gestans, tanta are-
nularū quantitate liberatur, vt, metuens ne noxia sit tan-
ta electio, interdum illum deponat, nullumq; tum amplius
calculum eiicit. Sed dolore premente denuo eum gestans,
statim leuatur aut minuitur dolor, multarū arenularum,
atque etiam calculorum expulsionem. Ea etiam occulta fa-
cultate praeditus est, vt ab eiusmodi dolore praeseruet gesta-
tus, renum calorem mitigando.

DVCISSA Bejar ter breui tēporis intervallo Ne-
phriticis doloribus afflicta, armillam ex eo lapide sibi cōfe-
cit, quam perpetuo gestat: ex illo tempore (quod decen-
nium superat) eo dolore nunquam vexata est.

ALII multi senserunt idem leuamen, eamq; ob cau-
sam magno in pretio sunt huiusmodi lapides, nec, vt ini-
tiō, tam facile acquiri possunt, quod soli earum prouincia-
rum Reguli & Domini eos possideant, nec immeritō, cum
tam admiranda sint illorum facultates.

Lapis Tiburonum.

IN mari Indico ferreis hamis capiuntur pisces Tibu- Tiburon
rones dicti, maximi, validissimi, pugnacissimi, & truci Piscis.
aspectu, qui cum lupis marinis assidue preliantur.

IN eorum capite terni aut quaterni lapides, inter- Lapis Tibu-
dum plures inueniuntur, ex parte concavi, valde albi, ma- ronum.
gni, ponderosiq; (vt interdum duas libras pendant) & qui
facile abradi possunt.

HVIVS Lapidis puluis utilissimus fertur Nephriticis, Facultates:
& aduersus vrinae difficultates, & renū vesicaq; calculos, vt
in Indis Hispaniq; experientia cōprobauit. eū gustatum in-
sipido esse gustu deprehēdi, facultates nondū expertus sum.

TIBURONVM meminertunt, quos quos Occidentalis Indiae historia descriperunt: sed inter eos Gomara, in historia Mexicana, miranda & vix credibilia de Tiburone refert, & illi duplicem de iu ordine tribuit.

DESCRIBIT idem in Historia generali Indiarum cap. 31. (quem secutus est Theuetus lib. Singularium cap. 71.) piscem quendam Manati nomine, cuius descriptio ne, quod pleraque cum Tiburonis historia communia habeat (ne dicam eundem piscem videri) hic subiunximus.

Manati piscis.

MANATI piscis est nostro orbi incognitus, vtri similis, duos tantum pedes rotundos, quibus natat, ad humeros habet, & in singulis quatuor ungues Elephantinis similes, ab umbilico ad caudam usque, gracile scilicet: terribilissimum est aspectu, capite bubalino, sed macilentiore ore, melleo vultu crassiore, oculis admodum exguis pro corporis mole, quae intereum viginti pedum longitudine est, decem crassius: conio de se, piscis quibusdam cinerei coloris, olivato. Feminae pariter vaccatum moco, de ovis ubera habet, quibus catulos suos lactat. Eius caro quadrupem piscis quam piscis videtur, etenim recens vitulinam sapit, tale macerata Thyri carne, sed sapidior est, diutiusque seruari potest. Eius pinguedo opurta, nec facile rancescit. ea corium ipsius praeparant ad calceos sibi faciendos. Inveniuntur in eius capite lapides quidam ad calculum & nephritidem utiles.

Hic piscis occiditur interea dum herbas in littore depascitur, sed etiam retibus capiuntur inniores. Ea ratione parvum tertur cepisse Regulus Caramatexi, quem 26 annis in lacu quodam dicto Guaynabo educatum, ad eum demitum euasisse, & ferociam depotuisse, ut de manu cibum caperet, & in clamato nomine Mato, quod Magnificum sonat, lacum suum egressum fuisse, & in eadem perreptasse eibi sumendi gratia, deinde ad lacum remeasse, inter eumque homines & pueros ex vna parte lacus in aliam transuexisse, nec illos metuisse, ita ut Indis summam voluptatem adferret.

Lapis Caymanum.

Lacerti Caymanes.

EX nomine Dei, Carthagine, aliorumque continentis oris, lapides interdum adferuntur calculis fluuiatilibus similes, qui in ventriculis praegrantium Lacertorum (Caymanes appellant) inveniuntur tanta interdum quantitate, ut magnum corbem explere queant: cuius vero rei gratia, incertum, occupandone ventriculo, ne sit inanis, an saburra loco, vti naues, ad illas in equilibrio continendum. ferocissimi sunt, ingenti & semper hiante ore, ut integrum hominem deglutire possint, multiplici dentium ordine, adeo magni, ut triginta duorum pedum longitudine inueniantur. Vivunt in magna ex parte in fluminum ripis, nonnunquam in mari ad fluuiorum ostia: pariter oua in terra, & suos catulos istis excludunt, testudinum more: capiuntur hamis ferreis, quia earum curis praedura omnes ictus, etiam minorum tormentorum aneorum, respuit.

Hos

Hos lapides colligant Indi & Hispani, atq; adeo sibi Lapidis Cay-
 seruant, ad quartanā tollendam vtile remedium: siquidem manuum tar-
 bini ex eis temporibus vtrinq; alligati, in quartanarū paro- cultates.
 xysmo, illas tollere, aut earū calorem manifestò infringere
 traduntur. Bis eum lapidē temporibus cuiusdā puellæ, quæ
 quartana laborat, adhibui; & certè febris calorē nōnihil re-
 misisse animaduerti; an verò febrem omnino tollet, ignoro.

GOMARA, Petrus Cieça, Augustinus Carate, qui integrā India-
 rum historiam, aut ex parte scripserunt, huius generis Lacertorum seu
 Crocodilorum meminerunt; inter quos Petrus Cieça sub finem capi-
 tis 2. eorum oua, atque etiam carnes vigente fame cum aliis se edisse
 asserit circa Panamam, cum eam regionem primū occupassent. Go- Ingens La-
 mara cap. 197. ibidem occisum, qui 100. pedes longitudine æquaret, certi ma-
 in cuius ventriculo multi calculi reperiunt. gnitudo,

Lapis Sanguinalis.

LAPIS Sanguinalis, ex noua Hispania delatus, Ia- Lapis san-
 spidis genus est, varij coloris, sed obscurioris, maculis seu guinalis.
 punctis distinctus sanguineis.

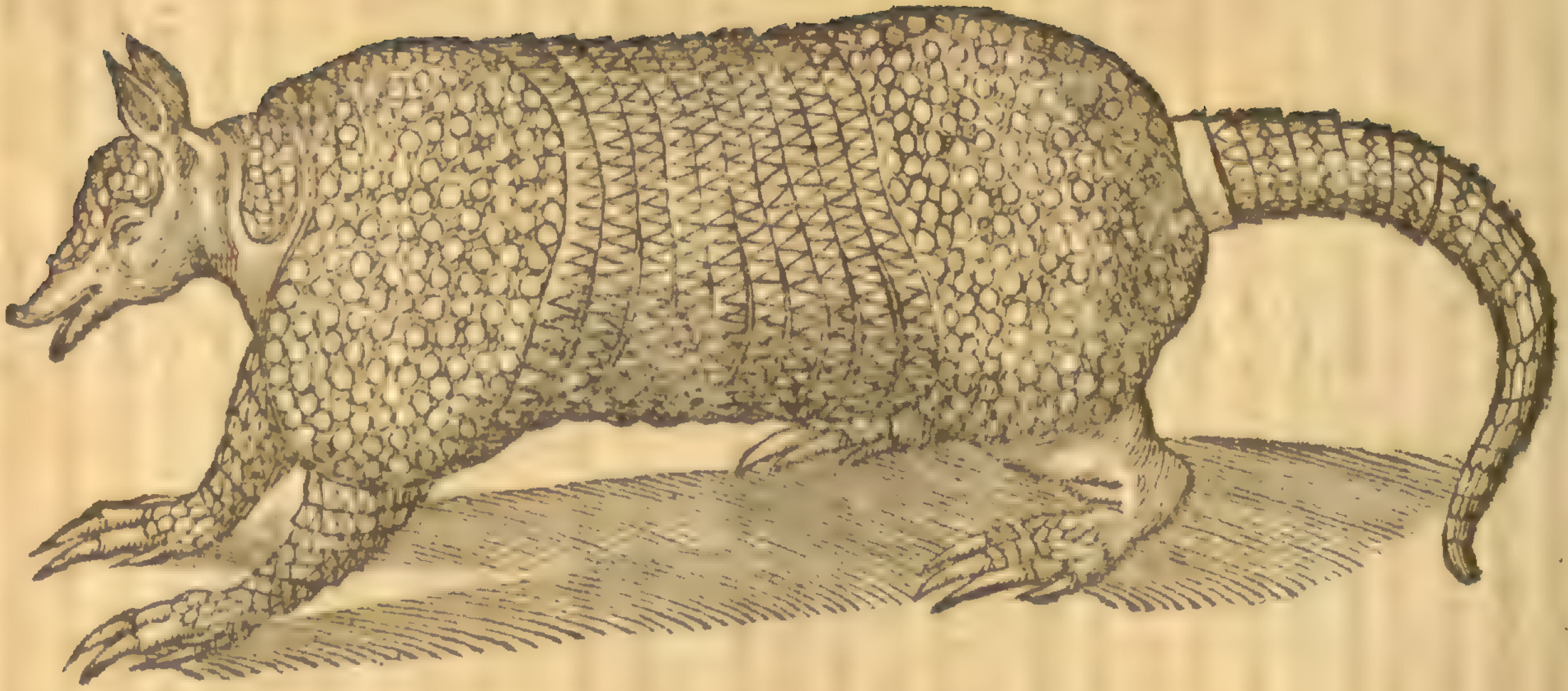
Ex his lapidibus Indi quasdam cordium formas, ma-
 gnas ac paruas, conficiunt.

VALET ad fluxum sanguinis narium, mensium, hæ- Eius facul-
 morrhoidum, vulnerum, ac oris. Lapidem aqua frigida in- tates.
 tinctum ager dextra comprimit, & subinde id facit. Sic eo
 Indi & nostri vtuntur.

PERSVASVM habent Indi, imò firmissimè credūt,
 si hoc lapide pars sanguine manās contingatur, sanguinem
 sisti; idq; verum esse, experientia probatum est. Vtilis est
 etiam suspensus aut alligatus eidem parti vnde sanguis ef-
 fluit, modò carnem contingat. Vidimus nonnullos hamor-
 rhoidum fluxu afflictos remedium sensisse, annulos ex hoc
 lapide confectos in digito continuè gestando: nec non &
 menstruum fluxum sisti.

ALIUD lapidis genus est, quod rimas in manuum & Lapis rimas
 pedum iuncturis à pituita salsa prouenientes curat: verū Pedū curant.
 id dumtaxat audiu percepit.

ARMADILLO.

366

Armadillo.

N V N C ex continenti habemus ossiculum cauda peregrini animalis, quod veluti testis quibusdam totus integrius pedum tenuis, cuius gratia Armadillo vocant. Hispani, quasi cataphractum aut armatum dicunt, Lusitani Encubertado.

Armadillo.

Encubertado.

E S T porcelli magnitudine, cui rostrum simile habet, cauda oblonga, & crassa, Lacerti modo. Sub terra vivit, ut Talpa; & terra sese sustentare creditur, quod foris nihil edere conspiciatur.

Descriptio.

O M N I S facultas consistit in cauda ossiculo, cuius in tenuissimum pulverem redacti pilula, confecta magnitudine caput acicula, atque auri indita, dolorem eius sedare, & tinnitum etiam, cum exigua surditate coniunctum, curare traditur. Certè dolorem sedari multa experientia comprobatum est.

Facultates.

H V I V S animalis meminit Thevetus lib. Singularium, cap. 54. atque incolis Tattou vocari, quorum nonnulli porcellos magnitudine æquant, alij minores sunt, & eorum caro tenella est, bonique succi, & Bellonius lib. Observationum 3. cap. 51. Ioan. Stad. Brasilianæ Hist. cap. 30. Lænius Americanæ hist. cap. 10.

Tattou.

M E M I N I T item Franciscus Gomara in Mexicana historia in hunc modum: Circa Lacunam quæ ex flumine Papaloapan oritur Imperio Mexicano, animal invenitur sepe non maius, rostro porcelli, pedibus histricis aut erinacei terrestris, cauda oblonga, natura munitum duro cortice, & testa squamata veluti loricatum, intra quam se contrahit testudinis terrestri modo. Similis est hæc tectura panoplæ equorum: sed & cauda, ipsumque caput huiusmodi testis squamatis testa sunt, auriculis foris eminentibus, eaque ob causam Hispani armatum, aut cataphractum appellant, Indi Aiotochli, id est, Cucurbitæ.

Aiotochli.

E T V S etiam descriptionem apud Gesærum videte licet in Appendice ad Quadrupedum historiam.

Sanguis Draconis.

A T T V L I T ante paucos dies, ex novi orbis continenti, Episcopus Carthaginensis fructum arboris ex qua manat lacryma illa quam Sanguinem Draconis vocant.

E S T autem hic fructus admirandus: nam sublata qua integrius pelle, ilico dracunculus apparet, tanto artificio à

Draconis arboris fructus.

natura

natura fabricatus, ut à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuis.

Sanguis Draconis cur sic dicitur.

AB eo fructu denominationē proculdubio sumpsit arbor, & eius lacryma, quæ ex illa per incisionē legitur, quam ex Carthagine Peruviana selectissimam aduehunt: unde veterum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui, quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorarunt.

Draconis historia.

MAGNA est arbor, cortice satis tenui, & qui facile incidipotest: ea vulnerata, liquor ille effluit, quem, Sanguinem Draconis in lacryma, dicunt, ab eo differens, quem Sanguinem in pane vocant, quòd in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella.

Facultates.

UTERQUE liquor intro assumptus, alui profluvium sistit, sic etiam ventri illitus, aut clysteribus inditus. Sanguinem unde quaque manantem reprimit. Capitis defluxiones, ne in partes inferiores delabatur, prohibet eius pulvis capitis vertici inspersus: vulnera recentia glutinat, gingivas à putrefactione liberat, & dentes stabilis. Est item color Pictoribus maxime expetitus.

TEMPERATUS est, & pauci caloris particeps.

Dragonalis.

MEMINI ante paucos annos nobis à Francisco de Holbecque, Regis Hispaniarum Hortulano diligentissimo, nullas fuisse quoddam fructus Dragonalis nomine, ex quibus terra comitatus nonnulli producantur Bruxellæ apud C. V. Dn. Ioannem de Borel, virum doctissimum & rei herbariæ peritissimum. Erant ferè foliis Iridis, oblongis, viridibus, per oras rubris (quædam grandi arbore ante novem annos Olyfipone conspexi) ita frequens hæmis obtulit. Fructus is erat Cerasi magnitudine aut Oxymellitæ, rotundus, tenui pelle contextus; qua sublata, ostendit nucleus conspicue later, qualis est in fructu Relsi: sed is nullam animalis, neque draconiculi tanto artifice fabricatæ figuram referebat, verùm rotundus erat & lævis, & ut dixi, totus offensus. Arbori, quam Olyfipone observavi, & in cuius cortice gummi sanguinis coactis concretum inveni, iconem, in Surpium à me per Hispanias observatarum descriptione exhibeo.

Gummi ad podagram.

DA B A T mihi idem Episcopus Gummi genus (cuius arborem non poterat describere) ex eodem continenti delatum, quo se podagrici istic purgant, in hunc modum. Gummi ad podagram.

IL L I V S gummi fragmentum nucis ponticæ magnitudine, stillatitio aquæ liquore noctem integram macerât, postridie mane percolant, & exprimunt, eam aquam ad duas vncias hauriunt, neque quidquam cibi sumunt ante meridiem: eo medicamento sine molestia purgatur humor, qui podagram creat. Facultates.

IN S I P I D V M est & inodorum. Calidum videtur in primo gradu.

Fructus dysentericus.

HI S P A N V S quidam adolescens mihi ignotus, attulit ex Quito fructum, qui, ut ex eius fragmentis (quæ altera parte leuis erant, & luteo colore; altera verò, aspera & admodum rubra, seu ex rubro nigricantia) conicere licebat, magna quadam arbore natus videbatur. Dum ille mecum de variis rebus ageret, venit ad me vicinus, medicamentum curaturus filia, quam dysenteria miserè afflictari dicebat. Ilico adolescens, Eam, inquit, curabo: ad vicinum proficiscitur, fragmentorum illorum tenuissimè tritorum puluerem ex stillatitio calicum rosarum liquore, eo die puella hauriendum dedit vespere, tãtundem postridie mane, statim quæ sisti cœpit fluxus, ita ut breui puella sanitati restituta sit. Eum adolescentem, tametsi diligenter requisierim, nunquam postea videre mihi contigit: itaque neque quis esset hic fructus, aut qua arbore nasceretur, scire potui. Fructus ex Quito.

Cortex ad alui profluua.

PR O F E R T nouus orbis prægrandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti crassitudine aut amplior, solidus, durus, & ponderosus, tenui candicante pellicula integitur: similis est admodum cortici Guaya- Cortex alui profluua significans.

can, vti *Gentiana amarus*, manifestè adstringens, grati tamen seu aromatici cuiusdam odoris particeps.

Exhibendi
ratio.

MAGNA est apud Indos aestimatione, vt qui eo vtantur aduersus omnis generis alui profluvia, huius puluerem drachma pondere, aut paulo amplius mane propinantes ex aqua conueniente, aut crasso vino rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obseruaturq; in reliquis victus ratio. quae huiusmodi morbo necessaria est.

EIVS corticis fragmēto donatus sum ante paucos dies, cuius periculum iam bis feci in alui profluuiis inueteratis magno successu.

EX VARIIS nostrarū Indiarum provinciis, multa purgātia medicamēta deferuntur, quorum magnae sunt facultates: de quibus hīc mentionem faciam, vt sint veluti Praefatio quaedam in Historiā radicis *Mechoacan*.

Cassia solutiva.

Cassia solutiva.

INSVLAE Diuorū Dominici & Ioānis de Portu diuite, tāta quātitate nobis transmittūt Cassiā solutinā, vt nō modo Hispania, sed etiam toti Europa, atq; adeò vniuerso orbi sufficiat: nā & in Orientem, vnde deferri solebat, plures naues ea onusta vehūtur, quàm Cantabri ferrū mittūt.

Delectus.

QVAE Venetis ad nos ex India Orientali mitti solebat, cūm immatura collecta esset, temporis diuturnitate & itineris longinquitate ad nos ita corrupta perueniebat, vt parum vtilitatis prestaret. Nostra verò ex insulis praedictis, matura est, crassa, plena, ponderosa, medullosa, & adeò recens, vt interdum sexagesimo, postquam collecta est, die huc perferatur: & quia recens, gratiq; saporis, non terri, vt quae ex Oriente deferrebat, facilius vires suas exerit.

Facultates.

BENIGNE purgat, & sine vlla alui perturbatione, bilē praesertim, deinde pituitam, postea quae in meatibus & intestinis infarcta sunt, euacuat. Temperatos illos efficit, qui ipsa

ipsa vtuntur: sanguinē purgat. Vtilis in omni morborū genere, sed maximē renū, & vrina, duab⁹ horis ante cœnā sumpta. Defluxionibus prodest, duabus à leui cœna horis. Quotidianus ei⁹ vsus est ad pectoris & laterū vitia, eclegmatis modo. Cōuenit febrīū ardorib⁹, & sitim exstinguit. Assiduus illius vsus ante prādiū aut cœnā, calculi generationē prohibet.

FORIS cum amygdalarum dulcium oleo illita, graues pulmonum & renum dolores mitigat.

DOSIS pulpæ eius est decē drachmarū, ad sesquiunciam vsque; non exēpta verò, quatuor vnciarum. Lenit, resoluit, sanguinem depurat, & eius bilisq² calorem infringit. Humida est in primo gradu, ad calorem, sed mitem, tendens.

IN istis insulis primū colli cœpit, postquam in nostram potestatem venerunt.

NON desunt qui huius Auctoris iudicium improbent: siquidem Orientalis Casia, cæteris paribus, longè præferenda est.

Fructus cholagogus.

EX maritimis Nicaragua & Nata (qua sunt in noui orbis continenti) inuehitur in Hispaniam mediamenti genus purgans, bilem præsertim.

FRUCTVS est arboris cuiusdam vastæ, castaneis similis, sed calyce leui, non, vt illarū, echinato: eo calyce fructus continetur castaneis non multū absimilis, sed sine cortice, & ferè quadratus, in duas partes diuisus, medium intercurante, & totum deinde ambiente pellicula.

EDITVR hic fructus viridis, aut contusus vino exceptus: si siccus, eius puluis ex vino aut galline iusculo sumitur; datur etiam tostus, vt minùs purget: quocumque tandem modo sumptus, sine molestia purgat, obseruatis vis que à purgatis obseruari solent, & preparatis priùs, vt decet, humoribus. Illud verò minimè silēno prætereundū, pelliculam illā exteriorē & internā abiciendā esse, alioqui graua symptomata excitaturā, veluti ingētes vomit⁹, animi deliquia, & periculosa alui profluvia. Calidus est in primo gradu.

Auellanæ purgatrices.

Auellanæ
purgatri-
ces.

NOVO orbe primùm inuento, inſula diui Dominici quoddam genus Auellana miſit, qua ſe Indi familiariter purgabant. Poſtea Hiſpani neceſſitate compulſi, illis etiam purgare ſe cœperūt, nō ſine vita discrimine. Colore & forma noſtris Auellanis ſimiles ſunt, putamine tenui, coloris ſpadicei, triangulares, medulla interiore alba & dolci, ſic vt multi, dulcedine illecti, decepti ſint.

Auellanarū
hiſtoria.

Ben magnū.

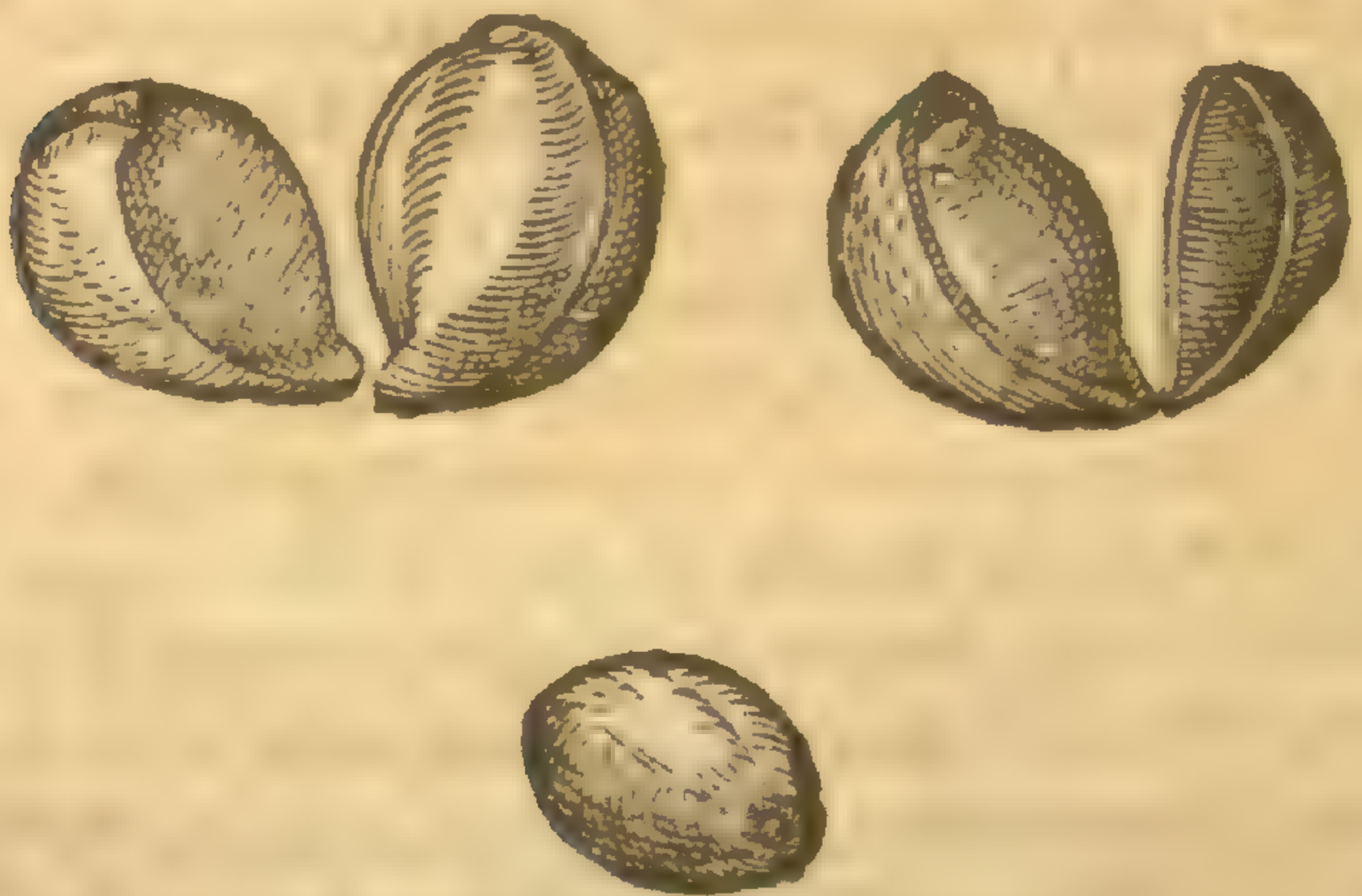
Ben parū.

MEDICORVM vulgus eas Ben magnum vocat (nam Ben eſt duorum generum) Paruum autem ciceris magnitudine eſt, & ex eo Itali odoratum illud oleum, quod de Ben nuncupant, conficiūt, quo ſibi caſariam & barbam inungunt deliciarum gratia.

Facultates.

VALIDISSIME pituitam & bilē ſupernè & infernè purgant. Nonnulli tamen earū vehementiā aſſatione infrangebant Coli doloribus præſens ſunt remedium, flatuſ diſcutiunt, & clyſteribus iniecta, mediocriter euacuant.

DOSIS eſt à dimidia drachma ad drachmam vnam: ſed aſſanda ſunt. Calidi ſunt temperamēti inuio tertij gradus, & ſicci in ſecundo.

Auellana hæc cum plerisque aliis fructibus peregrinis communi- cata mihi fuit ab illuſtri viro D. Ioanne de Brancion, rei herbariæ ſtu- dioſiſſimo, nec vllis parcēte ſua: pibus, vt tuum hortum omni peregri- narum plantarum genere excolitiſſimum redderet.

Cæterum Auellanam hanc, cuius iconem hinc exhibeo, lenius & mollior contegit cortex, partim ex cinereo candidans, partim nigricans: hunc sequitur putamen minus solidum quam in vulgaribus Auellanis: id nucleum continet Auellanz magnitudine, candidum, solidum, Auellanz vulgaris aut iligneæ glandis sapore, tenui membrana obductum. Integra nux altera parte fertilis est, & coniunctim binæ nasci videntur, ut interdum castanz.

Nuclei pinei cathartici.

TRANSMITTIT etiam noua Hispania Pineorum ^{Pineus nuclei purgatorij.} nucleorum genus, quo Indi se purgabant: quos imitati sunt plurimi harum regionum.

NOSTRIS pineis nucleis similes sunt, nascentes in ^{Descriptione} strobilis magnis, quales sunt Mayzi spica mutica: molliori putamine, & nigriore quam nostri, rotundi, intus albi, pingues, & gustu dulces.

BILEM, pituitam, & aquas validissime purgant: & ^{Facultates.} licet Auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque ventrem subducunt. Asti, neque tam valenter, neque cum tantis torsionibus purgant. Dantur in diuturnis morbis, & peculiari quadam facultate crassos humores expellunt.

QUINQUE aut sex iriti & vino diluti, datur pro viuum robore, preparato prius conuenientibus Syrupus humore, qui euacuandus est, & obseruata, quæ decet, victus ratione. Etenim qui eis vteretur, illum obseruare oportet, quæ ab his obseruari solent, quibus purgans medicamentum propinatum est.

CALIDI in tertio, & sicci in secundo, pinguedine tamen quadam præditi, quæ siccitatem nonnihil imminuit.

Fabæ purgatrices.

FABÆ purgatrices, quæ Carthagine, & Nomine Dei ^{Fabæ purgatricæ} nascuntur, nostris similes sunt, sed minores, eiusdem cum ^{specie} nostris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, ut ceparum tunricula exterior, illas per medium intersecante, quæ cum cortice abiicienda est, alioqui tanta vehementia superuere & inferne purgans, ut in vitæ discrimen sumentem concitiat. Assanda deinde sunt, ut illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuenda.

Sumendi
ratio.

DATUR hic puluis vino aut saccharo exceptus, ad cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur.

Facultates.

APVD Indos hoc medicamentum celebre est ob sumendi facilitatem: nam sine molestia bilem, pituitam, & crassos humores, multo lenius & facilius quam superiora medicamenta purgant.

DANTVR in febris diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis.

DOSIS esto assatarum (quod cum in hoc, tum in precedentibus obseruandum est, torrerent enim singula præstat) à quaternario numero ad senarium, pluriùve aut pauciorum, pro acri viribus.

CALIDÆ in secundo, sicca in primo.

Fabarũ vulgaribus similiũ quæ vomitũ ciet, & aluũ valenter purgât, meminit Ferriñã dus Lopez de Castagneda ca. 78. li. 7 Indicę Hist. Aliquot porrò peregrinos fructus accepi Fabę purgatiuę nomine insignitos: sed nullus mihi cõpæt est, qui fabæ purgatiuę nostro auctori descriptæ cõueniret, at pouº inter Phascolos, omnes recēser. d: videbatur.

Prior. cuius hęc iconę exhibemus, orbiculati ferè est forma sed planus utrimq; & quodãmodo puluinatus, digiti vnus crassitie, duorum verò

però latitudine aut ampliore, ex vno latere aliquantulū cauo, qua videlicet hilus esse solet, & siliquæ, in qua cōtinetur, adhæret. cortex durus & lignosus. lauis, ex rubo nigricans: quod intus continetur album, firmum, & in duas partes natura festile, vt sunt omnia phaseolacea. sapore primūm quali sunt omnia ferè legumina, sed illico linguam mordicante, & acro: quo fit (ni fallor) vt purgandi facultate præditus.

Nascitur in insula Diui Thomæ dicta, & cordis effigie, quale vulgo pingi solet, imitatur: ideo à quibusdā Cor Diui Thomæ nūcupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça parte prima Chronici cap. 112.

Alter phaseolo vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, nigricans & hilo prominente, & tenis formam minimè referente.

Cūm Olysiopone essem, donatus sum Phaseoli genere ex Brasilia Americæ prouinciæ delato, admodū recēti, pollicari latitudine, crasso, colore rufescēte, magno hilo, & parte extrema veluti testili. Eiusmodi quatuor aut quinque singulis siliquis prægrandibus continentur, qui recētes & vitētes adhuc rufi & impoliti bubones venereos curare dicuntur: flore traditur ex rubro pallescēte: ego dumtaxat iuniorē plātam vidi mihi semine natā, quæ foliis Phaseolo vulgari ferè similis erat, nisi quòd minora erant, & auerta parte hirsuta, præsertim teneriora tolia, & extremi caules tenui molliq̄ue lanugine fuluescente obfiti Brasiliiani Macouna vocant: similes planè, & colore, qui ex cinereo candicans est, dumtaxat differentes, ex Africa Mauritania delatos vidi.

Vidi etiam non procul Olysiopone in monasterio quodam Phaseoli genus vulgari nostrati adeò simile, vt nostrum putarem: pergulas istic vestiebat opere topiario, flore purpureo; at siliquæ scabrae sunt, breuiorē, & duplo latiores quàm nostri vulgaris. fructus est exiguus pisi vulgaris magnitudine, totus niger, nisi qua parte siliquæ adhæret, quæ candida est. Brasilianis frequentem esse audiui, & Lusitanis istic habitantibus Fava braua, id est, fabam siluestrem nuncupari.

Londini emi anno 1579. in Mercatorū porticu de Gallo nauclero Phaseoli genus, quod è Brasiliana Noui orbis prouincia aduectū assererebat. Nostro vulgari maior est is Phaseolus latiorq̄ue, nec minus colore variat: etenim nunc flauus est, aut omnino niueus, modò ater, aut purpureus, aut albis purpureisq̄. maculis distinctus. De simili plāta natum referebat, & talis Europa est, nostrūmque saporis gratia & bonitate longè superare, si eodem modo decoquatur.

Eius iconē ad viuū expressam, quā in Herbariz rei studiosorū gratiā ad huius libelli calcē (quoniā suo loco inseri nō potuerat) reponendā curaueramus, postrema hac editione in suū locum transtulimus.

Ab amicis autera sequente anno Londini satum, prouenit vulgari-
similibus samentis & foliis, sed ad frugem non peruenit.

Lac Pinipinichi.

Pinipinichi.

Facultates.

IN omnibus continentis oris, lacteus quidam succus elicetur ex arbusculis Malorum similitudine, Indi Pinipinichi vocant: è cuius ramis recisis lacteus humor illico emanat, aliquantulum densus, & viscosus, cuius tres aut quatuor guttae sumpta, validissimè per aluum purgant bilem & aquas.

BIBITUR ex vino, aut desiccati pulvis deglutitur pauca quantitate, propter nimiam vehementiam.

ILLUD autem peculiare habet quòd si quis illo sumpto, iusculum, vinum, aut aliud quid iniiciat, subitò eius operatio infringitur, & cessat.

SUMPTO aliquo ex superioribus medicamentis purgantibus, somno abstinendum est, & ea observanda, quæ ab his, qui purgans aliquod medicamentum sumpserunt, observari solent.

CALIDUS & siccus hic liquor in tertio gradu.

OMNIA iam enumerata medicamenta valida sunt & perniciofa, quibus uti desitum est, aduecto Mechoacan, cuius usus minimè periculosus est. Ad ipsum enim, tãquam ad medicamentum præstantissimum, confugerunt non solum nostri, sed omnes etiam Indiarum incolæ: De hoc nunc acturi sumus.

Mechoacan.

Mechoacan.

MECHOACAN radix est ante triginta annos primum reperta, in prouincia Mechoacan dicta, quadraginta miliaribus supra Mexico, quam deuicit Ferdinandus Cortesius, anno 1524.

EST hæc prouincia auri admodum diues, sed magis argenti, reliquas vicinas opulentia longè superans: nam aiunt totam argenti gleba abundare ducenta & amplius miliaria. Istic sunt adeò celebres & opulentæ illæ fodinæ

Cacatecas
fodinæ.

Cacatecas nuncupantur, singulisq; diebus alia dies argenti,

non-

nonnullæ auri venæ deteguntur. Temperatus & salubris illic aër stirpes producit salutiferas, & ad varios morbos viiles: cuius rei gratia, ante Hispanorum aduentum, vicini eò Comara confluebant, ut à suis agrorum limbus liberarentur. Fertilis Huit. Mex. etiam est regio, & frumenti, ferine, fructuum ferax: multas habet scaturigines, ac in his nonnullas aquæ dulcis piscium abundantiam præbentes. Quæ de causa inquilini sames, agiliores, coloræque magis florido vicinis.

PRIMARIA vrbs eius prouinciæ incolis Chincicila dicitur, Hispani totius Prouinciæ nomine Mechoacan appellant, quam ferri, sive soleæ equinæ instar ambit lucus aquæ dulcis, valde piscosus: celebre est emporium, propter argenti venas, quæ tota illa regione frequentes. Chincicila emporium.

PAULO post occupatam à nostris prouinciã, missi Franciscani monachi qui sui ordinis monasterium illic exstruxerunt: horum nonnulli paulo post (ut in alio orbe, multum ab Hispanico aère discrepante) in morbos inciderunt, è quorum numero ipse etiam Præfectus, Guardianum appellant. Huic arctæ erat amicitia cum Caçoncin totius illius Prouinciæ regulo; qui ipsum conspiciens extremè egrotantem, indicauit, sibi esse subditum, quo Medico vteretur: hunc fortè remedium aegritudini adhibiturum. Gratum id Guardianis, qui aliorum medicorum præsentia destitutus, illum adduci iubet: venit, morboq; obseruato significat suo Domino, monachum curaturū, modò cuiusdã radicis puluerem sumere velit, quem daturus esset. Guardianus salutis cupidus, puluerem ex modico vino bibit, & sine molestia sic illo purgatur, ut magnam sentiret eo die leuamen, manus etiam subsequenter, donec plenam sanitatem consequeretur. Illius exemplum sequuti alij monachi, & nonnulli Hispani egri, puluerem semel, bis, ac quoties necessarium fuit, sumunt, & similiter liberantur. Eius rei testimonio Mexicum misso ad totius Ordinis supremum Præfectum, ipsi Prouinciãlem nominã: sic istic radicis periculum, magno omnium,

omnium, qui sumpserunt, commodo & admiratione. Itaque breui temporis spatio per vniuersam illam prouinciam celeberrima facta est hæc radix, & ei Rhabarbari Indici nomen inditum: tandem in Peruanum etiam regnum, reliquasque noui orbis prouincias, illius vsus inductus, neglectis ceteris medicamentis, tanta confidentia, ut, ea sumpta, certam sibi salutem promitterent.

QUARTVS & tricesimus iam agitur annus, quod istam radicem primùm hic conspexerim. Paschalis quidam Catanæus Genuensis, ex Hispania noua redux in morbum incidit, ad cuius curam accersitus fui. Eum purgare cupienti, præstantissimum medicamentum è noua Hispania se attulisse refert, Rhabarbarum Mechoacanium nuncupatum, quo omnes Mexicani vterentur; illo se feliciter aliquoties curatum fuisse. quòd si quod purgans medicamentum sumendum esset, illud se cupere, cuius exploratas haberet facultates. Damnaui talium recentium medicamentorum nobis ignotorum vsus, quorum nulli auctores meminerunt: ipsique persuasi nostratia potius sumeret longo vsu & experientia comprobata, & à classicis auctoribus descripta. Pharmaco ipsius morbo conuenienti à me prescripto purgatur: ex quo magnam quidem sensit utilitatem, morbo tamen non ita liberatus, quin alia purgatione opus fuerit. negauit se aliam admissurum quàm suum Mechoacanium Rhabarbarum, quo tam probè curatus est, ut pristinae sanitati restitueretur. Tamei si laudarem effectum, nõdum tamen animo meo satisfactum, donec plurimi alij, eodem ferè tempore redeuntes, in egritudines inciderunt, à quibus Mechoacan radice purgati, felicissimè curati sunt, quòd illo vti in noua Hispania consueuissent. His cõsideratis, illius facultatibus fidem adhibere, atque etiam ipso vti cœpi.

NUNC autem adeò frequens vbiq; illius vsus, ut maxima quantitate aliarum mercium instar aduebatur, magno redimendum. Mibi retulit Aromatarius quidam, se superiore

periore anno, præter id quod ciuibus vendiderat, plus quam mille libras exteris Rhabarbari Indici nomine vendidisse: nam omnibus adeò familiare, vt nullus sit viculus, in quo eius vsus non requiratur, tanquam tutissimè omniumq; præstantissimè medicamenti, cum nullum Medicum (quod omnibus gratissimum est) consulere opus sit.

SÆPE hos qui è noua Hispania redeunt, præsertim verò qui in Mechoacan fuerunt, interrogavi de stirpis forma quam hæc radix profert: sed illud dumtaxat intelligere potui, ex vrbe Colima, quadraginta miliaribus ultra Mechoacan, adferri radices siccas & repurgatas, illas Hispanos emere, & in Hispaniam mittere: tanta est omnium negligentia, quæstus verò summum studium. Colima.

MAGNA sanè reprehensione digni sumus, quòd, quandoquidè in noua Hispania tot stirpes, & alia maximi momenti medicamenta inueniantur, nemo tamen vel describat, vel formam, & facultates percontetur, vt cum nostris conferri queant. Nam si in animum inducerent, vt inquirerent & explorarent tot medicamèta quæ ab Indis in suis Tiangez siue foris venduntur, magna inde sequeretur utilitas, cum ipsi Indi eorum facultates non celent, sed celebrent & communicent: contra plerumque nostri ista negligunt, vel, si quarundam virtutes norunt, neque eas nos docere, neque earum effigiem indicare cupiunt.

NON desinenti porrò diligenter sciscitari de hac planta, quidam, qui nuper admodum ex ea prouincia aduenerat, significat, Franciscanum monachū, ex Mechoacan vsque, nauì qua ferebatur aduexisse, non sine magna cura & sollicitudine, illius stirpem magno vase terra pleno repositam, quam apud sui Ordinis in hac vrbe monachos aleret. ingenti perfusus sum gaudio hæc audiens, atq; ilico ad monasterium me confero. Video in dolio plantam multis ramis supra terram expansis luxuriantem, colore fusco ad cinereum tendente, qui vicinas perticas aut pergulas (si ad- Mechoacan historia.

ponan-

ponantur) scandere, & multiplici nexu amplecti possint: foliis circinata ferè torunditatis in mucronē tamen desinen-
 zibus, nonnunquam admodum amplis, atrouirentibus. fi-
 brosis, perennibus, ad id verò delicatis, ut humiditate carere
 videantur: fructu, ut perhibent, coriandri sicuti magnitudi-
 ne, racematim coherente, qui Septembri maturescit: radi-
 ce crassa, vitis alba seu Bryonia modo, ut non defuerint qui
 eandem plantam esse putarent, aut saltē eicongenitā:
 sed multum differunt, nam Bryonia radix, cū viridis, tum
 sicca, admodum acris est: Mechoacan verò insipida, & sine
 acrimonia. Colligitur Octobri.

ADUEHITUR radix magnis fragmentis & par-
 uis, partim in taleas concisis, partim manu confractis. Nilij
 semine obruta seruatur, lineo panno picato seu resina obdu-
 cto inuoluta.

DELIGENDA recens, albicans, exteriorē parte
 nonnihil flauescens: improbatur candida, nigra, cariōsa.
 Ineptē igitur faciunt, qui illam in puluerem comminutam
 adseruant, quoniam facile exhalat, & eius vis infringi-
 tur: præstat idcirco radicem primūm detadi, cūm pul-
 uis sumendus.

CALIDA est primo gradu, sicca secundo: tenuium
 enim esse partium, nonnihil tamen adstrictionis posse, & vere,
 ex eo patet, quòd absoluta purgatione, interitū in partium
 robori nihil adimit, nec eas debilitat. ut reliqua purgantia
 medicamenta: imo illa purgati robustiores reuertuntur,
 quam ante sumptum medicamentum erat. Hinc fit, ut
 nulla correctione indigeat: solū vinum est eius vehiculum,
 cum quo sumpta, facilius & efficacius operatur, quam
 cum alio quouis liquore, nec vomitione reuicitur.

Mechoacan
 alterum.

CÆTERVM nunc ex Continenti aduehitur Me-
 choacan, natum circa Nicaragua & in Quito (ubi diligen-
 ter colitur, & magno in vsu est, ob eius mirabiles effectus)
 longè

longè præstantius eo quod ex noua Hispania adferri cõsue-
 uit: cuius flos, semen, & ramuli etiam allati sunt. Erat ve-
 rò is flos quasi mali aurea, quinque foliis constans maiori-
 bus, subfusi coloris, è cuius vmbilico protuberat calyx siue
 vesicula quadam auellana magnitudine, membrana con-
 stans tenui, albicante, quæ in duas cellulas tenuissima pelli-
 cula secretas diuiditur, & in singulis bina grana, ciceris
 exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, gustu
 insipido continebantur, quæ molli & spongiosa terra exce-
 pta, commodè nascuntur.

Forma.

Ex huius radice fit conserua varij generis, Cydonio-
 rum modo, sed etiam Gelatina ex saccharo & illius succo,
 quæ in deliciis esse possunt: nam vt radix est insipida, facile
 saccharum recipit, quocumque tandem modo paretur.

Conserua &
Conditæ.

MOLESTA non est huius radice sumptio, quia nul-
 lius mali saporis est particeps, ideoq; omni tempore, omniq;
 ætate, pueris, senibus, alijsq; qui cætera medicamenta re-
 spuunt, utilis est, cum benignè & sine molestia purget.

CRASSOS, viscidos, putridosq; humores, vtramq;
 bilem & aquas educit: Iecoris, vëtricoli, lienis morbos tol-
 lit, & earundẽ partium obstructiones aperit, ideoque agri-
 tudinibus inde prouenientibus, hydropi, ictero utilis: inuete-
 ratos capitis dolores curat, cerebrum & nervos expurgat,
 cephalæ, epilepsie, strumis, articularum, coli, & renũ do-
 loribus opitulatur: veteres de fluxiones sistit: vteri morbis,
 qui plerumque ex frigidis humoribus aut flatibus generan-
 tur, tussi veteri, asthmati, & reliquis pectoris vitis, anti-
 quis febribus, & lue venerea vexatis cõuenit, repetito, quo-
 ties opus fuerit, eius vsu. Nam in similibus obstinatis & in-
 ueteratis morbis, necessaria sunt plures euacuationes, ad
 penitus reuellendum & expellendum humores qui tales
 morbos generant: itaque nihil mirum, si, vnica purgatio-
 ne, agri optatam sanitatem non consequuntur.

Facilitates.

HVIUS autem radice sumenda ratio talis est. Pur- Exhibendi
 ratio.

gatio

Puluis.

gato prius corpore serapiis, clysteribus, aut sanguinis missione, & diata, pro medici iudicio; selectioris huius radicis leuiter cōtusa puluis vino albo maceratus, aut aqua fœniculi, anisi, aut cinnamomi (si quis vinum non fert; quod etiam commodè dilui poterit, si quis dilutum cupit, stillatio intybi, buglossis vel scariolæ liquore) summo mane propinatur dimidiæ drachmæ pondere pueris, vnius drachmæ iuuenibus & adolescentibus, duarum verò drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex syrapi rosati nouem infusionum duabus vnciis, aut violarum serapio conseruaue miscetur: & sapius ex iusculo sumitur. Dimidia post sumptum hoc medicamentum hora somnus conceditur, in præsertim qui vomitibus obnoxij sunt; sed breuis: nam purgari incipienti, nec somnus, nec cibus, nec potus conuenit.

Dosis eius.

SI verò qui hunc puluerem, vel aliud quoduis laxans medicamentum sumpserit, sibi à vomitu metuit, vtatur eo quod sapius expertus sum remedio, videlicet, ilico à sumpto medicamento, albumen oui assum & adhuc calidū digitisq; attritum lineo panno raro inuoluat, & in nodum colliget, quem gutturus orificio imponet, & istic retinebit, donec medicamentum laxare incipiat: etenim nō modò vomitum prohibebit, sed etiam fumos & vapores à medicamento subleuatos reprimet. Facta purgatione, datur iusculum, & paulo post cibus, qualis his dari solet qui sese purgant. Peractò prandio, neque somno indulgeat, neque bibat ante cœnam, quæ leuis erit, & rerum boni succi. Postridie eluat corpus medicamento aliquo, & conserua quapiam vtatur: deinceps in victu & reliquis rebus necessariis sese gerat vt decet.

Catapotia.

FIUNT nonnunquam ex eodē puluere excepto Eleuario rosato Mesue catapotia coriandri sicci magnitudine, vt facilius dissoluantur, & citius opus suum peragant.

IN manu autem est Medici, aut eius qui sumpserit, eam humoris quantitatem purgare quam volet, quoniam

niam

niam sumpto pauxillo iusculo, aut aliare, eius operatio ilico cessat.

M I T T I T nobis Promontorium D. Helena, quod in eodem quo Nicaragua tractu est, aliud Mechoacan genus siluestrius, quod graua Symptomata excitat, vt vomitus immodicos, tormina, & alui profluvia, quam ob causam Scammonea nuncupatur: sed nemo (pericuo semel facto) vitur. Simile est alteri cum folio, tum sarmentis, tum radice, sed per omnia minoribus: & ipsa etiam radix acrimonia nonnihil habet. Vnde clarissime liquet, quantum momenti adferat loci varietas ad huius radice facultates.

Mechoacan
siluestris.

Nulla sunt nobis ex Hispaniis ante paucos annos duo feminis Mechoacan genera, vnum breui calyculo siue siliqua, femineque nigro, quale est Scammoneij aut Conuoluoli maioris: Alterum oblongo ore aliquantum calyculo, & semine rufo, & quam superius longiore tenerioreque. Vtriusque siliqua parte interiore lanuginata est.

Ex vtriusque semine parz sunt nobis, & aliquot alii rei herbarie studiosis plantæ, quas subiequentis hiemis in Italia restulit. Prodebant Scammoneij aut conuoluoli radice, deinde multis sarmentis proxima pedamenta scandebant & amplè stabant: folus conuoluoli maioris, sed tenerioribus, & colore magis fuluescente: radix pollicatam vel maiorem crassitiem iam erat adeptæ.

⁊ Negat Ioan. Fragosus, Regis Catholici Medicus, iusculo aut alio cibo iniecto Mechoacan vim purgatiuam sibi aut infingi, & quotidiana experientia id se obseruasse ait, eandemque nostri Auctoris in Pinipinichi opinionem reprobat.

Meminit Petrus Cieça parte prima Peruanæ Historiæ, in prouincia Quimbaya, cuius metropolis Carthago magna, nasci tenues quasdam radices digiti crassitud. ne inter arbores, quarum si fragmentum brachiali longitudine duobus aquæ sextariis per noctem maceretur in vase aliquo, maiorem aquæ partem ea nocte absumi. Ex ea quæ supererit aqua, qui tres vncias sumpserit, adeò benignè purgandum, & sine molestia, vt si Rhabarbaro purgatus esset, & aliquoties periculum fecisse scribit magno illorum, qui sumpserunt, commodo.

Radix
Quimbaya.

Piper.

T O T O Continentis tractu in quo Nata, Caribago, & etiam in Nouo regno, magnus est vsus Piperis cuiusdam oblongi, quod maiori acrimonia præditum est Orientali, magisque aromaticum, & iucundiore odore spirat, quam Axi seu Capsicum; quinetiam præfertur Piperi nigro, cum saporis, tum suauitatis causa.

Axi.
Capsicum.

Forma.

ALTA cuiusdam planta fructus est oblongus, crassitie quidem funiculi, at dimidij pedis longitudine, constans veluti multis granulis, circa pediculum oblongum continuo & coniuncto ordine dispositus, seminis plantaginis modo, quibus ademptis, pediculus nudus conspicitur. Recens viridis est, sole maturescit & nigrescit. Calidum est tertio gradu.

NEC praetermittendum est Piper ex Indiis nostris missum, quandoquidem non modò in medicum usum receptum est, sed planta est excellentissima, & toti Hispaniae notissima: nam nullus est hortus, in quo non seratur ob fructus pulchritudinem. Vidi aliquando in hac vrbe plantam ad arboris altitudinem excrecentem.

FOLIO est viridi, ocymo latifolio simili. flore albo, ex quo pullulat fructus diuersae formae, oblongus, rotundus, Melopeponis forma, aut cerasiorum, sed immaturus viridis est, maturus verò colore rubro gratissimo.

PARTICVLATIM concisum, & iusculo maceratum, meliorem saporem edulis conciliat, quàm Piper vulgare, ideoq; eius vsus est in omnibus in quibus aromata ex Maluccis insulis & Calecutio delata cõmendantur, in eo solum differens, quòd illa multis aureis emuntur, hoc sola satione acquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata in totius anni vsum, minore dispendio, & maiore commodo.

Facultates.

FLATVS discutit, vtile pectori & per frictionibus, calefacitq; & roborat partes internas. Caliditatis & siccitatis in quarto ferè gradu particeps.

Caplicum hoc, seu Piper Indicum (Americum potius) diligenter tractatè colitur tota Castella cum ab hortulanis, tum à mulieribus in xdium suarum pensilibus hortis. Etenim eo vtuntur per totum annum cum virente tum sicco, pro condimento & Pipere. Spectatur variat (vt noster auctor ait) forma. Memini etiam videre anno 1585. maxima copia cultum

cultum in suburbanis Brunnæ urbis celebris in Moravia, quo cultores non contemnendum questum faciunt: est enim apud vulgus frequenter in usu. Sed & hæc omnia genera aliquando vidi colore flavescente, in Lusitania, monasterio quodam circa Olysiponem.

Aliud Capsici genus observavi in nonnullis Lusitaniæ locis, fruticosum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortensis Solani ferè, aliquantulum angustioribus: flore candido exiguo, ut Solani hortensis, fructa in longis pediculis paruo, per initia viridi; deinde nigricante, ubi maturuit, rubro, continente multa semina latiuscula alterius Capsici modo, tam feruidi gustus, ut fauces aliquot dies incendat gustatum. Floret & fructum profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus etiam hieme. Illi vocant Pimienta de Bresil, hoc est, Piper Brasilianum, in qua prouincia abundanter nasci, multiplicique in usu esse intelligo.

Cevadilla.

PERLATA sunt ad me cum aliquot aliis plantis ex Hispania noua, semina cuiusdam plantæ Cevadilla istic *Cevadilla.* vocata, id est, Hordeolum, à similitudine quam cum nostro hordeo habet in spica & vaginulis, quibus semen includitur, sed minus eo, lini semine neutiquam maius, & longè aliis facultatibus præditum. Etenim nūquam auditum est plan- *Facultates.* tam aliquam aded vrente. & caustica vi præditam; sic, ut ubi cauterium necessarium est in gangrenis, & putridis impurisque vlceribus, eosdem præbeat effectus, quos non modò sublimatum, sed ignis etiam præstare posset: etenim vermes in vlceribus necat, putridaque vlcera expurgat puluis eius sensim iis inspersus, maiore minoræue quantitate, pro vlceris magnitudine, adhibitis præseruatiuis, que in huiusmodi remediis vsurpari solent. Itaque, cum eius facultates infringere volunt, puluerem stillatitio rosarum aut plantaginis liquore excipiunt, linumq; aut ellychnium eo intinctum vlceribus & gangrenis imponunt: deinde sarcotica medicamenta adhibentur, pro cheirurgi docti & experti iudicio.

E ADEM ratione vsurpatur in animalium malignis vlceribus, quibus plerumque infestantur.

CALIDVM est hoc semen in quarto gradu, eoque etiam amplius, si plures sint gradus.

Sulphur viuum.

Sulphur
Quitense.

MITIT nobis Quito prouincia Peruana Sulphur viuum prestantissimum, vt vitrum translucidum, colore auri purissimi, cuius fragmentum pusillum lucernæ admotum, odorem maximum sulphuris eiaculatur fumo viridi permistum; sed antequam incendatur, nullum Sulphuris odorem prabet. Eruitur istic ex venis, proximis auri sodinis: itaque non sine causa Chymista aiunt Argentum viuum auri esse materiam, sulphur verò formam.

HUIC puluis vino dissolutus, & per aliquot dies faciei vespere illitus (purgato prius corpore) inflammationes curat. Scabiem tollit, rosaceo oleo mixtus. Drachma pondere cum oui luteo sumptus, celi doloribus, nephritidi, neruorumq. contractionibus & ictero vitilis est. Calidum & siccum est hoc sulphur summo excessu.

Sulphur Ni-
caraguanū.

Ex Nicaragua aliud Sulphuris genus aduehitur coloris cinerei, densum, minimè transparens, nihilque cum alio commune habens præter odorem.

Ad Erysipelas.

Medicamen-
tum ad ignē
sacrum.

NOBILIS ille qui Piper longum mihi dedit iam antè descriptum, filium habuit, cuius faciem erysipelas occupauerat. accersitue, venam secare, & lineos pannos rosacea & solani aquis madentes faciei imponi iussi. Illico pater: Quod ad sanguinis missionem attinet, rectè quidem, nam pater sanguine abundat. Faciei autem aliud medicamentum illinam. Peruana porrò Cartagine attulerat placentam quandam foris nigram, intus luteam, & adhuc humidā, tametsi bis mille ferè milliaribus allata esset. Eius pauxillū me presente dissoluit aqua rosacea stillatitio liquore, & eo faciem filij illuit: postridie rosaceo liquore tepido faciem illius abluuit: qua aded integra & sana reddita est, atque si erysipelate non laborasset.

CONFECTAM verò referebat hanc placentam è lumbricis, quos Indi terra eximentes, Mayzi solis pascunt, deinde

deinde iam pingues fictili coquunt, eos despumando: colatos rursus decoquunt, donec ad vnguēni consistentiā aut etiam densiorem reduxerint.

Carlo sancto.

ANTE triennium ex Mechoacan provincia delata est quedam radix Carlo sancto dicta, cuius insignes facultates predicant. Carlo sancto.

NOSTRO Lupulo similis est, & perticis se conuoluit illius more; quibus si careat, humi spargitur & diffunditur: folia etiam Lupulo similia, colore viridi, sed obscuriore, odore graui: neque florem, neque fructum fert. Radix crasso capite est, ex quo alie radices oriuntur digiti maioris crassitudine, colore candicante: cortex qui facile separatur, cuiusque vsus, est odore aromatico, gustu amaro, cum quadam acrimonia: neruus radicis cortice spoliatus, multis quasi filuris seu tabellis tenuissimis constare conspicitur, que sigillatim separari possunt. Descriptio.

NASCITUR temperatissimis provincia Mechoacan locis, solo neque nimium sicca, neque humido. Calida & sicca initio secundi gradus. Natales.

RADICIS cortex mane aliquanto tempore commanducatus, multam pituitam, aliosque humores ex capite elicit, eamque ob causam rheumatismos, capitis dolores & defluxiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam e stomacho expellens, sed illius decoctum maximè, cuius gratia ventriculum noxi humoribus liberat, eumque roborat: purgationem tamen precedere necesse est. Facultates.

IDEM commanducatus, gingiuis abscedentibus auxilio est, dentes stabilit, eosque a scabritia & corruptione liberat, orisque halitum commendat: sed postea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam.

PVLVERIS eius exigua quantitas ex vino albo, aut ediani, canellaque decocto sumptus, vuluam obstructio-

nibus liberat, mensesque prouocat, & flatus discutit, purgato videlicet prius corpore, & aluo (dam eo remedio utitur) ex æquis partibus Liquidambar & vnguenti Dialtheæ inuncta.

CORDIS affectibus, iis præsertim qui ex vteri sympathia oriuntur, auxilio est eius puluis, vt antiè, sumptus, aut illius decoctum hoc modo præparatum:

Carlo sancto
decoctum.

RADICIS minutim concisa drachmæ duæ in tribus aquæ sextariis coquuntur ad dimidias, corticis citri in puluerem redacti drachmæ quatuor, pulueris Canelle drachmæ duæ statim iniiciuntur, ac denuo feruent, deinde colantur. Istius decocti sex vncia singulis diebus mane addito saccharo propinantur, purgato tamen prius, vt decet, corpore.

HUNC puluerem, & decoctum nonnulli in morbi Gallici affectibus, atque etiam Epilepsia commendant. Alterum experiri non admodum necesse est, quòd multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius periculum faciam in iis qui vigesimum quintum ætatis annum nondum excessere: nam Epilepsiam in adultis tolli, non est verisimile.

Radix S. Helenæ.

Radix D.
Helenæ, &
eius historia.

EX portu S. Helenæ, qui est in prouincia Florida, adferuntur radices quedam prælongæ, sed nodosæ admodum, pollicari crassitudine, foris nigra, intus alba, sapore aromatico, Galangæ ferè simili. Resectis his nodis & perforatis, fiunt precatoria spherula, quas milites Hispani & Indi de collo suspendentes, multum illis tribuunt. Hi siccati rugantur, duriq; & quasi cornei fiunt. Planta ramos suos per terram diffundit, foliaq; ampla & viridia admodum profert.

Natales.

NASCITUR locis humidis; sicca initio, calida in fine secundi gradus existimatur.

Facultates.

HAS radices Indi lapidibus conterunt, totiq; corpori sibi inducunt balneaturi, quoniam cutim constringunt, & membra, vt inquit, suo grato odore roborant.

ILLIVS pulvis cum vino haustus, in ventriculi doloribus, urine difficultatibus, & nephritide commendatur.

Ut ex descriptione facultatibusque huius plantæ colligere licet, ad Cyperi genus aliquod referri poterit.

Guacatane.

MISSA nobis est ex Hispania nova plantula quedam scandicans (sed sine radice) Indis Guacatane nuncupata, Guacatane nostro Polio montano haud absimilis, sed inodora; que an florem aut semen proferat, ignoro.

AD hæmorrhoides commendatur hac ratione: Eius facultates. planta decocto ex vino (si calor absit) alioqui ex aqua, hæmorrhoides abluuntur, deinde blandè siccantur, postmodum eiusdem plantæ pulvere insperguntur.

DOLORES ex frigore & flatibus ortos, in quacunque corporis parte sedat, si locus resina priùs inunctus, tenuissimo huius pulvere inspergatur, & pannus lineus superimponatur: nam ilico adhærebit Cerati modo, nec inde amovebitur, nisi dolore mitigato.

EIVS pulvis leuibus vulneribus impositus, præsertim inguinum, ea mundat, & ad cicatricem perducit.

MISSÆ item sunt ad me aliquot aliæ plantæ, sine nomine, quarum vnus ex aqua decoctum calidè sumptum, pectoris vitiiis auxilio est.

ALTERA, quæ partus mortuos, secundasq; morantes trahit, cuius rei magnam experientiam habent Indi.

TERTIAM, si (cùm maximè viget) quispiã colligere volens dumtaxat contingat, ilico flaccescit & procumbit.

QUARTA per solum diffusa est & expansa: si quis tamen eam attingat, statim contrahitur; ut brassica murciana.

HELLEBORVS item niger Hispanico similis, & iisdem facultatibus præditus.

MULTA præterea alia medicamenta in Indiis nostris Occidentalibus inueniuntur, insignibus facultatibus prædita, quæ cum tempore (ut iis vii possumus) innotescunt: ut ex eorum, quæ hæcenus allata fuerunt, utilitatibus colligere licet, quandoquidem infiniti morbi, qui alioqui incurabiles videbantur, horum usu curati sunt.

Quæ omnia meæ diligentia accepta ferre oportet, & primæ huius meæ historiae parti, quæ per vniversum orbem admodum celebris fuit, ob medicamentorum, quæ in ea continentur, descriptionem.

Et ut omnes intelligant quàm vtilis meus hic liber fuerit, subiicere hic liber Epistolam ad me scriptam ex Peruviana vsque regione, à nobili quodam viro, ante duos menses: etenim ex eorum quæ in illa descripsi lectione, inuenti sunt in Peru lapides Bezaares, Orientalibus haud inferiores viribus: de quibus, Deo volente, in tertia parte agemus.

Epistola ad D. Nicolaum Monardis.

NON dubium est, Clarissime Doctor, quin nouum videbitur, me virum illiteratum, semperq; miliciam in his regionibus secutum, ad te scribere de iis quæ ad facultatem vestram pertinent. Verùm animi mei erga eruditos viros propensior (in quorum numero te censeo, cum ex libri tui lectione, quem de Medicamentis in his regionibus nascentibus eorumq; facultatibus euulgasti, tum ob laudem quam eo libro hic consecutus es) fecit ut etiam ignotus has ad te dederim. Etenim satis commendare non possum utilitatem quam hic attulit tuus iste liber, cum ex illo rationem consecuti simus, quæ medicamentis vtendum sit, ex quibus sine methodo antè vsurpatis, nullū auxilium percipiebamus: nunc verò ex tui libri lectione, plerique à morbis, qui deplorati videbantur, liberati sunt.

IAM sunt plures quàm viginti octo anni, quòd militiam sequens, per has Indias peregrinor, in quibus non solum

lūm que à te descripta sunt, nascuntur, sed etiam pleraque alii, quorum fama nondum ad vos peruenit, ob Medicorum huc à vobis commendantium magna ex parte negligentiam & insciam, quibus publica vtilitas (quam tamen summam prestare possent) cura non est, sed vt questui duntaxat seruiant.

FORMAM animalis, ex quo lapis Bezar extrahitur, in tuo libro describis. Ea diligentius perpensa, animalium genus quoddam in istis montibus frequens inuenimus, valde simile iis hircis (nisi quòd cornibus orbū est) quos in Orientali India reperiri tradis. Rusi sunt coloris magna ex parte, & herbas salutiferas depascuntur (quarum magna est copia in montibus vbi ista animalia degunt) ita fugacia, vt solo tormentorum aeneorum ictu adsequi possimus.

Animal lapidem Bezar gignens.

DECIMA quinta Iunij huius anni 1568. ego cum aliquot amicis ad venationem profecti sumus in huius regionis montes, in eam quinque dies insumpsimus, & aliquot ex iis, que dixi, animalibus confecimus; cumq; eorum causa venationem suscepissemus, librum tuum contuleramus.

APERTO itaque maximo & proeuctioris etatis animali, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapides inuenimus; quo factum est, vt Indicis animalibus similia non esse putaremus. Percontati Indi, quos, vt nobis inferuirent, deduxeramus, qua corporis parte lapides hac animalia haberent, se quidquam de lapidibus scire negabant (vt sunt nobis infestissimi, nec sua secreta nobis innotescere vellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos natus, cum videret nos tantopere id scire cupere, in animali receptaculum quoddam & veluti marsupium nobis ostendit, in quod depasctas herbas recipiunt, donec eas postea ruminatas in ventriculum trauciant. Ibi puerum illico interficere voluerunt Indi, quòd nobis id indicasset; eundem tamen postea, nobis in venatione occupatis, interceperunt, & vt intelleximus, sacrificarunt. Indi hos lapides magno

Guacas.

magno habent in pretio, & in Idolorum suorum delubris, que Guacas vocant, cum aliis quibusque pretiosissimis offerre solent, veluti auro, argento, gemmis, monilibus, animalibus, & pueris.

Animal Be-
zaares lapi-
des gignens
in solis Pe-
ruanis mon-
tibus.

ILLUD autem admiratione non caret, hoc animal per totas has Indias non reperiri, præterquam in montibus istis Regni Peruani. Nam ego omnia Mexicana regna, omnes Peruanas prouincias & regna, prouincias & insulas Marañon, Floridam, & multas præterea Occidentaliū Indiarum regiones peragraui; attamen nusquam hæc animalia conspexi, quàm in solis huius regni Peru montibus.

Facultates

E GO qua potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intus sumptos, aut foris impositos, mirificè venenis & toxicis resistere intellexi, cordis affectibus auxiliari, tinea ventris expellere, & eorum puluerem vulneribus sagittarū toxico illitarum vtilissimè inspergi. In summa, hūc lapidem alexipharmacum esse perniciosissimi illius toxici quo sagittas suas illinunt, ad sese mutuo conficiendos, atque etiam nos Hispanos, quorum plerique post vehementes cruciatus & furores mortui sunt, nullum auxilium inuenientes: tamen si in sublimato vulneribus insperso nonnulli leuamen senserint: verum si toxico recenti illius sagittæ sint, præsentaneam perniciem adferunt, nec sublimatum prodest.

EX animalis igitur, quod primùm secuimus, bursula, nauem lapides exemimus, qui Nature beneficio istic creati videntur ex salutiferarum illarum herbarum succo, quæ in bursulam illam congeruntur. Secuimus & alia huius generis animalia, quæ confeceramus, in quibus omnibus lapides inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium ætate.

OBSERVANDVM autem est, sola quæ pascuntur in montibus animalia, lapides istos præstantes generare: nam quæ in planis pabulum sumunt, vt herbas minùs salubres depa-

depaſcuntur; ſic etiam lapides eorum, tametſi vtilis, iis viribus non pollent, quibus ij præditi ſunt: qui ab animalibus in montanis degentibus eruuntur.

CORPIMVS iis vti eo ordine quem in tuo libro docuiſti, & aduerſus eoſdem etiam morbos, in quibus ſanandis mirabiles eorum effectus experti ſumus, quos longum eſſet recensere. Quæ omnia tibi accepta referre debent non modò Hiſpani, ſed etiam vniuerſus orbis. Quantum ad me attinet, vt aliquam animi gratitudinem oſtendam pro beneficio accepto, operâ Ioannis Antonij Corci, diuitis mercatoris, duodecim ex iis lapidibus mitto: ſed peruenenerint, eos in multis morbis experiri licebit. Eiuſdem operâ an illos acceperis mihi ſignificare poteris, & ea, quæ voles in tuam gratiam faciam, imperare, quoniam tuus ſum obſervantiſſimus.

NUNC capsulam accipies in qua *Phaseoli* genus inuenies, quod Martij initio tantummodo ſerendum erit, ne frigore ledatur. *Phaseolus Peruanus.* Planta eſt fabæ ſimilis, minor tamen, fructum in ſiliquis ſerens. Seni huiusmodi fructus (fabas virides ſapiunt) cum ſale manducati, validè bilem, mediocriter pituitam, & ſine moleſtia hydropicorum aquas euacuant: eoſdem effectus præbent ſicci triti, & ex vino ſumpti: ſed cibum paratum habere conuenit; quia ſi validius, quàm neceſſe ſit, purgent, cibo ſumpto earum vehementia ilico infringetur.

[Ex Hiſpaniis miſſus fuit Imp. Maximiliano II felicis. memoriz, anno antequam nobis adiretetur, *Phaseoli* genus, colore Mazzonæ ſimili, ſed planiore longiorique forma, & nilo non admodum magno. Huius nomen adſcriptum erat *Haba de Indis*, id eſt, *Faba Indica*: forte id eſt quod hoc loco ab Auctore deſcribitur.]

PLANTAM etiam quandam hinc in planis naſcentem *Planta graminis modo,* magnis ſcultatibus præditam: ſiquidem eius decoctum gargarizatum, rheumatismis, gutturis phlegmonibus, alijsq; vitijs auxilio eſt: manducata, multam pituitam educit, ideòque morbis ſuperioribus, & capiti doloribus

ribus utilis. Denominationem à me sumpsit hac plāta, quod mihi familiaris eius vsus sit, & alius, ut utantur, consulam: cuius facultates me docuit quidam Indus in stirpium cognitione admodum versatus.

Molle, cuius antè mentionem feci, describere videtur.

FRUCTVM item arboris cuiusdam, quæ solummodo in hac prouincia nascitur; Ilicis magnitudine, cortice Cerræ eglyopus simili, felis fraxini Magnæ viribus pollet: nam corticis eius puluis vulneribus inspersus, ea mundat, deinde carnem generat, & perfectè curat. Dentes eodem puluere fricati stabiluntur, gingivæ abscedentes sanantur. Foliorum decocto intincti panni, & calidi vuneribus, aut pulueri corticis illis insperso imposui, curationem eorum accelerant, & humorum eò defluxum prohibent. Ex ea manat liquor odoratus, quem etiam fructui adiūxi, suffitibus idoneus ad multos capitis morbos, & emplastris utilis.

EX eius fructu salutiferā admodum potionem Indi conficiunt. Eum istic seri & nasci velim: nā tibi delectationem adferret, ob eas quibus pradita est hæc arbor facultates, tum etiam quia nouū arboris genus est, & omni tēpore odoratū.

Fructus vlcerosus.

INDVS quidam Aethiopiā meum mancipium, cuius crura occupauerant maligna vlcera & inueterata, puluere cuiusdam fructus iis insperso, mundauit; exesa putrida illa carne; eundem puluerem cum ellychnio vlceribus sanis imposuit ad carnem generandum, vlcusque ad cicatricem perducendum. Erat verò is fructus in insula Margarita, vbi mancipium curandum dedi, admodum vulgaris, ut quo vulgariter vescantur, magnitudine Assyrii mali, nucem Persicæ mali osticulo similem continens, cuius concremati puluis (nam ob duritiem cremandum, alioqui difficile attritu) ad ea quæ nunc enumeravi, utilis est. Illud verò admiratione non caret, nucleum, qui hac nucle continetur, ad eò noxium esse, & deleteria facultate præditum, ut seu vir, sine animal eo vescatur, presentaneam mortem sibi molatur, cui nullo remedio occurrere potest, tamquam sublimatum

aut corrodens aliud medicamentum sumpisset.

IN vrbe Posto, ubi aliquot annis vixi, omnis generis mor-
bos Indus quidam curabat, solo cuiusdam planta succo artu-
bus & parti affecta illito. Aegros deinde stragulis egregie te-
gebat ad sudorem prouocandum: sudor e partibus illius ema-
nans, merus sanguis erat, quem lineis panis abstergebat; atq;
ita in curatione pergebat, donec satis sudasse putaret, optimis
interea cibis eos alens. Eo remedio multi n. orbi deplorati cu-
rabantur, imo aegri iuniores & robustiores ab eius usu fieri
videbantur. Sed neq; precio, neq; precibus, neque minus vn-
quam efficere potuimus, vt eam plantam nobis demonstraret.

Planta san-
guines lu-
dore exci-
tans.

ARBOR quedam hic inuenitur materie spongiosa, ex
qua Indi nunquam ignem struent, tamen si quis illis mortis
periculum minuetur: aiunt enim, quot quot ad eius flammam
sive ignem accedunt, aut quos solummodo fumus pertingit,
in re venerea impotentes fieri.

Arbor vene-
ros stimu-
los domans.

TUMORES in pedibus & cruribus ex frigidis humo-
ribus orti hic curantur herba quadam Centella nuncupa-
ta: siquidem ea trita, tumoribusq; imposita, ilico pustulas
excitat, e quibus multus humor effluit, donec tumor omnino
resoluitur. Sapius istas euacuationes inter Indos fieri, &
nonnullos Hispanos eis vti vidi.

Centella, &
eius facultates.

ANNO 1558. in vrbe D. Iacobi, qua est in prouincia
Chile, quidam Indi captiuus suras sibi amputarunt, & eas
assas. praefame, ederunt, & (quod mirabile dictu) cuiusdam
planta folia vulneribus imponentes, ilico sanguinem sistebant,
non sine maxima omnium admiratione, praesente etiam
Dn. Garcia de Mendoza.

HERBAE & arbores Hispanicis similes, admodum
paucae hic inueniuntur quia solum eas non alit. In Hispania
nova (cum primum in nostram potestatem redacta est)
multae arbores & plantae Castellanus similes inuenta sunt,
tum etiam aues & quadrupedes.

INVENIUNTUR hic colubus humana magnitudi-
ne, nul-

Colubri-

Aranei.

Buffones.

ne, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes. Aranei mali citri magnitudine, admodum virulenti. Buffones pluit Hispanicis non minores, quos Indi assatos edunt, ut & pleraque alias immunditias.

Vultures.

PROXIMIS huic continenti insulis, tam multi, tantiq; vultures inveniuntur, ut pecudes deuorent, ob custodum, qui Aethiopes sunt plerumque, negligentiam.

VNA verò res me in admirationem rapit, vaccas in montibus educatas, si in plana deducantur, omnes emori. Est mihi amicus qui trecentas vaccas in plana traduxerat, illa aliquanto tempore nihil depascentes paulatim defecerunt, ut ne una quidem intra mensem ei viua relicta sit: omnes autem trementes & tabescentes moriebantur. Adferebant nonnulli causam naturalem, cum in montibus frigidissimis, ubi singulis diebus pluit, educatae essent, calorem illum planitie, in quam nulla vnquam pluuia decidit, ferre non potuisse, & mutatione illa subita ab extremo frigore, in extremum calorem, mortuas esse. Etenim consideratione dignum est, quòd in planitie illa, quae octo dumtaxat miliaribus ad montes vsque patet, in longitudinem verò plus mille miliaribus porrigitur, nunquam pluerit, in montibus autem illis vicinis pluat quotidie.

SUPERIORE Octobri venit ad nos affinis meus Alphonsus Garcias, strenuus miles, qui se verum Alexipharmacum inuenisse ait aduersus perniciosum illud toxicum quo Cannibales in bello & venationibus vtuntur (sola enim ferra & humana victitant,) deguntq; à Charças ad Chile vsque Peruanas prouincias.

Planta quae
est alexi-
pharmacum

EST verò ea planta, ut ait, foliis latis, plantagini Hispanicae haud absimilibus, quae trita & vulneribus imposita, venenum extinguit, & à symptomatis illis liberat quae toxicum generare solet. Pro magno thesauro aestimant Hispani, eam plantam se inuenisse; quoniam illius praesidio tuti, hostes suos Indos non ita metuent, qui dumtaxat illis formidabiles erant,

toxicum

toxicum illius presentaneam mortem adferentis causa: infinitos siquidem Hispanos trucidarunt, quos tamen esui aptos negant, & duriore carne esse, nisi trucidati tres aut quatuor dies prius macerentur.

NASCITVR autem eadem regione, vbi fit toxicum, & (tamen si credam alius etiam locis inueniri) voluit Deus eo loco remedium patefacere, vnde perniciēs adfertur.

[Meminit etiam Gomara hist. general. cap. 71. Herbz cuiusdam Indis notæ, cuius radicis succus alexi-harmacum sit pestilentis & perniciosi illius toxicæ, quo ipsi sagittas illinunt]

HÆC omnia eo scripsi, vt cōsideres apud te, quàm multe plantæ his similes in nostris Indis nascantur, quæ nobis ignotæ sunt, quoniam Indi neque eas, neque earum facultates nobis patefacere volunt, etiam si nos morientes videant, aut in carcerem coniciantur: quòd si quædam ex prædictis, & alia nonnullæ nobis innotuerunt, ab Indicis mulieribus eas edocti sumus, quæ Hispanis, libidinis gratia, sese commiscentes, omnia quæ sciunt aperiunt.

VERVM prolixior esse nolo, quod ignorem an hæc epistola ad te peruentura sit: quam si peruenisse intellexero, prolixiores dabo de facultatibus aliarum plantarum, & animalium, & de aliis rebus hinc nascentibus, quæ tibi delectationem adferent, quandoquidem harum rerum es adeò studiosus. E Lima in Peru, ad 26. Decembris, 1568.

Tui studiosissimus

Petrus de Osma & Xarayzeio.

TAMETSI mihi ignotus sit qui has ad me dedit; videtur tamen naturalium rerum studiosus, ideoque mihi amplectendus. Nam vt militis munus est, perpetuò in armis versari, sanguinem profundere, & alia militaria munia exercere; laudandus est qui plantarum cognitionem, earumque facultates inquirat. In quo Dioscoridem imitari videtur, qui cum militaret in exercitu Antonij & Cleopatra, quocun-

que tamen perueniebat, plantas, arbores, animalia, fodinas, & alia præterea natura miracula inquirebat, ex quibus sex illos libros, qui toto orbe celebrantur, composuit, ut maiorem laudem scribendo sit consecutus, quam si bellica virtute multas vrbes sub imperium suum subegisset. Itaque multum huic viro debeo, cum propter eam quam de me concepit opinionem, tum eorum quæ ad me misit gratia, mihi certè gratissima. Illi scribam, ut nobis plura ex ea regione mittat.

Lapis Bezar
Peruanus ab
Orientali
differt.

P L A N T A R V M, quas ad me misit, facultates experiemur, & semina suo tempore seremus. Lapidem Bezaarem, ab Orientalibus mihi differre videntur: nam in superficie sunt perpoliti, & coloris ex cinereo obscuri, & sub duabus veluti testis aut crustis materiam quandam albam continent, quæ dentibus attrita, mera terra est insipida, potiusque infrigidare quam calefacere videtur. Fabe magnitudine plerumque sunt: inueniantur tamen magni & parui, qui magna ex parte sunt planiores. Ego unum comminui, eiusque pulverem adolescenti, quem venenum hausisse dicebant, propinaui, qui (nescio an huius pulveris, an aliorum medicamentorum beneficio) sanatus est. Illius periculum in aliis morbis faciam: & quidquid de hoc, tum aliis medicamentis noui experiemur, in tertio huius historiae medicamentorum volumine describemus, in quo magna arcana continebuntur, quæ magnam omnibus oblectationem adferent, & præsertim agris, qui abs illorum facultatibus curari debebunt.

Q V I D Q V I D verò in hac historia scripsi, aut ab iis didici qui ex illis regionibus venerunt, aut ex eorum temperamenti collegimus, aut ipsa experientia nos docuit.

I L L V D verò animaduertere oportet, omnia quæ ex nostris Indiis adferuntur, magna ex parte calida esse, & sub hoc temperamento eis utendum, si quis illa sumere volet.

F I N I S.

Tulipæ.

*Multiplixi vincit florum genus omne colore
Huc vsque à Gericis Tulipa missa iugis.*

Flos Solis.

*Flores flos supero quòd vnus omnes
Amplitudine & elegancia, alto
Nec non st. pte, quodq; Solis almi
Semper suspicio sequorq; lumen:
Dignum à Sole mihi dedere nomen
Qui Machaonia sedent cathedra,
Sed qua vis mihi, quaue sit potestas,
Haud notum satis est adhuc iisdem.
In latis tamen interim viretis
Seror, lumina vt otiosa pascam.*

Cassia.

*Nec fuit Hippocrati, nec Cassia nota Galeno,
Al medicum sed primus Arabs hanc attulit vsum:
Est ea nobilibus medicina aptissima, ventrem
Leniter euacuans: calideq; inducta podagra
Mitigat immites, repetita subinde, dolores.*

Manna.

*Manna tibi impuram subducet leniter aluum,
Conueniens puero, conueniensq; seni.*

Myrobalani.

*Qua Græcis fuerit glans vnguentaria, monstrant
Scripta Dioscoridis.*

*Sed verum nobis cupiens imponere nomen,
Indica pruna vocet.*

*Soluimus adstrictam, fluidamq; adstringimus aluum.
Ad medici arbitrium.*

Tamarindi.

Et modicè siccet, modicèq; refrigerat horum

*Pulpa, refertq̄ acidum gustanti grata saporem,
Et valet arduentes purgando euincere febres.*

Lapis Bezoar.

*Tristibus haud tantum est lapis iste medela venenis
Verum & pestiferas depellit corpore febres.*

Tacamahaca.

*Indomitam lenit si Tacamahaca podagram,
Et omne corporis pathos,
Illam ego pretulerim quas venditat India gemmas,
Arabumq̄ gazis omnibus.*

*Nam quis diuitiis validos non praeferat artus
Tristiq̄ sensu liberos?*

Balsamum.

*Hoc fertur ex Hispania
Nova nouum, ecce Balsamum,
Aegyptio haud minus potens.
Odore nam suauissimo
Nares caputq̄ recreat,
Morbisq̄ prodest frigidis
Infirma firmans viscera.
Idem dolores corporis
Totius illitum leuat:
Vnguento & omni fortius
Cruenta sanat vulnera.
Miram o Dei potentiam!*

Tabacum.

*Nulla salutifero se compares herba Tabaco,
Viribus hoc omnes exsuperat reliquas.*

*Ioannes Posthius Germershemius
M. D. F.*

INDEX ALPHABETICVS

IN LIBRVM DE SIMPLICIBVS
medicamentis ex Occidentali India delatis,
quorum in Medicina vsus est: Auctore D. Ni-
colao Monardis.

A

Alotochli	pagina 367
Alexipharmacum est Tabaco	333
Ambarum colligatum	315
Ambargriseū 321 est Bitumē. ib.	
non est sperma Balenæ	322
eius delectus & facultates	323
Emplastrum ex eo	324
inebriat	ibid.
Animal lapidē Bezar gignēs	395
Anime	315, 316
Aranei	400
Arbor venereos stimulos domans	399
Armadillo	367
eius facultates	ibidem
Anisum	315
Articulorum dolori Tabaco pro-	
dest	332
Auellanæ purgarrices, earum hi-	
storia & facultates	372
Axi.	385

B.

Balsamum, & eius extrahendi ra-	
tio 326. estimatio & vsus 327	
interiūs assumptum, foris ad-	
ditum, & chirurgicis medica-	
mentis additum	327, 328
purius	329
Balsami arboris Historia	329
fructus	ibidem
Banguē	315
Ben magnum & paruum, atque	
earum facultates	372
Bezar lapis	395, 396
eius facultates	396, 397
Bitumen, & eius facultates	321
Buffones	400

C.

Capsicum, eius forma, historia, &	
facultates	385
Caraña, & eius facultat.	318, 319

Carbunculis medetur Tabaco	333
çarçaparilla, & eius historia	348
eius delectus, nominis occasio,	
& præparandæ apud Indos ra-	
tio	349
Altera præparandæ ratio, &	
vtendæ modus	ibid.
çarçæ syrupus, & vtēdi ratio	351
çarçæ puluis, & vtēdi ratio	351
352	
çarçæ aqua	352
vnde inferatur	ibid.
eius historia, & exhibendæ ra-	
tio 333, 334. ex ea catapotia	
355	
Carlo sancto, eius descriptio, na-	
tales, & facultates	391
eius decoctam	392
Cassia solutiua, eius delectus &	
facultates	370
Catapotia pro sterilibus	323
Centella, & eius facultates	399
Ceuadilla, & eius facultates	389
Charabe, & eius natales	315
China 345 eius historia, na-	
tales, vsus, & præparandæ ra-	
tio. 346 aquæ Chinæ sumen-	
dæ modus 347 eius facultates	
& temperamentum 347, 348	
Cicinum oleum	319
Colubri	399
Contrayerua	340
Copal	315
Copalcahuatl	316
Cortex ad alui profluvia	369

D

Draconis arboris fructus	367
eius historia & facultates	368
Dragonæ	ibidem

E.

Emplastrum ex ambaro	324
Emplastrum stomachicum	318

I N D E X.

Encubertado	367	383. eius facultates exhibendi ratio, puluis & cataporia	383.
Erysipelatis curatio	390		384
F.		Medicamentum ad ignem sacrum	390
Fabæ purgantes, & earum facultates	373	Medicorum disceptatio de origine morbi Gallici	342
Fructus ad bilem, & eius facultates	371	Molle, eius historia, natales & facultates	360, 361
Fructus dysentericus ex Quiso	369	Morbus Gallicus	341, 342
Fructus ulcerarius	398	Napolitanus	342
G.		N.	
Gangrenis medetur Tabaco	334	Naphtha	327
Guacas	396	Nephritidi Tabaco prodest	332
Guayacan 341, 342. eius historia 342. eius decoctum atque usus	343	Nicotiana	336
Guayaci facultates, & Serapium ex eo	344 345	Nuclei Pinei purgantes, eorum descriptio & facultates	373
Guacarane, & eius facultates	393	O.	
Guayaquil	352, 353	Ocogol	324
Gummi ad podagram, & eius facultates	369	Oleum eicinum	319
H.		eius facultates	ibid.
Herba Ioannis infantis, eius historia & facultates	339	Oleum de Liquidambar	325
Herba Reginae	336	Oleotum elic eudorum ratio	319
Herba sancta	ibidem	Oleum ficus inf: palis	319
Hyuoutahé, eius historia & facultates	345	Opium	335
L.		P.	
Lacerti Caymanes	364	Pauame, & eius historia delectus, temperamentum, & facultates 357. eius decocti parandi ratio	356 358
Lacerti magnitudo ingens	365	Perebecenus	336
Lapis Prassius	362	Petum, & eius genera duo 336, 339. eius natales, & facultates	339
Lapis Tiburonum, & eius facultates	363	Picielt	330
Lapis Caymanum, & eius facultates	365	Pilulæ famem sitimque sedantes	336
Lapis sanguinalis, & eius facultates	364	Pinipinichi	378
Lapis rimas pedum curans	365	Piper	385
Lapis nephriticus, eius varia forma, & facultates	362	Phaeolus Peruanus	397
Lignum nephriticum	362	Planta gramine similis	ibid.
Lignum aromaticum	361	Planta sanguineos sudores exci-rans	399
Lignum Indicum	342	Planta quæ est alexipharmacum	400
Liquidambar, & eius facultates 321, 325. oleum ex eo ibid.		Polypo Tabaco prodest	334
Lues venerea	341, 342	Prassius lapis	302
M.		Q.	
Manati piscis	364	Quimbaya radix	385
Mechoacan, 378, 379, 380. eius historia, 381, 382. eius forma		R.	
		Radice venenis aduersantes	340
		Radix Quimbaya	385
		Radix	

I N D E X.

Radix S. Helenæ, eius historia, na- tales, & facult. 392, 393	T.
Raphanus 335	Tabaco. 330. eius natales & fa- cultates 330, 331. Serapium ex eo 331. cruditatibus ventriculi prodest 332. alexipharmacum est 333. eius experiendi ad- uersus venena occasio ibid. eius vsus Indis frequens 334
Resina Balsami facultatibus præ- dita 329	Tacamahaca, & eius facultates 317
Resina Carthaginensis, & eius fa- cultates 330	Tatou 367
Ricinus Americus 320, 321	Tiburon piscis 363
S.	Toçot-guebit 316
Sanguis draconis, & cur sic di- ctus 367, 368. eius historia, & facultates ibid.	V.
Sassafras 355. quæ & Pauame 356. eius historia ibid.	Vlcera animalium curat Tabaco 314
Scabies Hispanica 342	Vteri suffocationi Tabaco pro- dest 332
Serapium ex Tabaco 331	Vulnerib. recētibus medetur 333
Serpigo Indica 342	Vultures 400
Solanum Furiosum 335	X.
Succinum non est lachryma 316	Xolochcopalli 316
Sulphur Nicatagnanum 390	
Sulphur Quitense, & eius facul- tates ibid.	

F I N I S.